

Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu Opera omnia

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis
aucta ; Illvstrata, Indicibvs Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quouis anni tempore habendarum
; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed
Theologis ...

Indicibvs Illvstratvs Et Avctvs Concionatoriis

Drexel, Jeremias

Antverpiæ, 1643

Pars Prima. Christvs Nascens.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77031)

no; non plora, quod jeiunas; sed plora, quod non semper je-
junas.) Qui non compatitur IESV, ignorat IESVM; qui
repellit jeiunium, ignorat crucem, quæ ut non est mala, ita nec
tu eam quasi malam suspiceris, ne sit factus servus, qui mini-
ster est Dei.

Ambr. 10. 3. Hæc oris & calami aurei præcepta Ambrosii ver-
10m. 25. de bis consigno: Murus est Christiano jeiunium, inexpugna-
quadrag. lis diabolo, intranfgressibilis inimico. Quis enim unquam Chri-
mibi pag. 307. stianorum jeiunavit, & captus est? Quis sobrius mansit, & vi-
sus est? Temulentum aggreditur diabolus, luxuriosum aggre-
ditur inimicus. Vbi autem jeiunium videtur, fugit, metuit,

terretur, pertimescit; debilitatur mediâ, infirmitate proster-
nitur. Prostermitur, inquam, infirmitate, quia Christiano-
rum infirmitas fortitudo est. Castra ergo nobis sunt nostra je-
iunia, quæ nos à diabólica oppugnatione defendunt. Gula tel-
lum diaboli; tu sume scutum fidei, lorica m A B S T I
NENTIA.

Ego hic tundo pectus meum, & manus meas ad
cælum extollo, atque cum beato Hieronymo. coram
orbe universo liberrimè pronuntio. Dicat quisque quod
volet, ego loquor conscientiam meam: Scio mihi Abstinentiam
& nocuisse intermissam, & profuisse repetitam.

Cum infir-
mor, tuis po-
terens sum.
2. Cor. 10.
v. 10.
Idem 10. 5.
1. 4. Comen.
in Evan. 8.
Luca mihi
pag. 49.
Hiero. 10. 6.
in 1. ep. ad
Tuum v. 7.
pag. 200.

Finis Librorum de Ieiunio.

DELICIAE
GENTIS HUMANAE
CHRISTVS
I E S V S
NASCENS, MORIENS,
RESVRGENS,
ORBIS AMORI PROPOSITVS:
PARS PRIMA.
CHRISTVS NASCENS.

Isaia IX. vers. VI. & VII.

Parvulus natus est nobis. Factus est principatus super numerum ejus. Pacis ejus non erit finis.

CAPVT I.

De figuris & vaticiniis Christi Nascantis.

QVÆ de Christo NASCENTE
tradituri sumus, ea duodecim
omnino capitibus exsequemur; di-
cturi ordine de Christi Nati vaticini-
is & oraculis, de tempore, loco,
de parentibus, de obsequiis Christo
Nato delatis, de ipso infante divi-
no Domino IESV, de Angelorum & totius cæli
symphoniâ & applausu, denique de Christo Nato, à
Magis adorato.

S. I. Hebræorum vatum oracula.

Natus Moyses, cogente Pharaonis imperio à ma-
tre suâ in fiscellam scirpeam pice litam compo-
situs fuit, & expositus in publicum flumen. Puella re-
gia Pharaonis filia, cum ad aquas illas descenderet

B lymphis recentibus corpus tinctura, vidit sportulam, & iussit adferri. Mox ominata quod res erat, De infantibus, inquit, Hebræorum est hic. Exemptum inde elegantem infantulum, sibi eum in filium educari præcepit. Synagoga, noverca pessima, Christum Nascentem exposuit: nam eum ad pecudum habitationem amandavit, Ecclesia recepit.

Isaïas anno à mundi cunabulis ter millesimo qua-
dringentesimo quadragesimo vaticinatus est de Chri-
sto nascituro, sexcentis minimùm annis ante natum.

Inter illustriora eius vaticinia & hæc sunt: Ecce Virgo concipiet, & pariet filiũ, & vocabitur nomen ejus Emmanuel; & butyrum & mel comedet, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum. Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis, factus est principatus super humerum ejus. Et vocabitur nomen ejus Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri

saeculi, Princeps pacis. Multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis. Super solium David, & super regnũ ejus sedebit, ut confirmet illud. Hæc verba eleganter admodum Eusebius Emisenus explicans: Natus est nobis, inquit, qui sibi erat;

Z 4

Handwritten marginal notes on the right edge of the page, including 'LIBRARIUS' and other illegible text.

Handwritten marginal notes on the left edge of the page.

Handwritten marginal notes on the left edge of the page.

Handwritten marginal notes on the left edge of the page.

Handwritten marginal notes on the left edge of the page.

erat natus, qui sentiret occasum; datus, qui nesciret exordium. Natus, qui & matre esset junior; datus, quo nec Pater esset antiquior. Natus qui moreretur; datus, ex quo nasceretur. Atque sic qui erat, datus est; qui non erat, natus est. illic dominatur, hic humiliatur; sibi regnat, & mihi militat.

Idem c. 52. v. 10.

Ibid. v. 6.

Idem c. 65. v. 25.

Aggæi c. 2. v. 7. & 8.

Idem c. 34. v. 34.

Idem c. 3. v. 36.

Idem c. 38.

Bern. ser. 2. de Genâ Dom. mibi pag. 190.

Moyfes à colloquio Dei digrediens faciem suam velo contexit, Exod. c. 34. v. 33. Sic Deus in stabulo velavit faciem carnis velo. Job c. 6. v. 7. & c. 36. v. 32.

Isa. c. 45. v. 8.

Ioan. c. 8. v. 56.

Exod. c. 4. v. 13.

Salomon. 2. Paral. c. 9. v. 23.

Gen. c. 46. v. 10.

Egere, est tacidè desiderare id quod egestatem levat. 2. Re. c. 23. v. 15.

Sed Isaias, quem dixi, de eodem Domini IESU natali vaticinatus, Paravit Dominus, inquit, brachium sanctum suum, & videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri. Adjungit Propter hoc sciet populus meus nomen meum in die illa, quia ego ipse qui loquebar, ecce adsum. Adsum facile adeundus ab omnibus, adsum linteolis involutus, adsum inter pecudes in gramineo toro reperendus. Ecce aurea nunc tempora. Lupus & agnus pascuntur simul, & leo & bos comedent paleas.

Idem accedunt Aggæus & Baruch Prophetæ. Aggæus, Adhuc, inquit, unum modicum est, & ego commovebo cælum & terram, & mare & aridam, & movebo omnes gentes. Et veniet desideratus cunctis gentibus. Baruch autem divinum hunc infantem velut digito monstrans, tunc est, ait, Deus noster, & non asimulabitur alius adversus eum. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conversatus est. Bernardus hoc ætatis dictum (visus est in terris) suaviter expendens: Ut invisibilis, inquit, videretur à nobis, ut immortalis moreretur pro nobis, Verbum caro factum est, & habitavit in nobis. Habitavit hoc Verbum in nobis adumbratum carne, quam pro nobis assumpsit ex nobis: Verbum in carne, Sol in nube, mel in cerâ, lumen in testâ, cereus in lucernâ, sustinuit in assumptâ carne incommoda nostra, & hoc totum non propter se, sed propter nos; ut redderet nos incolumes de infirmis, coheredes de extraneis, liberos de servis.

§. II. Nascens Christi adumbrationes.

Quadraginta diebus Moyfes intransit & incensus suavisimè cum Deo egit in fastigio montis Sinai. E monte ab hoc colloquio digressus, radiantem vultum retulit. Ne autem hic vultus splendor Israelis plebem à suo colloquio arceret, faciem velo contexit.

En in stabulo faciem Dei velatam tarnis velo, quod eo factum, ut in terrâ cum hominibus amantissimè posset colloqui & agere. Hic ille est verè, Iob teste, Qui præcipit soli, & non oritur, & stellas claudit quasi sub signaculo. Qui in manibus abscondit lucem, & præcipit ei ut rursus adveniat.

Ad nasciturum Christum ingens ab ore condito desiderium agebat homines sanctos, dum desideratus & promissus adveniret ipse. Clamor omnium piorum omnibus retrò sæculis fuit: Rorate celi desuper, & nubes pluant justum, aperiatur terra, & germinet Salvatorem, & justitia oriatur simul. Dulcissimi roris istius stilla ad Abrahamum etiam pervenit. Quod Christus asserens, Abraham, inquit, pater vester exultavit, ut videret diem meum, & vidit, & gavisus est. Rorare tunc coeperat cælum per promissiones, sed nondum pluere, quia promissiones nondum impletæ. Vnde ob nimiam, ut videbatur, tanti boni dilationem perpetuus pæne clamor in cælum ferebatur: Obsecro, Domine, mitte quem missurus es.

Illud de Salomone dictum, Christo congruit: Omnes reges terrarum desiderabam videre faciem Salomonis, ut audirent sapientiam, quam dederat Deus in corde ejus.

Verè desiderium & expectatio gentium Christus. Nam est: gentes idololatræ illum nec noscent nec desiderarent, ipse tamen in se summè fuerat, estque desiderabilis. Hinc omnes ipsius adventu quàm maximè egebant, uti terra hians & arida, eget rore ac pluviam.

Salomonis parens rex David, cum Philisthæos bello peteret, & in castris ob exercitationem bellicam vehementer admodum sitiret, exclamavit: O si quis mihi subministraret frigidam de fonte: qui est ad portas Bethlehem! Regiam vocem tres strenui milites

exceperunt, qui periculis contemptis attulerunt aquam. Sed David libans eam Domino, effudit, domuitque sitim illustri suimet victoriâ, prius seipsum quàm Philisthæos triumphans. Fons cælestibus aquis scaturiens, secunda Virgo, Dei Mater est; Aqua viva ex fonte hoc Christus Dominus. Sed Judæi hanc aquam effuderunt, quod Christus ipse queritur. Sicut aqua effusus sum, & dispersa sunt omnia ossa mea. Hanc aquam subministrabunt tres robustissimi, seu triplex patendi ardor, pro Christo, pro aliorum bono, pro cælesti præmio.

§. III. Alie Nascens Christi figura.

Adax hominum genus moliebatur olim turrim nubibus certantem educere, atque ut ea structura tantò felicius surgeret, sese invicem hortati, Venite, inquebant, faciamus nobis civitatem, & turrim, cuius culmen pertingat ad cælum, & celebremus nomen nostrum, antequam dividamur in universas terras. Tunc Deus velut communicato cum Angelis consilio, Venite, inquit, descendamus & confundamus ibi linguam eorum. Hanc turrim ædificare, est contra Deum se erigere, ac superbire. Istius turris Lucifer primum locavit lapidem, & turris altitudinem definivit, cum diceret: Similis ero Altissimo. Infelix architectus hoc ædificium nec ipse finit, nec ullus finit post ipsum. Dei Filius, ut aëreas has fabricas impediret & sterneret, è cælo in terram descendit, linguas hominum confusus. Vitatum itaque loquendi morem immutavit. Iam divitiæ paupertatis, voluntaria paupertas & penuria, divitiarum habent nomen; Mors homini, somnus mortis, afflictio consolationis, carcer libertatis, humanitas summæ dignitatis, mundi sapientia grandis stultitiæ, ignominia pro Christo tolerata verè gloriæ nomen acquisivit. Felicitissimè confusa sunt hæc idiomata, proxima est superbæ turris ruina.

Fatali nocte illâ, quâ terrificus Angelus Ægyptum funeribus implendam sibi sumperat, omne primogenitum tam inter homines quàm pecudes jugulavit, immensâ utrinque strage. Verbum æternum, quod mans in terrâ, cælum attingebat, cum Ægyptum non ingrederetur nascendo, omne Ægyptium mundum primogenitum peremit. In primogenitis à mundo censetur Plutus, Voluptas, Honos: diaboli primores liberi, Peccatum & Mors. Felix Israëlæ populus, felices Christi amatores, quorum bono tot Ægypti vitæ sternerentur. Iam Peccatum & Mortem vincere, jam Voluptatem, Plutum, Honorem triumphare, non est difficile volenti.

Rex Nabuchodonosor in quiete vidit grandem statuam è metallis variis constatam. Hanc lapillus è monte sine manibus præcisus, secundum fidiles terreoque pedes tetigit, & totam contrivit. Dominus

Deus è Virgine natus, primum fecit impetum in superbam mundi statuam, & quod antea pretiosum erat, opes, potentiam, honorem, gloriam, voluptates, solo æquavit. Ab eo tempore sunt qui opes spernant, honores & voluptates avertentur, malintque cum Christo paupere ac contempto, contempti esse ac pauperes, quàm inter sidera collocari. Turris Babel fabrica jacet turbata, Dei Filius descendit in terram, hominum linguæ sunt confusæ, Virginitas ad id temporis ignota, honoratur, paupertas semper exalta, in pretio est.

§. IV. Imago Christi Nascens, Ionas Prophetæ.

Preceperat Deus Ionæ, Ninivem contenderet, & penitentiam in eâ proclamaret. At Ionas, ut domini iussa declinaret, mari se commisit, ut in Tharlis traplmitteret. Dum navigat, ingens oritur tempestas, & excandescens mare fervet atque exstuat. Hic Ionas

uero, Tollite me, inquit, & mittite in mare, & cessabit mare a vobis. Sciam in hoc coortam tempestatem sedavit Christus verus Ionas, qui sese in celo in hos laborum & dolorum fluctus sponte praecipitem abiecit. Aut quemadmodum loquitur beatus Maximus, Christum in has mundi procellas uteris maternus effudit.

Præcipitatus in oceanum Ionas, ab immani cæto haustus est, in tridui vivum, sed minime digerendum pabulum. Postquam è vêtre ceti denuò in auras emer- sit, Niniven contendit, & poenitentiam promulgavit. Christus vix utero Virginis egressus, clamavit & poenitentiam indixit orbi. Iam clamat exemplo, ait Bernardus, quod postea prædicaturus est verbo. Clamat stibulum poenitentiam; clamat præsepe, clamant lacryme, clamant panni. Reverà quidquid in Christo infante divinissimo cernimus, aut audimus, silens clamor est, & potens ad poenitentiam exhortatio. Vti autem egressus est Ionas è civitate illà grandi, ita Christus è celo Ionas ad Orientem civitatis sedet; Christus sui natalis locum Bethleem oppidum ad Orientem situm elegit. Ionas extemporalem opacantem silvulam & umbraculum sibi textit ex haderà, & subter illud in umbrà consedit; Christus sibi merè è carne humanà fecit umbraculum, & sub eo in hac vitæ nocte & mortis umbrà latuit. Sed sicuti Deus præparavit Ionæ hederam, & hederæ vermem, qui lætissimam illam textilem umbram omnem depascere; Ita cælestis Pater, Filio in natali nocte misit cantantes Angelos, gratulantes pastores, adorantes reges; stellam denique nati regis nunciã, fulgere iussit in celo; sed misit etiam vermiculosum Herodem; qui antecedens omne gaudium immani cæde dissipavit. Hæ rerum humanarum vices sunt, læta omnia tristibus permixta, amaris dulcia, mel & fel ubique conunctissima. Quod circa Christi ortum luculenter est videre. Observavit Ioseph sponsam gravidam; en mæror & timor. Sed mox adfuit Angelus, qui timorem adimeret. Vidit Ioseph puerum cælestem natum; en abundantis gaudium. Sed mox tota civitas turbatur. Rex furit & ad necem quærit puerum. Sed & hunc mærorem alia sopivit lætitia. Apparet stella, adorant magi; sed nec istud diuturnum fuit gaudium, mox iterum formido, iterumque periculum. Herodes mortem machinatur puero; fugiendum est, & in remotas tras transfundendum. Sed & hæc suum vidit finem tristitia: solatur Angelus, & ab exilio revocat: nec tamen procul est metus, impetrante Archelao Herodis filio. Hæc risus & lacrymarum mixtura, locis omnibus invenitur. In celo vinum meracum ponitur; gaudium non mixtum, imperturbatum, purissimum.

§. V. Alia Christi Nascantis imagines & umbra.

Saltes regius futurorum præcius, canebat olim. Inclinauit calos, & descendit, & caligo sub pedibus eius. Nunc autem non calos Deus, sed Regem calorum inclinauit Virgo, & reclinauit eum in præsepio. Hunc ipsum Dei descensum Davidi visum, videns & Sapientia, Cim enim, inquit, quietum silentium contineret omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus exiliens de celo, à regalibus sedibus, durus debellator in mediâ exterminii terr. in profluit: usque ad celum attingebat stans in terrâ. De hoc Numinis descensu divus Fulgentius, Solus descendit Dominus, inquit, ut multos elevarer; humiliavit se Rex noster, ut suos milites exaltaret. Equus est iste Rex & pauper, & dives, humilis & sublimis; qui portatur ut parvulus, adoratur ut Deus; parvulus in præsepio, immensus in celo; vilis in pannis, pretiosus in stellis.

Cum Ionas vates (de quo supra demonstratum est) Niniven rotam dicendo excitasset ad poenitentiam, Rex ipse Ninives, promulgatâ mortis sententiâ, è Tollo descendit, purpuram & diadema posuit, sine sce-

ptro manus celo attendit, regem omnem exiit; cingere remi, facimus lacrymas, rejunia sibi totique Ninive iudixit. Christus Dei filius additâ mortis tententia in nos prolata, idem; quod rex Ninivitanus fecit. Hoc Bernardus eleganter ac piè profecutus: Ladebam ego, inquit, fors in plateâ, & in secreto regalis cubiculi super me ferebatur iudicium mortis. Audivit hoc Vnigenitus eius, exiit posito diademate; sacco vestitus, aspersus cinere caput, nudus pedes, flens & ejulans, quid morte damnatus esset servulus eius in tuor illum subitò procedentem, super eo noxiam causam percunctor; & audio. Quid facturus sum? Adhuc ludam, & deludam lacryma eius? Plane si insanus sum & mentis inops, non sequar eum, nec simul cum lugente lugobo. Ecce unde pudor? Dolor & timor unde? Vtique quia ex consideratione remedi, periculi mei astimo quantitatem. Nesciebam, sanus mihi videbar, & ecce mittitur Virginis filius, Filius Dei altissimi, & jubetis occidi: ut vulneribus meis pretioso sanguis sui balsamo medeatur. Agnosce ô homo quam gravia sunt vulnera; pro quibus necesse est Dominum Christum vulnerari. Si non essem hæc ad mortem, & mortem sepiorem, nunquam pro eorum remedio Dei Filium moveretur. Nobis jam idem faciendum, quod Ninivitis regem suum emulantibus.

Querebatur olim per Isaiam Deus, Angiter totâ die nomen meam blasphematur. Quando igitur Rex cæli descensus in terram, non nisi atroces voces & impia verba in se præcierat effundenda, suos secum è celo musicos aulicos adduxit. Hinc illâ in Iobi carmine quæstiones: Vbi eras, quando ponebam fundamenta terræ? indica mihi, si habes intelligentiam. Cum me laudarent astra matutina, & jubilarent omnes filii Dei. Verè Deus in grammeis incunabulis fundamenta terræ novæ composuit: verè tunc omnes filii Dei, Angeli beatissimi jubilarunt.

§. VI. Complura alia, que Christi Domini Natalem adumbrarunt.

Rex Israël Achab (quod Regum facti produnt) mutavit habitum suum, & ingressus est bellum. Christus Rex Israël mutavit habitum, & præsepi, paleis, stibulo, pannis, fame, siti, lacrymis, extremâ paupertate suam divinitatem textit; pro hastâ & gladio scenum & stipulas, pro ferreo thorace pannos, pro scuto habuit præsepe. Ita alienis quidem & hostibus ignotus fuerat, notus tamen suis, à quibus Salvator & Dominus est appellatus. Imò & regem Israël vel ipsi hostes in cruce pendentem nominarunt. Et quantus Rex iste? Rex Adonibzeec jam captivus de seipso dixit: Septuaginta reges amputatis manuum ac pedum summitatibus, colligebant sicut mensâ meâ ciborum reliquias. Rex sanè potens sit, qui tot generosos regios canes alat sub mensâ suâ. Sed quid ille ad istum Regem regum & dominatum Dominum, licet in cunis positum? qui pariter de seipso, Mæx sunt, inquit, omnes fera silvarum, jumenta in montibus & boves. Cognovi omnia volatilia cæli, & pulchritudo agri mecum est. Si esuriero, non dicam tibi: meus est enim orbis terræ, & plenitudo ejus. Nihilominus Feno jacere pertulit, Præsepe non abhorruit, Parvòque lacte pastus est, Per quem nec ales esurit.

Opulentissimus est Rex iste, atque potentissimus, sed bellum sanè è ruentum ingressurus.

Romana bellua Nero Imperator, objecturus Nero Christianos canum dentibus lacerandos, eos prius ferarum pelibus dedit insuendos, ut tantò avidius carum rabies in illos grassaretur: Christus ut invadendi sui audaciam faceret hosti, nostræ mortalitatis sacco sese induit.

Samueli Bethleem ingresso, seniores oppidi occursum prodierunt, dixeruntque: Pacificusne est ingressus tuus? Est, ad, pacificus: ad immolandum Domino veni, san-

Vertical marginal notes on the left side of the page, including references to various biblical and historical sources.

Large handwritten notes on the right side of the page, written in a cursive script, likely added by a reader or scholar.

ni, sanctificamini, & venite mecum. Ingressu admirabili venit Dei Filius in Bethlehem. Et numquid non idem rogare possumus: Pacificusne est ingressus tuus, o præpotens Deus? an venis ut fœdos ex orbe isto, quem admodum olim eorum patrem è paradiso, eicias? an venis sine gladio, quem in castra Sennacherib strinxisti? an venis sine sulphure & igne, quem in Sodomæam terram effudisti? Et ecce pro Domino respondent interpretes famuli: Pax in terrâ hominibus bonæ voluntatis. Pacificus est omnino hic Dei in orbem ingressus.

Lus. c. 2. v. 14.

4. Re. c. 20. v. 11. Isa. c. 38. v. 8.

Evo regis Ezechie, sol decem gradibus iter suum relegit, quod Ilias affirmat: *Reversus est sol decem lineis per gradus quos descenderat*. Sol noster Christus per novem Angelorum ordines ad decimum usque gradum humanæ naturæ, suâ voluntate descendit.

4. Reg. c. 4. v. 32. & seq.

Hanc figuram insigne ac copiose de Christo explicat Hieron. Bap. de la Naz. 1ra. Evang. tom. 1. 1ra. 3. §. 10. mibi pag. 566.

Miserat olim famulum suum Elisæus, ut mortuum puerum ad vitam revocaret à funere. Sed ille frustrâ tentavit omnia; nec movit se puer. Tandem ipse Propheta eò properavit. Et ecce puer mortuus jacebat in lectulo: ingressuque clausit ostium super se, & super puerum; & oravit ad Dominum. Et ascendit & incubuit super puerum; posuitque os suum super os ejus, & oculos suos super oculos ejus; & manus suas super manus ejus, & incurvavit se super eum, & calefacta est caro pueri. Dei Filius miserat cum baculo tabulisque lapideis Moysen, miserat Prophetas alios, miserat reges sanctos, sed nemo erat, qui gentem humanam jam deploratam à morte reduceret ad vitam. Demum & ipse venit, sed contraxit & incurvavit se super mortui corpus, humanis se moribus attemperavit, nostræ se balbutiei accommodavit, humiliavit & exinanivit seipsum, formam servi accipiens, factus obediens usque ad præsepe, usque ad columnam, usque ad crucem, usque ad mortem, usque ad inferos. Et en! revixit humanum genus mortuum. Ita morte filii,empta est vita servi.

§. II. Cum e. Sibylle vaticinium.

Maro eclog. 4. initio.

Incet à Marone luculentum satis Cumæ prædictionis testimonium attexere. Ita cœcinere vates: *Ultima Cumæ venit jam carminis ætas; Magnus ab integro sæclorum nascitur ordo. Iam redit, & Virgo, redeunt Saturnia regna; Iam nova progenies cælo demittitur alto, Chæra Desini soboles, magnum Iovis incrementum. Aspice venturo lætentur ut omnia sæclo. Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum Desinet, ac toto surget gens aurea mundo, Casta fave Lucina.*

6. Petr. c. 1. v. 19.

1. Pet. c. 1. v. 10.

Aggæ c. 2. v. 8. Interpres 70. Venient etiam omnia gentium.

Cum Hieronymo Augustino.

gustino Augustino. legi glorificate. Christus è cælis; obviam prodite. Christus in terra; subvehimini: cantate Domino omnis terra. Atque ut hæc duo in unum contraham; lætentur cæli, & exultet terra propter celestem, ac postea terrestrem. Christus in carne; & gaudio exultate; tremore, propter peccatum; gaudio, propter spem. Christus ex Virgine: mulieres virginitatem colite, ut Christi matres sitis. Quis enim, qui à principio est, non adoratur? Quis enim, qui postremus est, non laudatur? Et

Perinde ut Balaamini asina, sic homines dicebant vetera; sed quæ dicerent, non intelligebant. Nos habemus firmiorem propheticum sermonem. Verè magnus sæculorum ordo natus est; jam nova cælo progenies demissa. Desiit ætas vetustæ legis ferrea, cepit aurea. Mutata & restaurata sunt omnia. Quod Paulus aperitissimè pronuntians, Proposuit in eo, inquit, in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cælis, & quæ in terrâ sunt, in ipso. Aggæ vatis, quem supra laudavimus, neutiquam obscura est prædictio: Et movebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus, & implebo domum istam gloriâ, dicit Dominus.

Super hac orbis instauratione Gregorius Nazianzenus & mirificè exultans, Christus, inquit, gignitur; obviam prodite. Christus in terra; subvehimini: cantate Domino omnis terra. Atque ut hæc duo in unum contraham; lætentur cæli, & exultet terra propter celestem, ac postea terrestrem. Christus in carne; & gaudio exultate; tremore, propter peccatum; gaudio, propter spem. Christus ex Virgine: mulieres virginitatem colite, ut Christi matres sitis. Quis enim, qui à principio est, non adoratur? Quis enim, qui postremus est, non laudatur? Et

Greg. Nazianzenus, 1ra. 38.

A infra: Clamet Ioannes: Parate viam Domini; ego quæque dicit huius vim ac potentiam clamabo. Carnis experti incarnatur: Verbum crasse sit, invisibilis carnitur, intracibile tangitur, tempore vacans inuisibile sumit; Dei Filius, hominis filius efficitur. I E S V S Christus heri & hodie, idem & in sæcula. Ubi dei offendantur, Græci derideant; heretici lingua pruriginè afficiantur. Tum credent, cum in cælam ascendentem viderint; quod si nec tum quidem, at certe cum è cælo descendentem, atque ut iudicem sedentem. Atque tibi tenebras, flagitia, ærumnas mundi recensuit, hæc subjungens, Quæ quoniam inquit, majus auxilium requirebant, majus etiam acceperunt. Hoc autem erat ipse Dei Filius, ille sæculi antiquior, ille invisibilis, ille incomprehensibilis, ille incorporeus, illud ex principio principium, illud ex lumine lumen, ille fons vitæ & immortalitatis, illa archetypi expressio, illud immortuum signillum, illa per omnia similes imago, ille Patris terminus & ratio: ille, inquam, ad imaginem suam se confert, & carnem gerit, & cum intellectuali animâ propter animam suam jungitur, ut simile per simile reperget. Verè, quo Apóstolus dixit, apparuit gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem & sæcularia desideria, sobriè & justè vivamus in hoc sæculo, expectantes beatitudinem, & adventum gloriæ magni Dei & Salvatoris nostri IESU CHRISTI, qui dedit semetipsum pro nobis, ut mundaret nos ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem honorum operum. Cohortatio potentissima, si aures patulæ ac dociles non sint.

CAPVT II.

De tempore Nascentis Christi.

DIXIMVS, quid in legè veteri figurarum, vaticiniorum, adumbrationum, oraculorum, imaginum de Christo Nascenturo præmiserit cælestis Pater, nam ea omnia itaquam umbræ secuturi corporis, aut tanquam prodromi Messæ venturi, præcesserunt. Nunc, ordo de tempore, quo Christus natus, deque iis quæ tempore solent attribui, dicemus.

§. I. De prodigijs Christi natalem antecedentibus & concomitantibus.

PRIMVS Christi adventus est occultus & humilis, quibusdam tamen signis prænuntiatus. Ex quo colligere est, quàm futuri sint terribiles secundi adventus nuntii. Numerantur autem Nascentis Servatoris antecedentia & concomitantia prodigia hæc. I. Primum Trans Tiberim Romæ totâ die fons olei fluxit è tabernâ meritoria.

II. Engaddi vineæ, ut ferunt, nocte illâ in Iudæa floruerunt.

III. Romæ Templû Pacis, ut aliqui tradunt, ruinâ subitâ collapsum. Si Lipomano & Surio credimus, Romani tot vicioriarum memoria templum impensis Vibis & orbis educere decreverunt singulari schemate. Sed oracula prius exquisierunt, ad quod ævum durare posset tam excellentis fabricæ operosa moles. Responsum est. Donc Engaddi Virgo pareret. Illi nullis scæculis ruituram ædem interpretati, æternum templum appellarunt. At eâ ipsâ nocte, quâ Virgo peperit, hæc æternitatis domus corruit.

IV. Tres soles in unum cœre visi. V. Virgo in sole puerum gremio gestans ostensa est Augusto à Sibyllâ, seu, quod verius, à Sibyllinis carminibus, in quibus multum fuisse Augustum, satis constat.

VI. So-

interpretatur. b Aloys. Lipom. tom. 8. Surius. 6. penes anthesi si hæc Anno uno ante imperium Augusti. Sequenti anno, inquit Dio. & ex romulo, visus est Sol intra tres circulos fulgere, quorum unum terra, unum ignis circumdabat. & Baronius tom. 1. in Apparatu ad annu. 1. cles. mibi pag. 21.

Dei Filius Augustinus fuit stipendiarius.

Micb. e. 5. v. 2. Editu hoc oraculu à Micbea anno mundi circiter

329. annis ante Christum natum

720. sub Ezechia regis anno regni

quod tempus stormi Sybylla Erythraea, cuius versus de Christo Nascente, Resurgente, Indicante recitat August. l. 18. de Civit.

† Indic. c. 12. v. 8.

Greg. ho. 8. in Evang. Cur Dominus nascitur mundus describitur.

Sueton. in Augusto c. 53.

2. Reg. cap. 24.

Job c. 41. v. 2.

Christus cum omnibus describitur, ut omnes sanctificet.

rum & caussarum seriem artificio tam admirando connectit. Deus ita constituit, ut hic hominum census eo tempore in Actur, quo & ipse Dei Filius Augusto fieret stipendiarius. Nam hac occasione imperator census à Cæsare, Ioseph & Maria è Nazareth in Bethlehem venerunt, quasi non alià de causâ orbis totus describeretur, quam ut totius orbis Dominus non extra patriam suam nasceretur. Nimirum voluit Deus, ut Imperatoris edictum vaticinio Michæe subserviret. Et tu Bethlehem Ephrata, parvulus es in millibus Iuda; ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israël, & egressus eius ab initio, à diebus æternitatis.

Bethlehem exigua & vilis civitas, sed cives habuit illustrissimos. Hinc profuit Abelem † Israël's Iudex & Princeps, cui triginta erant filii, totidemque filiarum. Hinc Elimelech conjux Noëmi, cujus filio Ruth nupsit, quo mortuo maritum Booz accepit, è quo genitus est Obed parens Jesse, cujus filius fuit Rex David, à quo tota familia regum Israël & Iuda descendit ad ultimum usque Sedeciam regem. Fuit ergo Bethlehem totius regni ac Davidicæ stirpis patria & seminarium. Dequit certè, ut urbs illa, quæ cæli regem esset editura, tot prius se probaret heroibus, & civi omnia maximo per tot Principes & Reges praluderet: unde digna censeret posset, quæ virtutis opus extremum ederet, & aliquem super heroas omnesque homines ipsum Dei Filium civem suum exhiberet obadorandum.

§. III. De eodem mystica expositio.

Verit Gregorius Magnus: Quid est quod nascitur Domino mundus describitur, nisi hoc quod aperte monstratur, quia ille appareat in carne, qui cæcos suos adserit eret in æternitate. Hinc & Beda nomen Augusti Christo tribuens, Christus, inquit, Augustus, hoc est, augere desiderans & sufficiens: augere cælum & vacuas Angelorum sedes. Theophylactus hac in re ita sentit: Colendus erat unus Deus, unde unus rex orbi dicitur imperare. Adverti, Thomas Aquinas, Augustum Imperatorem post diem hinc natalem Christi Domini vicem, ut protegem cum Imperio quatuordecim annis gessisse, nec sine divino instinctu mandasse, ne quis è populo Romano dominum se diceret.

Quam graviter offendit Deum rex David, quando numerari iussit omnem Israël's & Iudæe populum: Et tamen non dedignatur jam Dei Filius esse unus è numero illorum, quos numerari jubet Augustus, qui vanè putabat suâ manu portari orbem. eumque ad suum libitum moveri posse ac verti. Quod eruditè Ambrosius observans, Non Augusti, ait, sed Domini est terra, & plenitudo ejus. Iste opulentissimus pauper in præsepi est, qui verè dicit: Omnia, quæ sub cælo sunt, mea sunt. Nihilominus statim, ut natus est, census est; cujus quidem Romani census professione, ut vult Orosius, dicendus utique civis Romanus est: Sedebat quidem in cælo imperii culmine Augustus, jacebat in vili stabulo Christus, ac celsior in stabulo Christus quam in culmine imperii Augustus. Christus tamen, ut Origenes loquitur, cum omnibus ab Augusto describitur, ut omnes sanctificet.

Ita beatus Lucas, Et ibant omnes, inquit, ut profiterentur singuli in suam civitatem. Neque tantum viri, sed & feminæ debebant profiteri, ut ex hac ipsâ patet historia: Civis nosstra, ait Beda, beata illa patria est, ad quam crescentibus quotidie virtutibus ire debemus. Parum serius viator est, qui, quò debet tendere, quam tardissime cupit pervenire.

§. IV. De statu mundi secundum arcana Dei generationem.

Non minus æternalis princeps diabolus quam Cæsar Augustus (ita permittente Deo) in omni ma & pace regebat. Vniuersi pæne mortales (exceptis paucis) sub illius imperio & potestate indignam servitutem serviebant. Omnium prope hominum nomina non in cælo, sed in orco fuerant scripta. Omnes profitebantur (certè factis) se diabolò apostatæ angelo, è cælo exuli, æternam ab æstris proscripto, mancipatos esse: omnes illi didrachma, imò animas pendebant. Notus solum in Iudæa Deus.

Orbe ferè toto, uno illo Palæstinae angulo excepto, dominabatur idololatria, & cum eâ omnis innumera-bilium vitiorum colluvies. Vbi que terrarum exulabat virtus. Paupertatis & castitatis vel ipsum nomen horro-ri erat & odio. Nullus huic genuinæ virtuti inter homines honor aut locus, imò supplicium legibus etiam erat decretum. Verissimè de hoc mundi statu prædixit David: Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Sic ubi exulabat virtus, regnabat vitium, imperabat mors, dominabatur satan. Propterea, inquit Isaias, dilatavit infernus animam suam, & aperuit os suum absque ullo ter-gino. In immensum se dilatârunt inferorum fauces, ut innumeros forberent; uti homo famelicus & gulosus lautiori mensæ affidens gulam parat, & oris ricium diducit, quo silvarum, aëris, & aquarum spolia mergat. Ita infinita fezes animarum in illos Acherontis ri-dus præcepis rapiebantur.

Eâ tempestate terram immensa hominum multitu-do habitabat; summa inter eos naturæ, morum, lin-guæ, laborum ac studiorum dissimilitudo. Hi nuptias, illi exequias & funera celebrabant; hi flebant, isti ri-debant; illi nascebantur, moriebantur alii; nemo ibat ad astra, ad cælum nulla via, nullus erat aditus. In ce-crebrum aut in hunc mundum adibant omnes. Hoc miserrimo mundi Salvator, Christus I E S V S.

§. V. De statu sanctorum Patrum in limbo.

Status manium seu animarum in Abrahæ sinu & limbo existentium, hic erat. Fuerunt illæ animæ in Dei gratiâ confirmatæ, retinuerunt fidem, spem, charitatem; actiones etiam virtutum harum edere potuerunt, sed sine promerito. Precari etiam valuerunt tam pro se quam pro aliis generati in saltem & universè, pro humano genere, pro Synagoga vel Ecclesiâ, pro amicis, pro filiis, pro cognatis & aliis. At verò pro his aut illis singillatim orare non poterant, cum non scirent, omnia quæ hic inter vivos gererentur. Non enim aliam rerum nostrarum habuerunt notitiam, nisi quam secum hinc eò detulissent, aut quam à manibus illuc demigrantibus accepissent, aut ex Angelorum colloquio, vel arcano Dei magisterio didicissent. Supplicium quidem ignis, aut aliud corporis nullum senserunt, eam tamen, quam damni penam vocant, ut que ad Servatoris adventum persolverunt: nam Dei aspectu & bonis omnibus, quæ illi sunt conjunctissima, caruerunt. Non poterant ergo non affici maxore ac tristitiâ ob dilationem summi Boni.

Atque hinc Patrum illorum ingens erat desiderium, quo multi eorum à quinque millibus annorum & amplius affectoris sui & vindicis adventum expectabant, illudque Palæ Regis clamant jugiter: Vt quequè, Domine, oblivisceris nos in finem? Vt quequè

run, copiosus Ludovicus Richeanus in suo Peregrino Luvetano, s. 107. h. pag. 324. ubi loquens de Adam, Abelem, Abrahamum, Isaacum, Iosum, Davidem, Isaiam, Michæam, quorum dispersis gemini

7. 11. 1. arertis faciem tuam a nobis? Exurge, quare obdormis Domine, A exurge, & ne repellas in finem. Quare faciem tuam avertis, ob-

Verò simillimum est, quod Hieronymus Natalis docet, Angelum statim simul atque natus est Christus, in limbum ad Patres ab infante Deo fuisse missum, qui eis latissimum hoc evangelium ferret: iam primum esse natum? ipsis & orbi toti liberatorem: gauderent proinde ac sperarent illum ad eos descensurum, ut suos illos educeret è carcere ad caelum & immortalem gloriam, quam ipsis esset acq̃siturus acerbo crucis supplicio, & dira morte. Ita, quod I-

§. VI.

De tempore, quo natus est Christus.

Proveat mundi ætate, jam imò senescente mundo, natus est Christus. Nam anno ab orbis primordiis quinquies millesimo centesimo nonagesimo nono, uti calculum ponit Cæsar Baronius, vel ad Francisci Suarezii subductione, anno à mundi creatione, quater millesimo, sextâ, si primam sententiam tueamur, & ultimâ, quod non improbabile, mundi ætate. Post diluvium anno bis millesimo nongentesimo quinquagesimo septimo, post Israël's ex Aegypto migratione millesimo quingentesimo decimo; ab urbe Româ conditâ septingentesimo quinquagesimo secundo, Christus Iesus, verus Dei Filius, ex intactâ Virgine homo natus est in Bethlehem. Sic sextâ chiliade annorum, seu ævo sexto ad captivum hominem redimendum Deus in terram venit, qui die sextâ hominem creavit. Quòd si spectetur status innocentie, argentea fuit ætas illa, sed heu nimium brevis! successit ferrea diluvii, dein ænea legis, tandem aurea gratie.

Natus est autem Christus mense Decembri, asperiore anni tempore; quia statim, ut natus, ea quæ carni molestiora, voluit amplecti. Et natus, cum sol ad infimum cæli punctum descendere, dieq; solet crescere; quod à sanctis Patribus studiosè observatum. A Christo certè orbis restitutor omnia nobis bona profluerunt: ille nobis diem æternitatis beatissimæ reparavit. Quod Augustinus sedulò expendens. In hac die, inquit, quâ Salvator nascitur, splendor lucis augetur, tenebrarum caligo minuitur; in hac die lux cælestis credentibus redditur, & æternâ nocte diabolica signenta damnantur. De Domino Ioannes dixit: illum oportet crescere, me autem minui. Ut humiliaretur homo, eo die natus est Ioannes, quo incipiunt dies decretere: ut exaltaretur Deus, eo die natus est Christus, quo incipiunt crescere dies.

Porro dies ille mensis Decembris fuit vigesimus quintus, qui eo anno in diem Veneris, ut vult Baronius, aut (uti Suarezius & Barradius aliq; complures tradunt) in Dominicam diem incidit. Ruperti Tuitentis testimonium est: Dominicâ natus est Christus, consonante mirabilium suorum ordine, ut quo die dixit, fiat lux, & facta est lux, ejusdem diei nocte oriretur in tenebris lumen rectis cordis, & visiteret nos oriens ex alto, illuminare eis qui in tenebris & in umbrâ mortis sedent. Porro sic die Veneris Christus conceptus creditur, ita & mortuus, eo nimirum die quo Adam creatus.

Hora nascens Christi Domini fuit post illius noctis medium, initium diei naturalis. Quòd si ante noctis medium fuisset natus, dicendus esset potius 24. quàm 25. die in lucem editus.

Tom. II.

En quanta mysteria noctu peracta. Noctu Dominus Iesus hunc mundum ingressus; noctu suis cenâ supremâ valedixit, suumque Corpus ac Sanguinem nobis donavit; noctu ad vitam rediit. Hinc sacram hanc noctem decreto Telephori Pontificis Summi, Ecclesia sacrificiis frequentat, illud Psalter religiosè attendens: Ex urex ante Luciferum (ante auroram) genuit. O mihi, natalem hanc noctem omni die illustriorem! Vidit nox ista, quæ nullus unquam vidit dies. Hac nocte sol meus non ex undis, sed è stipulis surgit. Hac nocte cerno puerum, sed Deum, cerno matrem, sed Virginetem.

Tam soli nunquam luna propinqua fuit.

Cæcus sum, nisi hac nocte auctorem Dei mei video.

Chrysothomus, quod de Christo beatus Marcus memorat, Circa quartam vigiliam noctis venit ad ambulantem supra mare, &c. in hunc modum interpretatur. Prima vigilia usque ad diluvium, altera usque ad Moysen, tertia usque ad Ioannem, quartâ demum venit Dominus. Sed uti Christus natus mediâ nocte diem dedit, ita Christus mortuus mediâ die noctem induxit. Agnosce, Christiane, verum solem mediis errorum tenebris & nocte atrâ exortum, ut prius sæculorum noctem profundissimam è tot populorum cordibus relegaret. Descende in te ipsum, animo expelle tenebras, solem admitte.

§. VII.

De causis cur tali tempore sit natus Christus.

Prima dilationis tantâ causâ fuit, ipsius Christi, tantique mysterii dignitas. Quod Augustinus probe perspicens, Quanto major, inquit, iudex veniebat, tantò præconum series longior præcedere debebat. 2. causa: Ne fidei & charitatis ardor temporis diuturnitate intepesceret. Si enim Christus principio mundi advenisset, jam multum obscuritatis à tot annorum serie hoc beneficium traxisset. 3. causa: Prius disponendi erant homines, cum per legem naturalem, tum per generalem de Redemptore promissionem, tum etiam per legem scriptam, & expressiora de hoc vaticinia. Sic enim dilato beneficio, & crescente remedii necessitate, erga Servatorem crevit desiderium. 4. Decuit hanc rerum universitatem paullatim perfici, quemadmodum homo mole corporis gradatim crevit ab infantia ad pueritiam, ad adolescentiam, ab hac ad virilem maturitatem, inde ad senectutem. 5. Illo ævo venit Christus, quo ipsius adventu mundus maximè egebat. Iam enim non tantum lex naturæ, sed & scripta pæne aboleverat. Exponit hoc Christus parabolâ de patrefamilias, qui alios atque alios servos, denique ipsum Filium in vineam misit.

Sed harum causarum nulla fuerit, solum tamen Dei arbitrium, & ab æterno decretum hoc tempore mittendi filii, causarum causa fuit, nec inde ultra fas est scrutari. Ita fieri, Deo complacitum est, ita factum est, ita optimè factum est. Hanc temporis opportunitatem considerans Bernardus, Magno consilio factum est, inquit, ut post hominis calum non illico mitteretur Dei Filius. Reliquit enim Deus hominem in libertate suâ, in lege naturali, ut sic vires naturæ suæ cognosceret: ubi cum desiceret, legem accepit, quâ datâ invaluit morbus, non legis vitio sed naturæ; & ita cognitâ suâ infirmitate clamaret ad medicum, & diceret: Exurge Domine, adjuva nos.

Neque hæc beatissima Domini Iesu Nativitas in mundi finem erat differenda. Tunc enim mores corrupti, fides mortua, spes desperata, charitas pæne omnis erit extincta. Et quibus profuisset hoc tam grande mysterium? quos Sacramenta in remedium instituta juvissent, si hæc omnia mox finem habuissent?

Mysteria noctu peracta.

Psalm. 109. vers. 3.

Cap. 6. vers. 48.

Causæ dilationis natiuitatis Christi. 1. Ipsius Christi dignitas.

2. Ne fidei & charitatis ardor temporis diuturnitate intepesceret. 3. Prius disponendi erant homines.

4. Decuit hanc rerum universitatem perfici.

5. Illo venit ævo, quo adventu mundus maximè egebat.

Dei ab æterno decretum hoc tempore mittendi filii causa.

Bern. in Mediam.

† Cur Christus non Davidis aut Salomonis evocatus voluerit, cum regnum Iuda etiamnum floret, rationem reddidit Blasius Viegas in Apoc. c. 12. comment. 3. scilicet. 22. n. 8. mihi p. 630. * Marc. c. 7. vers. 37.

sent ergo sapientissime Christus post legem naturæ, post legem litteræ, legem tulit gratiæ, eamque ultimam, post quam alia non speranda. Lex autem ista gratiæ senescentem iam mundum quasi denudò juvenesecere iussit & revirescere in novos fructus. Addi potest, quòd hic Christi adventus fuerit quasi medius inter principium mundi & finem, ut ita utriusque laboranti partem facilius subveniretur. † Sapientissimus Deus bene omnia fecit. *

CAPVT III.

De loco, quo natus est Christus.

DEIXIMVS de tempore Nascantis Christi, ordo nunc poscit, ut de loco Sertatoris nati dicamus. Ita peregrinus, & ordinem naturæ, ducem sequimur.

§. I.

De itinere Beatissima Virginis Mariæ & Ioseph in Bethlehem instituto.

Ioseph & Maria e regni Davidis stirpe fuerunt.

ITER hoc B. Lucas commemorans, Ascendit autem & Ioseph, inquit, a Galileâ de civitate Nazareth, in Iudæam in civitatem David, quæ vocatur Bethlehem, eò quòd esset de domo & familia David. Non solum Ioseph, sed & Maria Domini Iesv mater e regni Davidis familia fuit. Ita conjuges ambo sanguine divites, re tenuissimi.

Hoc autem iter e Bethlehem in Nazareth minimum quatuor dierum erat, quod facile constat & exploratum habetur ex descriptione geographica Terræ sanctæ, nam illud Bethlehemi oppidum a Nazareth ultra triginta leucas distabat.

Leuca plerumque milliare unius horæ.

Maria Virgo perpetua, etsi uterum ferens, jamque partui vicina, hoc tamen iter non animo aut alio jumento vehens, ut vulgus putat, sed pedibus conficiebat, quod Maldonatus censet probabile. Nam quæ nullum partus locum reperire, quæ agnum suæ lustrationi emergere non potuit, vectaria, quod credibile, aut sarcinaria jumenta non habuit. Deinde, Bernardo aliisque testibus, uti sine dolore peperit, ita sine molestia uterum gestavit. Fulgentius, Nulla, inquit, fieri gravido potuit concipienti, nulla tristitia parturienti: cum esset gravida, salubri levitate plaudebat; lumen enim, quod intra se habebat, pondus habere non poterat.

B. Maria sine molestia uterum gestavit. Fulgentius Sermone de Laudibus Deiparæ.

Verosimile etiam est, Mariam neque locum, neque diem divini partus ignorasse; quare tantò libentius atque alacrius in viam se dedisse, quantò suum partum cereret propinquiorem.

Hoc iter facientia prorsus eruditione describit Petrus Morales l. 5. in c. 1. Matthæi tract. 1. mihi pag. 838. Luc. c. 2. v. 6.

Non minus probabile videtur, Mariam Virginem beatissimam non eodem prorsus die, aut eadem nocte, quâ in eam civitatem pervenerit, partum edidisse, ut vulgaris est opinio, sed per aliquot dies Bethlehemi egisse, & stabulum, priusquam pareret, submissione summa & patientia habitasse: quandoquidem beatus Lucas his verbis utitur: Cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret.

§. II.

De Virtutibus Mariæ & Ioseph in hoc itinere spectandis

Obedientia & Patientia virtutes illustrissimæ sunt. Nam ecce Regina siderum, fortunarum inops, in tantâ rerum difficultate, tempore prorsus incommodò, non sine vicini partus periculo tam promptè paret idololatricæ Imperatoris edicto, quod absque dubio nec puerperas, neque puerperio tam vicinas ad faciendum iter obstringebat. Virgo tamen nihilominus integerrimè simul & promptissimè ultrò obtemperat. Verè servavit illud Apostoli: Subjecti igitur estote omni huma-

1. Pet. c. 2. v. 13. & 14.

PRIMÆ quæ oculos ad se flectunt, Obedientia & Patientia virtutes illustrissimæ sunt. Nam ecce Regina siderum, fortunarum inops, in tantâ rerum difficultate, tempore prorsus incommodò, non sine vicini partus periculo tam promptè paret idololatricæ Imperatoris edicto, quod absque dubio nec puerperas, neque puerperio tam vicinas ad faciendum iter obstringebat. Virgo tamen nihilominus integerrimè simul & promptissimè ultrò obtemperat. Verè servavit illud Apostoli: Subjecti igitur estote omni huma-

na creatura propter Deum, sive Regi quasi præcellenti, sive dominis tanquam ab eo missis.

Exactissima hæc Obedientiâ non inferior fuit admiranda Patientiâ. Cùm pauperes iter intendunt, pene omnia desunt, vestes, viaticum, jumenta, curus, hospitia. Peregrini malè nunnati, largissimam habent materiam exercendæ patientiæ. Pauperum itinera pene omnium incommodorum sunt compendia. Vide geminos hosce, peregrinos viatores sanctissimos, quantam patientiæ simul & obedientiæ segetem melluerint hac viâ. Facultates eorum nullæ, paupertas arcta, inclementior aura, difficilis via, iter longum, tempus asperum, omnia incommodis plena. Senferunt utique se seridè esse pauperes & peregrinos, quibus negatum etiam est hospitium.

Hic cogitatio intendenda in actiones, quas pauperes hi peregrini hac viâ susceperunt, & colloquia quæ instituerunt, modò cum Deo, modò de Deo; jam de futurâ professione, jam de aliis rebus ad vitam pertinentibus, de quibus familiariter & suaviter colloqui. Ex his omnibus sacræ eruditionis aliquid, pia mens hauriat. O nobilem obedientiæ ac patientiæ mixturam! Tulliana præceptio est: Quam superiorioribus sumus, tantò nos submissius geramus. Virgo parens, & Iosephus conjux, dignitate summi erant, Augustus tamen Cæsari exactissimè parebant, omni morâ & excusatione sepositâ. Quo quidem sanguine regium animùmque generosum insigniter probarunt. Alti animi est, nec arduum quidem & difficultate plenum, obsequium detrectare. Ita hi conjuges stirpis regie, tam prisca legi quàm Romano Cæsari ad amulim obtemperarunt. Magna quidem paupertas, inquit Ioannes Pontifex, sed integritas majus bonum est, sed obedientiam maximum, si suffodiatur illa. Nam prima rebus, secunda carni, tertia verò menti dominatur & animo. Idcirco Christus Dominus prima & præcipua exempla suæ vitæ constituit in virtute obedientiæ. Ex quo, ait Franciscus Suarezius, aliqui probabiliter opinantur, quòd sicut Christus Dominus habuit moriendi præceptum, ita etiam ad id stabilandum emisit votum, non necessitate, ut stabiliret animum, sed ut seipsum obedientiæ perfectissimæ statueret exemplum. Atqui obediens nemo erit sine patientiâ, nemo patiens sine obedientiâ. Intuere Christum; Christi parentes aspice, & hæc virtutum discere mixturam.

Nil integri est, ubi nulla obedientia est; summum Deo sacrificium, obedientia.

§. III.

De loco primo in quo natus est Christus, seu, de civitate Bethlehem.

PRIMUM locus qui contemplandus hic occurrit, est Bethlehem parva civitas, quam Isai Davidis pater habitavit, in quâ David natus, educatus, & in regem unctus. Ab illo itaque qui eam familiam primus diademate ac sceptro nobilitavit, Bethlehem civitas David nominata, quam Davidis ex Salomone nepos Roboam, novis domibus & muris instauravit. In hac autem Augustæ descriptione in eam quisque civitatem sese contulit, non quæ tribus suæ metropolis, nec in eam in quâ natus, aut in quâ possessiones habuit, sed in eam, quæ caput suæ familiæ fuit. Quia ergo Dominus e stirpe David nasci voluit, in patriâ etiam David sua cunabula quaesivit, ut locus ipse natalium originem demonstraret. Parvâ autem & humilem civitatem elegit, qui manufacturam & humilitatem venerat docturus. Ita, ut S. Leo loquitur, Qui servi suscepit formam Bethlehem prælegis Nativitati, Hierusalem passioni. Nimium Nativitatis suæ gloriam celavit in parvâ, Mortis suæ ignominiam divulgavit in magnâ civitate.

est hæc viam, Nicolaus Christoph. Radzivil. ep. 2. sui Hodeporis, mihi p. 14.

De quo tempore...

De quo tempore...

Michæa. s. Bethleem. Metaph. 1.8. Fab. Phil. 1.170. Luc. c. 1. vers. 7. In urbe Bethleem. Ioseph & Maria non inveniunt locum in quo se recipere. Ovid. in Metamorph. 1.8. Fab. Phil. 1.170. Luc. c. 1. vers. 10. Luc. c. 1. vers. 11. Luc. c. 1. vers. 14. Luc. c. 1. vers. 16. Idem c. 6. vers. 1. Maldonatus & Toletus in urbe asserunt fuisse hanc speluncam publico diversorio conjunctam. a Christus in stabulo divini patris mysterium celare. Greg. hom. 8. in Evang. c. Aug. tom. 10. serm. 55. Per ipsum vadis, ad ipsum vadis. Noli querere, quâ ad ipsum de verbi. Domini c. 4. mibi p. 80.

De oppido Bethleem vaticinatus Michæas, Et tu, inquit, Bethleem Ephrata, parvus es in millibus Iuda: ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israël. & egressus ejus ab initio, à diebus æternitatis. Parva erat Bethleem civium numero, & murosum ambitu, Messie verò incunabulis maxima omnium civitatum, & ferè metropolis orbis, quod Nazianzenus asserit, imò totius mundi horreum, quod seculissimi frumenti abundantia à fame defendit omnia mundi regna. Olim, quod Geneleos historia testatur, in orbe universo fames prevaluit, nam in toto orbe panis deerat. Evo nascentis Christi lumina religionis verè penuria erat, crescebat quotidie fames in omni terrâ. At ubi Bethleemiticum istud horreum est apertum, panis abundabat in omni terrâ. Hic est pinguis ille panis, qui delicias præbet regibus. Hic est panis ille divinus, qui descendit de celo.

Bethleem, si vocis etymon spectemus, idem est quod frugifera, seu domus panis. Rectè hoc quidem, quia ibi natus est Servator, qui suos reficit æternâ panis abundantia. Hinc Gregorius Pontifex sanctus, *Locus ergo, inquit, in quo Dominus nascitur, domus panis antè vocabatur, quia futurum profectò erat, ut ille ibi per materiam carnis appareret, qui electorum mentes internâ satietate reficeret.* Hieronymus in epitaphio Paulæ, *Salve, inquit, Bethleem domus panis, in qua natus est ille panis, qui de celo descendit.* Quibus accedens Beda, *Quotidie, ait, Christus in Nazareth concipitur, flore scilicet verbi suscepto, & in Bethleem iis nascitur, qui se domos æterni Patris efficiunt.* De Homeri solo natali septem nobiles Græciæ urbes certarunt, singulæ hunc sibi civem arrogare conatæ. Quam igitur gloriosâ Bethleem, quæ orbi dedit Messiam, qui mortales miseros venit scripturus cives cæli. Hanc urbem longè celebriorem reddidit Christus suis Natalibus, quam suam Stagiram Aristoteles, Cato Tusculum, suos Arpinates Tullius.

O sola magnarum urbium
Major Bethleem, cui contigit
Ducem salutis calicis
Incorporatum gignere.

Bethleem omnes regias civitates, metropoles omnes, omnia orbis impèria, nobilitate vincit ac sanctimonia. a Bernardus grandè affectu hanc urbem attollens, *O Bethleem parva, inquit, sed magnificata à Domino, magnificavit te, qui factus est in te, parvus ex magno.* Latere Bethleem, & per omnes vicos tuos festivum hodie Alleluia canetur. *Quæ tibi civitas, si audiat, non invidet pretiosissimum illud stabulum, & illius presepii gloriam? In universis si liquidem terrâ jam celebre est nomen tuum, & beatam redicunt omnes generationes. Vbi que gloriosa dicuntur de te civitates Dei: ubique psallitur, quia homo natus est in eâ, & ipse fundavit eam Altissimus. Vbi que, inquam, predicatur, ubique clamatur, quia IESVS Christus Dei Filius nascitur in Bethleem Iuda. Et infra: Bethleem quippe domus panis, Iuda sonat confessionem. Tu ergo si divini verbi pabulo replas animam tuam, fideliterque etsi non dignè, certè quantâ potes devotione suscipias panem illum, qui de celo descendit, & dat vitam mundo, Dominicum videlicet corpus IESV, ut veterem utrem corporis tui, nova illa resurrectionis caro reficiat & sustineat, quantum novum quod intus est vinum, & hoc solidatur glutino, valeat continere: si denique ex fide vivas, & nequaquam gemere oporteat, quia oblitus sis comedere panem tuum: Bethleem factus es, dignus planè susceptione Domini, si tamen confessio non dejerit: sit proinde Iudæa sanctificatio tua: confessionem & decorem induere, quam maxime stolam in ministris suis Christus accepit. Ergo Bethleem Christi patria. Cum Hugone Victorino paragramphen istam claudimus: *Delicatus est, cui patria civitatum dulcis est: fortis autem, cui jam omne solum patria est: perfectus autem, cui mundus exilium est.**

S. IV. De loco altero, in quo natus est Christus, seu de stabulo.

Beati Lucæ verba sunt: *Non erat eis locus in diversorio.* Videte, obsecro, quam crebro ita ac reditu huius duo sancti conjuges obierint civitatem, nec tamen inspiam locum aut humanas latebras sibi repererint pro tam vicino partu.

Mille domos adiere, locum requiemque petentes;
Mille domos clausere sera, tamen una recepit,
Parva quidem stipulis, & cannâ recta palustris.

Nullum sanè dubium est, quin eò tempore Bethlehemum, ex eadem familiâ David plurimi confluerint describendi, qui tamen aut in suis ædibus, aut in commodis diversoriis quieti manserint. Sola Domini paupertas relegata est ad bestias. Nec erat è cognatis viris feminisve vir ullus aut illa femina, quæ prægnantis & pauperculæ Virginis miseratione tangeretur. *In propria venit (Rex cæli) & sui eum non receperunt.* Loco eget, ait Beda, *ut nas plurimas in celo mansiones habeamus.* Dei Filius Patri obedientissimus in novissimo loco recubuit. Propter quod consummatis omnibus, à Patre audit, *Ascende superius.*

Quod si Maria & Ioseph, advenæ sanctissimi à mortuis hospitium petissent, cada verè putem, certatim è tumulis prorepissent, ut locum Domino suo cederent. Torpent vivi, & nec quid se movent. Mancipiis infimus de loco prospectum est, opportuna habitatio iis non deest, solus omnium Dominus excluditur. Ergo ad pecudes abire, & ab illis tuguriolum vilè inque lectulum emendicare debuit.

Sed quid adeò mirum, non fuisse ei locum in diversorio? Non capit Deum regio nostra, neque in hoc infero mundo aptus est ei locus, in quo diversetur. *Iste in excessis habitabit. Hec dicit Dominus, ait Isaias, Calum sedes mea, terra autem scabellum pedum meorum. Quæ est ista domus, quam edificabit mihi? & quis est iste locus quietis meæ?*

Sed inspiciamus ipsius domicilii hujus venustam faciem, & pretiosam aulaorum ac peristromatum suppellectilem. Stabulum hoc Latini Patres, speculancam Græci plerumque nominant. Fuit in suburbiiis Bethleemi extra muros specus in rupe aut topheo excisa. Quam Hieronymus parvum terræ foramen vocat. Erat id publicum & commune receptaculum, quò peregrini pauperes, vel vicini pastores confugere consueverant. Hic Christus purissimi & divini patris mysterium celare, hic primò aggressus omnem mundi pompam & gloriam calcare instituit, hic mollem ad se aditum pastoribus & Magis dedit, hic, ut Petrus Chrysologus ait, *in viâ nasci voluit, ab omnibus invenienda. b Quod & beatus Gregorius considerationi nostræ subiiciens, Non in parentum domo, inquit, sed in viâ nascitur, ut profectò ostenderet, quia per humanitatem suam quam assumpsit, quasi in alieno nascebatur.* Ergo extra urbem nascitur Christus, & moritur. c Augustinus de hac viâ pulcherrimâ philosophatus, *Christus, inquit, veritas & vita est, assumendo hominem factus via est. Ambula per hominem, & pervenies ad Deum. Per ipsum vadis, ad ipsum vadis. Noli querere, quâ ad ipsum de verbi. Domini c. 4. mibi p. 80.*

Hoc ipsum Augustinus docens uberius, *Homines, ait, ad viam veniunt, numquid via venit ad ipsos? Via nostra venit ad homines: invēnit errantes, vocavit ad se extra*

Luc. c. 2. vers. 7. In urbe Bethleem. Ioseph & Maria non inveniunt locum in quo se recipere. Ovid. in Metamorph. 1.8. Fab. Phil. 1.170. Luc. c. 1. vers. 10. Luc. c. 1. vers. 11. Luc. c. 1. vers. 14. Luc. c. 1. vers. 16. Idem c. 6. vers. 1. Maldonatus & Toletus in urbe asserunt fuisse hanc speluncam publico diversorio conjunctam. a Christus in stabulo divini patris mysterium celare. Greg. hom. 8. in Evang. c. Aug. tom. 10. serm. 55. Per ipsum vadis, ad ipsum vadis. Noli querere, quâ ad ipsum de verbi. Domini c. 4. mibi p. 80.

Iern. c. 14. vers. 6. ambulantes. In me, inquit, ambulate, & non errabitis. Ego sum Via, Veritas, & Vita. Ne dicas, ubi est via Dei? ad quam regionem ibo? quem montem ascendam? quos campos inquiram? *Viam Dei inquis? Salutare Dei, est via Dei, & ubi, hac est.* Puer est, qui in Bethlehem natus est. Via nobis factus est Christus, & desperamus nos perventuros? *Via ista finiri non potest, præcidere non potest, corrumpi non potest, nec pluvia, nec diluuiis, nec à latronibus obliterari.* Ambula securus in Christo, ambula: ne offendas, ne cadas, ne retrò respicias, ne in viâ remaneas, ne à viâ recedas. Ista omnia præcave tantum, & pervenisti.

Scriba piger affolet joculari: O si mihi calamus sit, qui ipse scribat! Defes tabellarius optat: o si viam inveniam, quæ ipsa veniat ad me! En ignavi homines! *Repertus est talis calamus scriba velociter scribens.* Reperta est talis, & Via & Vita, quæ ultro accurret ad vos. Ite tantum pigerrimi mortales, ite, via vobis obvia est; calamus ille in manu vestra est; Verbum æternum, Dei Filius, vera Via ad cælum se vobis in viâ subternit.

Porrò de Christi Nati domicilio, de specu illâ, seu stabulo verè hinc affirmari potest, quod Iacob dixit: *Verè Dominus est in loco isto. Non est hic aliud, nisi domus Dei & porta cæli.* Verè hoc stabulum paradus est, sed non voluptatis, nisi occultæ profus & sacræ.

Gen. c. 2. vers. 8. Hunc paradisum plantaverat Dominus Deus, & in eo posuit hominem, Adamum alterum quem formaverat. Hoc stabulum est illud palatium regium, quod æterna Sapientia gloriosæ nativitati suæ condidit. Hoc stabulum ipso Salomone templo longè augustius & sanctius. Nam & hic verum est Propitiatorium Dominus Iesus; Quoniam ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Hic Candelabrum aureum cælestis auctoris septem Sacramentorum. Hic Arca, Virgo Dei Mater Beatissima. Hic loco Cherubim innumeri sunt Angeli.

Admirabundus Baruch ob immensitatem ætherei palatii, à O Israël, inquit, quàm magna est domus Dei, & ingens locus possessionis ejus! Magnus est, & non habet finem; excelsus & immensus. Si quis Nascens Christi habitaculum inspiciat, contrarium dicit. Vertamus jam, & cantemus: O Israël quàm parva est Domus Dei, & exiguus locus possessionis ejus! Parvus est, & intra stabuli, imò & intra præsepiti fines continetur; humilis profectò & angustus.

Mater sancti Ignatii Loiole; Marina domo Baldenfis, claro genere nominèq; femina, cum hunc ipsum filium parturiret, ingenti erga Natalem Domini affectu, in stabulum se deferri iussit, ut eò loci pareret, ubi Virgo Deum genuisset, nec enim meliore se loco dignam censebat in puerperio, quàm fuisset Mater Dei, quæ peperisset in stabulo. Hoc stabulum omnes regum turres despicit non mole aut artificio structuræ, sed divini partus sanctitate. Adrianus Imperator contra Deum insanire aggressus, ut loci hujus religionem emoliretur, in eo statuum Adonidis erexit, ut in specu (cum Hieronymo loquimur) ubi Christus parvulus vaguisset, Veneris Amasius plangeretur. Fœdum nefas. Stetit hic Adonis centum octoginta annis (ea est Numinis patientia) ad Constantini ævum. Cujus mater Helena everfo Adonide, huic cavernæ magnificè templum inædificavit, & ad præsepe, quo reclinatus est Agnus Dei, aram struxit, ut ille ipse jugiter ibi offerretur Patri, ubi primitus illuxisset orbi. Hanc ipsam specum Constantinus aulae aliiq; regis ornamentis ita decoravit, ut istud speculæum, mundi esset miraculum. Hic visendus ordo quadruplex columnarum è marmore. Ordines singulæ columnas quinquaginta arte & pretio admirandas exhibebant. His fornix opus vermiculatum nitēba-

tur, quod omnes ab orbe ad Christum nobiliores historias mirâ colorum & artificii varietate proponebat spectandas. Omne pavimentum in marmore stratum, parietes alabastro vestiti, templi tectum è plumbo. Non habuit orbis huic templo æmulum. Hinc Salustianus Egripius aulus admovere sacrilegas manus, & velle suum Cayri palatium hæc opulentia exornare. Sed prodigio coluber è pariete laqueato emergens ut aunt, affectati sceleris exordium turbavit.

O igitur felix stabulum inquilino tali habitatum vile mihi est aureum Neronis palatium, & vel ipsum Salomonis templum ad cryptam hanc collatum.

Quemadmodum verò Dominus & Magister ad beatias divertit, ita servi ejus & discipuli vilia nò invitæ subierunt hospitia. Beatus Petrus ad Simonè Coriarij, B. Marcus ad Anianum Sutorem diverterunt. Olim apud idololatrias sola Christianorum hospitia fuerunt carcere & ergastula. Quid superbe cinis spatiosas ædes, magnifica tibi quæris palatia? Dominus tuus propter te vilissimum habitat diverforium. Rex cæli spelæo pecudum hospitatur. Aut hic discemores, aut alium tibi quære Dominum, & aliud pro cælo habitaculum.

S. V. De tertio loco, in quo natus est Christus, seu, de præsepi.

E Vangelii verba sunt: *Et reclinavit eum in præsepio.* Præsepe non fuit primus locus quem Christus natus attingit, sed vel speluncæ rude solum, ut contendit Barradius, vel manus & brachia Beatissimæ Virginis Servator primo contigit, ita tamen ut prius, quod credibile Angelorû famulatu fuerit susceptus, subinde in brachia divinæ Matris repositus, à maternis brachiis in præsepi collocatus. E lætentia Chrysofostomi, præsepe hoc lapideum, & in rupe excisum vel luteum fuit; ex aliorum mente ac consensu videtur fuisse ligneum. Servatur id Romæ hodieque in Mariæ majoris æde.

De hoc vilissimo Pueri divini lectulo vaticinatus Habacuc, *Consideravi opera tua, inquit, & expavi, in medio duorum animalium cognosceris.* Cui accedens Ilaia a Cognovit vos possessorem suum, ait, & asinus præsepe domini sui; *Israhel autem me cognovit, & populus non intellexit.* Non igitur ob necessitatem solam & lectuli penuriam, sed etiam ob prædictiones istas ad Patris nutum præsepe amplexus est Cælestis Infans. Ad has canas Chr. Iostomus invitans, *Si homo es, inquit, panem comede; si animal es, ad præsepe accede.* Hic cogita Christum verè cognitum inter duo animalia. Nimirum eum in stabulo nasceretur, inter duas pecudes; eum in monte Thabor transfiguraretur, inter duos Prophetas; eum in morte Golgothæ moreretur, inter duos latrones vitus est. Athanasius procul cogitationes mittens, *For-tassis, inquit, ob illum asina pullum in castello solum, & Domino adductum Iesus in præsepio fuit reclinatus.* Iobus olim interrogans & optans, *Numquid rugiet onager, inquit, cum habuerit herbam; aut mugiet bos, cum ante præsepe plenum steterit; Quis mihi tribuat, ut cognoscam & inveniam illum, & veniam usque ad solum ejus?* Verè jam illum invenire facillimum est, jam licet pervenire ut que ad Bethlehemiticum ejus solum. Quid exerras & lascivis onager? hic tibi herba ponitur, copiosum pabulum? quid calcitras & mugis taure? stas ante præsepe toto Deo plenum.

Hoc præsepe lectulus est florum pluvia infusus quem cælestis sponsa laudans, *Lectulus noster, ait, stolidus.* Hic ille Salomonis thronus est, et si non pretiosus ebore, sed vili ligno, non vestitus auro sed feno, qui quidem duodecim aureos leones utrinque gradibus incumbentes non habet, de hoc ipso tamen præsepi potest verè affirmari, *Non est factum tale opus, ut in un-*

Iern. c. 14. vers. 6.
Idem to. 10. Serm. 48. de temp. c. 10. milii p. 255.
Gen. c. 13. v. 16. & 17.
Gen. c. 2. vers. 8.
3. Ioh. c. 2. vers. 2.
Vide Viagam in Apoc. c. 11. Cõment. 6. exegetico sect. 2. mihi pag. 459. ubi illustrata huc spectantia, a Baruch. c. 3. v. 24. & 25.
Post septem filios postremum, anno 1501.
Vita S. Ignatii iconibus adumbrata Rome, icon omnium primâ. Sed hic omnem fidem penes chalcographum esse jubemus, cum res gesta S. Ignatii nullam faciant huius facti mentem. b. Hieron. ad Paulinum.
e. De hie plura Nicol. Chrys. Radzivill. in suo thesoporo Hierosolymiano, Bartho-

in uniuersis regnis. Nam humili hoc praeseptolo recubuit ille Dominus, cuius Salomon mediastinus & atriensis fuit famulus, etc. equorum curulum quadraginta millia praeseptia, & duodecim millia equestrum habuerit. Hic verus ille Salomon, etc. ecce plus quam Salomon hic, qui e suo isthoc folio mundum uniuersum docet veram sapientiam, hoc est, paupertatis & humilitatis amorem. Hoc folium hoc praeseptolo Domini, quod chorea Angelorum cingebant, longè superat illum Salomonis lectulum, quem sexaginta fortes ex fortissimis Israel ambebant. Lectulus, in quo Salomon noster accubat, mens est humana, sed munda. Hic suauiter quiescit Rex ille, cuius deliciae sunt esse cum filiis hominum. De fortissimis huius lectuli custodibus vates Hebraeus canit: Angelis suis mandauit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis; in manibus portabunt te. Ut gratum hunc lectulum omni iure occuparet Puffo Coelestis, prius collocari voluit in duro lectulo praeseptis.

Has ego Domini cunas longissimè praetulerim illi Salomonis ferculo de lignis Libani factis, quod columnas habuit argentearum, reclinatorum aureum, ascensum purpureum. O Domini praeseptis palea, o semel straminis culmi & stipulae rosae & liliis omnique florum familia praestantiores! aurum obryzum & recostum ad has stipulas lutum est.

a Funebrem Regis Afa lectum aromatibus & unguentis plenum pigmentariorum arte confectum considerata, & confer eum hoc lectulo tui Domini inter factores strato.

b Otho Imperator Romualdi cellulam non tantum subire, sed etiam in Romualdi paupere rigidòque lectulo jacere voluit. Res magnè in vili lecticulà Cæsar Romanus, sed longè quàm major in praesepti Deus.

Franciscus Assisius cum super mensam legi audisset illud, Reclinavit eum in praeseptio, quia non erat ei locus in diversorio, mox mensa relicta surgens & hami confidens. Numquid ego, inquit, hominum vilissimus, peccatis plenus, inutilis servus ad mensam sessitabo, cum Dei mater in stabulo, cum mundi Dominus in praeseptio paupertatem & patientiam nos doceant? Ita abjectus in terram non sine gemitu, mendicatum panem comedit.

Eant nunc & inhiènt struendis opibus vani mortales; dilateat philacteria sua & magnificènt fibrias; amant primos recubitus & primas cathedras. Hoc sibi solum, recubitum hunc inum, hanc cathedram elegit Dei filius. Post certos annos in altiore quidem, sed simul humiliorè cathedrâ docturus.

CAPVT IV.

De ipso partu diuino, deque Christi Domini parentibus.

DE figuris, de tempore, de loco Christi Nasciturum diximus. Ab ordine jam ducimur, ut de partu ipso & parentibus dicamus.

§. I. De verbis Luca: Et peperit filium suum primogenitum.

Obtupescendum mysterium, Virginis partum beatus Lucas memorat his unis uoculis: Et peperit filium suum primogenitum. Peperit, sed modo admirabili & planè nouo, & quem ipsa obtupescat Natura. Peperit ergo sine gemitu, sine dolore, qui in aliis parturientibus semper maximus, ob illam impreca-tionem diuinam: Multiplicabo erimmas tuas, & coeceptus tuos; in dolore paries filios. Rectè beatissima Virgo sine dolore peperit, quia ubi voluptas, inquit Nyssenus, partum non ansecit, neque dolor subscurus est. Verum quos

Tom. II.

A in partu dolores effugit, ait Damascenus, Passionis tempore sustinuit.

Peperit Virgo diuina sine ullis omnino sordibus, neque enim secundas emisit, neque sanguinem, qui eas solet sequi, effudit. Purissimus fuit hic partus, qui & tantam filii dignitatem & puritatem matris deceret. Id Gregorius Nyssenus indicans Quod ex muliere, inquit, nascitur, humilitatem redolet, quod vero ex Virgine, hominem transcendit: huius iucunda portatio, partus facilis & cum gaudio, absque corruptela Natiuitas. Omnis proles matris suae ante partum oneri est, in partu dolori, post partum cura ac labori. Christus suae Matri, antequam nasceretur, magno leuamento, natus, maximo gaudio; post Natiuitatem, inexplicabili fuit solatio in omni labore ac dolore.

Sine sordibus, Plinius sexcentis locis secundas vocat, alii secumadas. Christus matri suae inexplicabili fuit solatio. Non desit esse Virgo.

Peperit Virgo diuina, nec Virgo esse deluit. Et uti Christus januis clauis ad discipulos ingressus, & obserato tumultu egressus est, ita & Beatissimae Virginis visceribus, tamquam per hortu oclusum, prodit, clauso matris utero. F. tasse ab Angelis, quod supra demonstratum est, exceptus, & in matris brachia repositus. Quod D. Leo confirmans, Non hic cogatur, s. Leo ser. 2. inquit, parturientis conditio, sed nascentis arduum. Venit enim Dominus Iesus & Christus contra nostra auferre, non perperit, nec succumbere vitis, sed mederi. Propter quod oportuit ut nouo nasceretur ordine, qui nouam impollute sinceritatis gratiam humanis corporibus inferebat.

Christus matri suae inexplicabili fuit solatio. Non desit esse Virgo.

Hic disertissimè Gregorius, Fides, inquit, non habet meritum, cui humana ratio praesens experimentum. Haec ipsa Redemptoris nostri opera, quae ex semetipsis comprehendere nequaquam possunt, ex alia eius operatione pensanda sunt, ut rebus mirabilibus fidem praedant facta mirabiliora. Illud enim corpus Domini intravit ad discipulos januis clausis, quod videlicet ad humanos oculos per Natiuitatem suam clauso exiit utero Virginis. Quid ergo mirum, si clausis januis post resurrectionem suam, in aeternum iam victurus intravit, qui moriturus ueniens non aperto Virginis utero exiit? Virgo igitur ante partum, in ipso partu, & post partum permansit, quod prodigiolo triplici lilio commonstratum, in rebus gestis beati Aegidii memorat notus Diuorum encomiastes. Sed ego arcanum Virginei partus reuerenti potius silentio quàm dictioe nimis impari venerabor. Iacobus Sannazarius elegans Poëta, Virginis partum poemate non admodum longo, sed terso coluit. Verum in eo elaborando ipsos viginti annos consumpsit. Quid propterea calamus de tanto mysterio dignum eloquatur impolito stylo? Ergo hic ego fileo, & ad alia transeo.

Greg. Hom. 26. in Eoan.

§. II. De verbis Ioannis: Et Verbum caro factum est.

Anctus Ioannes Apostolus, inquit Augustinus, non immerito secundum intelligentiam spiritalem aquila comparatus, alius multo què sublimis aliis tribus erexit praedicatione suam, & in ejus erectione etiam corda nostra erigi voluit. Nam ceteri tres Euangelistae, cum Domino tanquam cum homine in terra ambulabant, de Diuinitate eius pauca dixerunt: istum postolus autem, quasi pignerit in terrâ ambulare, sicut ipso exordio sui sermonis innotuit, erexit se, non solum super terram, & super omnem ambitum aeris & caeli, sed super omnem etiam exercitum Angelorum, omnemque constitutionem invisibilem potestatum; & peruenit ad eam, per quem facta sunt omnia, dicendo: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Huic tanta sublimitati principii etiam congrua praedicaui, & de Domini Diuinitate, quomodo nullus alius est locutus, hoc ructabat quod biberat.

Surius in vita B. Aegidii, qui factus fuit D. Francisci, tom. 2. die 25. Aprilis.

Erat aeternum Verbum in celsissimo sinu Patris, quod humi repens homo ascendere non valebat; quid non valebat homo ascendere, incarnatum Verbum usque ad praeseptum brutarum animalium.

Aug. tom. 9. tract. 36 in Ioan. initio mibi p. 113. Cur S. Ioannes Ap. postolus Aquila est comparatus. Ioan. 1. 1. & 3. Aug. 10. 9. tract. 1. in Ioan. initio m. p. 3. & 4.

Da 3

Vt homo possit ascendere in celum incarnatu est Verbum.

manu descendit. Frat inter Verbum divinum & vilitate humanam infinitè major, quam inter calum terramq, distantia, quam inter carnem animamque discrepantia, & tamen divina sublimitas & humana vilitas, in uno eodemq, homine, in unitate, ut loquuntur Theologi, personam non convenerunt tantum, sed quodammodo coaluerunt. Magnitudinem hujus Verbi nec amplissima terra capere, nec immensum celum comprehendere potest. In principio erat Verbū, & Verbum erat apud DEVM, & DEVS erat Verbum. Hoc enim animalis homo non percipit. Quid ergo, fratres? Silebitus hinc? Quare ergo legitur, si silebitur? aut quare auditur, si non exponitur? Sed & quid exponitur, si non intelligitur? In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Susceperat pacem mons iste, contemplantur divinitatem Verbi. Quis iste mons erat, quam excelsus? Transcenderat omnia cacumina terrarum, transcenderat omnes campos aëris, transcenderat omnes altitudines siderum, transcenderat omnes choros & legiones Angelorū. Nisi enim transcenderet ista omnia quae creata sunt, non perveniret ad eum, per quem facta sunt omnia. Non potest cogitare quid transcenderit, nisi videatis quo pervenerit. Queris de caelo & terra? facta sunt. Queris de his quae sunt in caelo & terra? utique multo magis & ipsa facta sunt. Queris de spiritalibus creaturis, de Angelis, de Archangelis, Sedibus, Dominationibus, Virtutibus, Principatibus? & ipsa facta sunt. Nam cum enumeraret haec omnia Psalmus, conclusit sic: Ipse dixit, & facta sunt: ipse mandavit, & creata sunt. Si dixit, & facta sunt, per Verbū facta sunt. Si autem per Verbum facta sunt, non potest Joannis cor pervenire ad id quod ait. In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, nisi transcendisset omnia quae sunt facta per Verbum.

Psal. 148. vers. 5.

Isa. 55. v. 9. 10. & 11. Sicut exaltantur caeli à terra sic exaltate sunt viae meae à viis vestris, & cogitationes meae à cogitationibus vestris. Et quomodo descendit imber, & nix de caelo, & illuc ultra non revertitur, sed inebriat terram & insundit eam, & germinare eam facit, & dat semen serenti, & panem comedenti: sic erit Verbum meum quod egreditur de ore meo, non revertetur ad me vacuum, sed faciet quaecumque volui, & prosperabitur in his ad quae misi illud. Aeternum Verbum Christus Dominus velut imber caelo lapsus humani peccatoris terram aridissimam omni frugum genere locupletavit.

Christus velut imber omni frugū genere locupletavit terram humani peccatoris.

Pf. 48. v. 21.

Ut redderetur homini usus rationis Verbum in praesepi se abjecit.

Pf. 72. v. 2.

Hier. c. 11. vers. 19. Ego quasi Agnus mansuetus qui porcatur ad victimam.

Totum igitur mare sit atramentum, membrana candidissima sit totum caelum, sint omnium arborum frondes calami, scriptores sint omnes Angeli, hoc tamen Verbū scribendo non poterunt complecti. Consequerunt scribae velociter scribentes prolixiora verba continere ac brevare; ita caelestis Pater Verbum infinitum in humana naturā veluti chartā purā scripsit, contraxit, breviavit. Clamat Isaïas: Dicit Dominus: 10. & 11. Sicut exaltantur caeli à terra sic exaltate sunt viae meae à viis vestris, & cogitationes meae à cogitationibus vestris. Et quomodo descendit imber, & nix de caelo, & illuc ultra non revertitur, sed inebriat terram & insundit eam, & germinare eam facit, & dat semen serenti, & panem comedenti: sic erit Verbum meum quod egreditur de ore meo, non revertetur ad me vacuum, sed faciet quaecumque volui, & prosperabitur in his ad quae misi illud. Aeternum Verbum Christus Dominus velut imber caelo lapsus humani peccatoris terram aridissimam omni frugum genere locupletavit.

Ergo Deus factus est homo, inquit Augustinus, ut homo fieret Deus. Maximum hoc. Sed & illud dici potest: Deus factus est homo, ut homo prius fieret homo quam Deus. Nam homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, & similibus factus est illis. Quia igitur per efficienam appetentiam jumento similis factus est homo, ut illi redderetur usus rationis, Verbum in praesepi jumentorum sese abjecit, expolitum homini mundum pabulum. Imò, quod omnem admirationis modū & fidem excedit, ut ipso statim principio altissima nobis humilitas instillaretur, en caeli Dominus, jumentorum medius, cuiusvis hominum ultrò sese offerens, Vt jumentum, inquit, factus sum apud te. Huc ideo veni, ut tibi totus serviam, sicut suo servit jumentum hero. Nec meos tantum labores, sed & vitam meam tibi confero. Post annos non multos (expecta paululum) pro te pendebis in cruce victima. Non igitur hoc mihi praesepiolum invidet: Agnus hic jacet pro te jugulandus, * ut liceat tibi vivere. Quid vis amplius? Tuum ego jumentum sum.

A Quid ad haec dicit homo stupidissime? quid conditori tuo respondes? Si quid adhuc hominis habes, hoc dices vicissim: Mi Domine, ut jumentū factus sum apud te, & ego semper tecum. Vt jumentū insipiens sum & laevum, sed tamen paratū obedire, & quodcumq, onus mei Domini subire, modò semper tecum sim.

† Ergo Deus factus est homo, imò & jumentum, ut homo fieret & homo & Deus. Verum & infra jumentū quoque vilitatem Rex caeli descendit. Vociferatur olim totis viribus Isaïas: Omnis caro fenenum. Ergo Angelorū panis & factus est fenenum? Bernardus id affirmans, inde est, inquit, quod panis Angelorum factus est fenenum, positum in praesepio, appositum nobis tanquam jumentis. Verbum quippe caro factum est. & juxta Prophetam: Omnis caro fenenum. Ergo cibus hominis mutavit se in pabulum pecoris, homine mutato in pecus. Heu tristis & lacrymosa mutatio, ut homo paradisi accola, terra dominus, caeli civis; domesticus Domini sabaoth, frater beatorum spirituum, & caelestium coheres virtutum, repente se in conversione invenit, & propter infirmitatem jacentem in stabulo, & propter pecorinam similitudinem indigentem feno, & propter indomitam feritatem alligatum praesepio, sicut scriptum est: In campo & fræno maxillas eorum confringe, qui non approximant ad te. Agnosce tamen & bos possessore tuum, & o tu asine praesepi Domini tui, ut Propheta Dei fideles inveniantur, qui ista Dei mirabilia sunt prae locuti. Cognosce pecus, quem non cognovisti homo. Adora in stabulo, quem fugiebas in paradiso. Honora praesepium, cuius contempsisti imperium. Comede fenenum, quem panem, & panem Angelicū fastidisti. Sed quanam causa (inquis) tanta defectionis? Profecto quòd homo cum in honore esset, non intellexit.

Quid intellexit? Non dicit, non dicamus: Positum in honore, non intellexit quòd limus esset, honoris fastigio delectatus, & continuo in se expertus est, quòd tanto post tempore homo de filii captivitate & prudenter advertit, & veraciter protulit dicens: Qui se putat aliquid esse cum nihil sit, ipse se seducit. Vt asino, quòd non fuit, qui jam tunc diceret ei: Quid superbis terra & cinis?

Comedit igitur Angeli Verbum de Deo natum, comedunt homines Verbum fenenum factū. Pane suo vivunt Angeli in caelis, & beati sunt: feno suo vivunt homines in terris, & sancti sunt. Fenenum quippe istud de prato Virginis uteri collectum, factum est refectio jumentorum. Verbum ut fenenum fieret, laetavit in Virgine, sol in sidere, artifex in opere.

Nolo haec pluribus, nec li velim, gemmam tam grandem possim autem tam parvo includere. Ergo & hic fileo, atque mysterii magnitudinē silentio testor.

§. III. De gaudio Beatissima Virgini ob Christum natum.

INestimabile prorsus & inenarrabile fuit gaudium hujus verè beatissimae Matris Virginis, cum illum videret ante se infantulum, quem esse Deum certo sciverat, quem modò fasciis ligare, modò brachiis ambire, modò in praesepi reclinare, jam ei oscula libare, jam etiam illis Hieremiae verbis salutare poterat: Nomen tu es Dominus Deus noster, quem expectavimus. Hoc reverà tempore sacrum illud carmen canebat: Magnificat anima mea Dominum, & exultavit spiritus meus in Deo salutari meo.

Quòd si mulier, cum peperit puerum, Christo teste jam non meminit pressura propter gaudium, quia natus est homo in mundum; quale igitur gaudium illius Matris fuerit, quae sine omni doloris sensu peperit, & quoque minime ignoravit, quòd partu hoc uno, per unum hunc filium, omne genus humanum velut denuò pepererit, & repararit ad immortalem in caelo vitam?

Optabat Imperator Rom. Caligula, non homo sed fera, omnem populum Romanū collo & capite stare unico, quòd unius demeteret ictus. De Nascens & Morientis Christi gens humana omnis velut unum corpus

corpus, unamq; habuit animam, quia tota simul cum Christo renata est. Quis audiret unquam tale, ait Isaias, & quis vidit huic simile? Numquid pariter terra in die una, aut pariter gens simul? Verè quemadmodum univèrsam gentem humanam beatissima Virgo simul peperit, ita illam ad supremum iudicii diem unico velut partu effundet terra tot pignoriū pregnans mater. Et quemadmodum tellus post partum tam numerosum die supremo editum in novum sese decorem induet, tamquam si gauderet tot peperisse populos, quos tandem parturisset, ita Mater Domini summis cumulata gaudiis, & caelestibus delibuta voluptatibus, immensum lætabatur, & Angelorum & hominum ruinas co unico partu restaurandas.

Ex hoc Mater Domini maximo cumlata gaudio, purissimam animo voluptatem capiebat.

Addenda hinc gaudii augmenta. Angelorū cantus, pastorū cursus, & narratio de iis, quæ viderant, & audierant letissimā. Maria autē conservabat omnia verba hæc cōferens in corde suo. Quis ergo liquide voluptatis torrens in pectus Matris cœlo credendus defluxit, è tot gaudiōrū corviatione increfcens? Manarunt utiq; suavissimè gaudio lacrymæ. Ita Divinū Verbum Virgo beatissima utero semel concepit, corde autem sæpius divina verba, cum ab Angelis, tum ab aliis prolata. Imitetur Deiparâ sedulo; omnia Domini ies verba, resque illius gestas penitissimo pectore conservevit; præsepe, flagra, columnas, spinas, clavos, lanceæ, crucem, spongiam, sepulchrum, simul & labores, cruciatus, probra, ignominias, ludibria, mortem, cum immensâ maiestate, gloriâ, divinitate conferamus. Et quælo simul etiam amorem illius ardentissimū, cum nostris amotis hieme, submissione illius cum nostrâ superbiâ, temperantiam illius cum gulâ nostrâ, castimoniam illius cum luxuriâ nostrâ, ipsius mansuetudinē cum nostrâ iracundiâ ad trutinam justam appendamus, & quasi arena maris ista gravidè apparebit.

§. IV. De officii beatissimæ Matris circa natum filium.

ET pannis (ait Lucas) cum involvit. Dubium nullum est, quin omne veræ matris officii summâ curâ, voluntate pronissimâ, affectu maximo sit excuta, quæ se ancillam etiam huius Domini coram Angelo profectâ est. Neque enim minis manu, quàm ore ac corde obsequiosa fuisse censenda est.

Equisfando satis explicet, quo studio, quòve animi sensu Puerum hunc divinū brachiis gestarit, fasciis ligarit, solverit, pectori admovertit, labra labris junxerit, castissima oscula fixerit, virgineo lacte paverit, nec quidquam officii materni pretermiserit. Non ignobilis hoc ævo scriptor censet, Christū præ omnibus ceterarū gentium diis adorandum, si hoc unum privilegium spectetur, quòd lacte virgineo sit nutritus. Virgineum lac multò quàm pretiosissimum. Nullum enim quod vocant potabile aurum, non aqua vitæ gemmea, nullum illi necesse conferendum. Quis Principum, quis Regum aut Cæsarium lac virginis bibit? Solum humilitatis Magister Christus virgineo lacte pascitur. Lætabunda canit Ecclesia: Salvatorē saeculorum ipsum Regem Angelorū, sola Virgo lactabat ubere de cœlo pleno. Hinc ab Hebræâ muliere, quæ publicè succlamabatur illustrissimum illud elogium: Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti.

Ne miremur hinc infanti Christo palmulam utramque à Matre fasciis ligatam. Prisco ævo iratus Deus utraq; manu feriebat noxios. Ægyptum certè plagis ac suppliciis decemplecibus percussit, utraq; præcedo manus ad inferendos idus fuerat composita, senserunt decem ferientis digitos Ægyptii: Ipsimet hoc falsi, Digitus Dei, inquit, est hinc. Deinde Virgo puer-

pera has filii manus clavis olim figendas iam pannis ligavit, ut eas velut affuefaceret ad perferenda clavorum vincula, quæ postulissent pannorum.

Neque hinc illud omittendum. Non tantum Mater felicissima, filio hæc præstitit obsequia, sed & sola præstitit, idque sine ancillarum ope ac ministerio. Verè & Mater, & ut ipsa vaticinata est, Ancilla Domini. Beatus Hieronymus adversus Heluidium, Nulla, inquit, ibi obsterrix, nulla muliercularum sollicitudo intercessit; ipsa pannis involvit, ipsa & mater & obsterrix fuit. a Hæc manus Virginis, hæc brachia, Monarchâ mundi gestarunt, laverunt, fasciarunt. b Hinc prisce Patres Virginis fecunda brachia vocant, thronum Regium, gloriosum, sanctum, Cherubicum, solum dignum quo Sanctus Sanctorum gestaretur in terrâ.

b Apud Iaponios recens nati deferuntur, curæ etiâ regente, ad flumen

§. V. De beati Iosephi actionibus circa Christum natum, & de eiusdem gaudio.

Iosepho Servatoris nutritori, ter minimum spectandos sese Angeli exhibuerunt. Iosephus Deus ipse iustus appellavit Matthæi calamo: Ioseph autem cum esset iustus. Huic igitur viro longè hæc illis summius mundi thesaurum Pater celestis commiserat servandum. Quo quidem modo æternus Pater, patris nomen cum illo cōmunicavit, qui non tantum nomen, sed & affectum, sollicitudinem, auctoritatem patris participavit, tamquam si Christum adoptasset in filium. Ita hic Christi nutritor Apostolis quidem inferior fuit officio & munere, non tamen sanctimoniam & conjunctione cum Christo. Nec improbabile est maiorem illum gratiam assecutum quàm Ioannē Baptistam, quia excellentius quàm ille munus videtur habuisse, atq; maiorem in amore crescenti opportunitatem ex assiduo Christi contubernio. Atque hinc affirmare possumus, Iosephum fuisse integerrimum & eximia sanctitatis virum. Deus enim gratiam cōferit accommodatam muneri quod assignat; at Iosephi munus fuit excellentissimum. Hinc ille tam promptè obediit, tam sine hesitatione credidit, tam prudenter & integrè omnia perfecit.

Actiones Iosephi circa Christum natum variæ fuerunt, & sine dubio summâ sedulitate, fide, curâ, amore obitæ, prout tempus, locus res ipsa poscebant.

Dixerat Iosepho Angelus: Ioseph, fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam; quod enim in eâ natum est, de Spiritu sancto est. Pariet autem filium, & vocabis nomen eius IESUS. Adverte, mi Ioseph, & tui muneris dignitatem cogita. Deus, per quem nec ales esurit, qui dat jumentis escam ipsorum, & pullis corporum invocantibus eum, qui producit in montibus fœnum, & herbam servituti hominum: qui Danielem in lacu leonū nutrit, qui aperit manum suam, & implet omne animal benedictione: qui dat omnibus affluenter, ille ipse Deus, in quem desiderant Angeli prospicere, factus homo tibi vult subdi, & à te nutriti ut filius, tu ei tutor & defensor, tu imò pater eris. Dixit hinc Iosephus: Si hæc à Spiritu sancto divinitus aguntur, quid meis opus est curis? Nil horum objecit. Cum ei verò Angelus imperaret, Surge & accipe Puerum & Matrem eius, & fuge in Ægyptum; hic Iosephus, quod Chrylostomus observat, nihil interposuit ejusmodi querelarum: Res ista incerta prorsus & ambigua est. Tu paucis antè mensibus dicebas: Salvabit populum suum. Iam neque seipsum quidem periculis potest subducere, sed fuga nobis necessana & commigratio in longinquas terras. Contraria sunt promissis facta. Nil istorum penitus opposuit. Vir enim erat fidelissimus, qui ministerium, laborem, industriad, & omnem quam potuit prædientiam modicæ huic familiæ paratissimus exhibuit, verus defensor, providus pater, sollicitus nutritor.

Matth. c. 1. v. 20. & 21. Psal. 140. vers. 9. Psal. 103. vers. 14. Dan. c. 14. v. 37. & 38. Psal. 144. vers. 16. Luc. c. 1. v. 5. 1. Pet. c. 1. vers. 12. Matth. c. 2. v. 13. Chryl. ho. 8. in Matth. anagm. Matib. c. 14. vers. 21.

Luc. 1. v. 7. Angelorū cantus, pastorū cursus, & narratio de iis, quæ viderant, & audierant letissimā. Maria autē conservabat omnia verba hæc cōferens in corde suo. Quis ergo liquide voluptatis torrens in pectus Matris cœlo credendus defluxit, è tot gaudiōrū corviatione increfcens? Manarunt utiq; suavissimè gaudio lacrymæ. Ita Divinū Verbum Virgo beatissima utero semel concepit, corde autem sæpius divina verba, cum ab Angelis, tum ab aliis prolata. Imitetur Deiparâ sedulo; omnia Domini ies verba, resque illius gestas penitissimo pectore conservevit; præsepe, flagra, columnas, spinas, clavos, lanceæ, crucem, spongiam, sepulchrum, simul & labores, cruciatus, probra, ignominias, ludibria, mortem, cum immensâ maiestate, gloriâ, divinitate conferamus. Et quælo simul etiam amorem illius ardentissimū, cum nostris amotis hieme, submissione illius cum nostrâ superbiâ, temperantiam illius cum gulâ nostrâ, castimoniam illius cum luxuriâ nostrâ, ipsius mansuetudinē cum nostrâ iracundiâ ad trutinam justam appendamus, & quasi arena maris ista gravidè apparebit.

Luc. 1. v. 7. ET pannis (ait Lucas) cum involvit. Dubium nullum est, quin omne veræ matris officii summâ curâ, voluntate pronissimâ, affectu maximo sit excuta, quæ se ancillam etiam huius Domini coram Angelo profectâ est. Neque enim minis manu, quàm ore ac corde obsequiosa fuisse censenda est.

Equisfando satis explicet, quo studio, quòve animi sensu Puerum hunc divinū brachiis gestarit, fasciis ligarit, solverit, pectori admovertit, labra labris junxerit, castissima oscula fixerit, virgineo lacte paverit, nec quidquam officii materni pretermiserit. Non ignobilis hoc ævo scriptor censet, Christū præ omnibus ceterarū gentium diis adorandum, si hoc unum privilegium spectetur, quòd lacte virgineo sit nutritus. Virgineum lac multò quàm pretiosissimum. Nullum enim quod vocant potabile aurum, non aqua vitæ gemmea, nullum illi necesse conferendum. Quis Principum, quis Regum aut Cæsarium lac virginis bibit? Solum humilitatis Magister Christus virgineo lacte pascitur. Lætabunda canit Ecclesia: Salvatorē saeculorum ipsum Regem Angelorū, sola Virgo lactabat ubere de cœlo pleno. Hinc ab Hebræâ muliere, quæ publicè succlamabatur illustrissimum illud elogium: Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti.

Ne miremur hinc infanti Christo palmulam utramque à Matre fasciis ligatam. Prisco ævo iratus Deus utraq; manu feriebat noxios. Ægyptum certè plagis ac suppliciis decemplecibus percussit, utraq; præcedo manus ad inferendos idus fuerat composita, senserunt decem ferientis digitos Ægyptii: Ipsimet hoc falsi, Digitus Dei, inquit, est hinc. Deinde Virgo puer-

Luc. c. 1. vers. 38. a Tulerunt & obsterrix fuit. b Hæc manus Virginis, hæc brachia, Monarchâ mundi gestarunt, laverunt, fasciarunt. c Hinc prisce Patres Virginis fecunda brachia vocant, thronum Regium, gloriosum, sanctum, Cherubicum, solum dignum quo Sanctus Sanctorum gestaretur in terrâ.

b Apud Iaponios recens nati deferuntur, curæ etiâ regente, ad flumen

Iosepho Servatoris nutritori, ter minimum spectandos sese Angeli exhibuerunt. Iosephus Deus ipse iustus appellavit Matthæi calamo: Ioseph autem cum esset iustus. Huic igitur viro longè hæc illis summius mundi thesaurum Pater celestis commiserat servandum. Quo quidem modo æternus Pater, patris nomen cum illo cōmunicavit, qui non tantum nomen, sed & affectum, sollicitudinem, auctoritatem patris participavit, tamquam si Christum adoptasset in filium. Ita hic Christi nutritor Apostolis quidem inferior fuit officio & munere, non tamen sanctimoniam & conjunctione cum Christo. Nec improbabile est maiorem illum gratiam assecutum quàm Ioannē Baptistam, quia excellentius quàm ille munus videtur habuisse, atq; maiorem in amore crescenti opportunitatem ex assiduo Christi contubernio. Atque hinc affirmare possumus, Iosephum fuisse integerrimum & eximia sanctitatis virum. Deus enim gratiam cōferit accommodatam muneri quod assignat; at Iosephi munus fuit excellentissimum. Hinc ille tam promptè obediit, tam sine hesitatione credidit, tam prudenter & integrè omnia perfecit.

Actiones Iosephi circa Christum natum variæ fuerunt, & sine dubio summâ sedulitate, fide, curâ, amore obitæ, prout tempus, locus res ipsa poscebant. Dixerat Iosepho Angelus: Ioseph, fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam; quod enim in eâ natum est, de Spiritu sancto est. Pariet autem filium, & vocabis nomen eius IESUS. Adverte, mi Ioseph, & tui muneris dignitatem cogita. Deus, per quem nec ales esurit, qui dat jumentis escam ipsorum, & pullis corporum invocantibus eum, qui producit in montibus fœnum, & herbam servituti hominum: qui Danielem in lacu leonū nutrit, qui aperit manum suam, & implet omne animal benedictione: qui dat omnibus affluenter, ille ipse Deus, in quem desiderant Angeli prospicere, factus homo tibi vult subdi, & à te nutriti ut filius, tu ei tutor & defensor, tu imò pater eris. Dixit hinc Iosephus: Si hæc à Spiritu sancto divinitus aguntur, quid meis opus est curis? Nil horum objecit. Cum ei verò Angelus imperaret, Surge & accipe Puerum & Matrem eius, & fuge in Ægyptum; hic Iosephus, quod Chrylostomus observat, nihil interposuit ejusmodi querelarum: Res ista incerta prorsus & ambigua est. Tu paucis antè mensibus dicebas: Salvabit populum suum. Iam neque seipsum quidem periculis potest subducere, sed fuga nobis necessana & commigratio in longinquas terras. Contraria sunt promissis facta. Nil istorum penitus opposuit. Vir enim erat fidelissimus, qui ministerium, laborem, industriad, & omnem quam potuit prædientiam modicæ huic familiæ paratissimus exhibuit, verus defensor, providus pater, sollicitus nutritor.

lum, ad poeda, ad furta, ad homicidia. Sunt & alii, qui vigilant, sed non super gregem suum; quotidianum est, suo solum bono, & aliter in rem suam vigilare.

Bene autem pastoribus futurus Princeps Pastorum annuntiatur. Et quia idem etiam agnus erat, ordihe recto prius pastoribus novellus agnus, quam gregibus Pastor nuntiatur. Fecit autem Dominus primum ex pastoribus Evangelistas & Apostolos; dein ex piscatoribus Pastores.

Pastores isti ad Christi eunas invitati, varie considerandi. 1. Priscos Patriarchas vite genere imitabantur. Illi coram Pharaone rege libere professi sunt: a Pastores ovium sumus, servi tui, & nos & patres nostri. 2. Vigilabant. A dormientibus non invenitur Christus. 3. Simplices erant, adeoque ad fidem adiungendam faciles & Pharisais multo aptiores. Teste Salomone, cum simplicibus sermone suo, cum paucis discipulis velut prodigium novum dicitur: Pauperes evangelizantur. De seipso Christus, Spiritus Domini super me, inquit, propter quod unxit me; evangelizare pauperibus misit me. Christi Nativitas ex Iudaeis, pastoribus tantum; ex gentibus etiam regibus nuntiata est. Ipsimet Iudei hoc facti sunt: Numquid aliquis ex Principibus credidit in eum, aut ex Pharisais? At vero ex gentibus Principes & Reges, quod Isaias praedixit: Ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui. Neminem Deus a sui notitia excludit, nisi volentem malis moribus excludit.

§. IV. De hilari affatu Angelorum ad pastores.

Augustum nuntium, Evangelium vere laetissimum, tertique quaterque beatissimum e caelo legatus attulit, qui dixit: Nolite timere, ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia natus est hodie vobis Salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David. In lege veteri audiebantur tantum illae voces: Veniet, nascentur, salvabit. Hodie vox salutis ex ore caelestium nuntii audita: Jam natus est, & ed natus est ut moreretur. Ita hunc Domini Natalem Tertullianus cogitatione complexus, At vero Christus, inquit, mori missus, nati quoque necessarii debent ut mori possent; non enim mori solet, nisi quod nascitur: mutuum debitum est, nati tati cum mori, sicut forma moriendi, causa nascendi est. Hodie, ait Angelus, natus est: hodie utique, ait Bernardus, non in hac nocte. Nox sicut dies illuminata, in noctem mutata est. Siquidem nox praesepit, dies autem appropinquavit, verus utique dies ex die, salutare Dei. I E S V S Christus Dominus noster. Nam non illa dies erat, quia verus sol ortus jam erat.

Angeli ad pastores loquutio. Luc. c. 2. vers. 10.

Beatus in Natali Domini. Serm. 5. sine tituli p. 84. Cur Angelus dicitur: Hodie natus est, & non hac nocte. Eiusdem in introducenti in terris summi miraculi adhortatio. Luc. c. 2. vers. 12.

Nec satis Angelo, pastores alloqui; illos in super ad intuendum novum hoc in terris & Nummum miraculum adhortatus. Et hoc vobis signum, inquit, invenietis insistentem panis involutum, & positum in praesepio. Nimirum in illo vobis noto, communi & omnibus patente loco. Et videtur spelunca illa, ut aliqui opinantur, nomen habuisse praesepi, ob positum illic praesepi. Sin istud non asserendum, tunc certe Angelus vel occulto ductu eos ad nati Servatoris locum perduxit, vel eum verbis ita descripsit, & velut digito monstravit, ut difficilis fuerit errare. Erat autem illud hospitium nati Regis in extrema Bethlehemi parte ad Orientem, prope civitatis murum. Signum vero & velut tessera salutis datur Paupertas & Humilitas Salvatoris. Et en, nobilissimi fortissimique milites ducis sui panniculos noti erubescunt. Disce hic, obsecro, superbia humana, disce cristas ponere, & alas submittere; disce vestium lautitiam non ambire, paupertatem & pauperes non fastidire. Aspice tuum ducem, si tuum esse agnosceis, & erubescere vilissimum caculam aut lixam molliora, quam ducem ipsum sibi quaerere. En dux tuus in praesepi vestitur linteolis; tu cacula vilissime, pretium adhuc & pompam, & luxum in veste quaeris?

Sed, quaeso, cur hic e caelo legatus non missus est ad Augustum Caesarem? cur non ad Cyrinum Syriae praefectum, aut ad Herodem regem, aut ad Caipham summum Pontificem, aut ad Pharisaeorum Principem, cur non ad alium ex opulentioribus dynastis aliquem? Verè Deus humilia respexit, & alta à longe cognovit; quae stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes; & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia; & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quae non sunt, ut ea quae sunt, destrueret. Placuit divinae bonitati in his opilionibus & cognata paupertas, & laudata simplicitas.

Cur Angelus non est missus ad Augustum Caesarem, aut ad alios ex opulentioribus? Ps. 137. vers. 6. 1. Cor. c. 1. v. 27. & 28.

Merito Christus agit gratias Patri, quod abscondit haec à sapientibus & prudentibus, & revelavit ea parvulis. Ita perdidit sapientiam sapientum, & prudentiam prudentium reproboavit. Vbi sapientis ubi scriba? ubi conquisitor huius saeculi? Nomen stultum fecit Deus sapientiam huius mundi.

Matth. c. 11. vers. 25. 1. Cor. c. 1. v. 19. & 20.

Non autem ad pastores solum missi sunt Angeli, ad Magos sed unum aliquem eorum ad stellam in Oriente Magis extollendam, alium ad Patres in limbo confortandos esse missum, credibile. Ita Numinis in mortales infinita bonitas praedicatur in terra, sub terra, & in caelo, & in nomine IESV omne genu flectitur, caelestium, terrestrium, & infernorum.

Ad Philip. c. 2. v. 10.

Pharoses... Angelus Gabriel... Nativitas Christi... Apparuit...

Handwritten notes in the right margin, including 'ANGELUS' and other illegible text.

§. V. De pastorum ad præsepæ accursu.

Luc. c. 2.
vers. 15.

Angelorum legatione audita, Pastores, inquit Lucas, loquebantur ad invicem: Transeamus usque Bethlehem, & videamus hoc verbum quod factum est, quod fecit Dominus, & ostendit nobis. Beda hoc ipso hortatu mutuo ad meliora nos excitans, Transeamus, inquit, relictiis rebus creatis, abjectis concupiscentiis toto mentis desiderio in Bethlehem supernam, hoc est, panis vivi domum.

Exod. c. 3.
vers. 3.
Virgo Maria est rubus qui non comburitur.

Adam, aiebat Moyses, & videbo visionem hanc magnam, quare non comburatur rubus. Rubus hic, Virgo divina, quæ filium parit, & virginitatem non perdit; magna revera visio, Deus Infans & Virgo Mater. Transeamus igitur à domo famis usque Bethlehem ad domum panis, & videamus hoc Verbum, quod caro factum est, & habitavit in nobis. Transeamus cadauca, fluxa, terrena omnia; transeamus omnia elementa; transeamus Cherubinos & Seraphinos Angelos; transeamus creatas res universas, & videamus visionem magnam, Deum ipsum, sed carne velatum, præsepæ affixum. Certè jam videre non licet faciem Domini, sed quæ à tergo sunt. Moyli dictum: *Videbis posteriora mea, faciem autem meam videre non poteris.* Posteriora Verbi æterni, conceptus & ortus Christi, præsepæ, stipulæ, flagra, spinæ, crux, clavi, in cruce obitus, ad vitam reditus. Hæc jam inspiciamus attentissime, dum transire liceat & videre Dei gloriam.

Exod. c. 33.
vers. 23.
Quæ sunt posteriora Verbi æterni.Luc. c. 2.
vers. 16.

Non audierunt tantum oratorem Angelum pastores, sed & iter inierunt: *Et venerunt festinantes, & invenerunt Mariam, & Ioseph, & Infantem positum in præsepæ.* O qualem invenerunt Triadem! Infantem Deum, Matrem Virginem, Patrem castissimum, & ipsius Dei testimonio iustum. Inventio hæc omnibus thesaurorum omnium inventionibus multo potior, & opulentior est. Et rectè festinant ad tanta rerum miracula. Neque verò cum desidia, querendum est Summum Bonum: à festinantibus invenitur Christus; à violentis diripitur cælum. Deus, inquit Ambrosius, ubique semper præsens est, sed præsentior est diligentibus, negligentibus absens. Rectè etiã pastores venerunt festinantes. Numquid enim minus bonum est Christus, valetudine corporis, aut amplis fortunis? Vix febricula pulsata, quæ festinatio ad medicum, ad pharmacopœum? Vix lucellum ostenditur aut nummulus, quis ad ea plurimorum cursus? Quæsit dilectum sponsa, sed non invenit, quia somniculosè ac oscitanter quæsit; circumivit civitatem & pertransiit, ita demum reperit quem quæsit. Nescit amor lentè moveri, nam ipsa quærentis tarditas nullius aut modici amoris argumentum est.

Ambros. l. 9. in c. 20. Luc. 6.

Cam. c. 3.
v. 1. & seqq.Luc. c. 2.
vers. 13.

Pastores primi fuerunt Apostoli & Evangelistæ.

Venerunt igitur pastores, & quidem festinantes, nec mus præsepæ aspexerunt. Nam omnes, qui audierunt, mirati sunt, & de his quæ dicta erant à pastoribus ad ipsos. Evangelium quod pastores ab Angelis acceperunt, mox ipsi & aliis tradiderunt, quasi primi Christi Apostoli & Evangelistæ. O quam multò brevior ac certior viâ veniunt ad Christum pauperes & egeni, quam divites & opulenti, quam longè facilius Bethlehem usque, transeunt opuliones, quam reges!

§. VI. De Pastoribus divinum Infantem adorantibus.

Luc. c. 2.
vers. 17.
Idem c. 10.
vers. 24.

Excursus in Bethlehem factus hoc tulit boni: *Videntes autem cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc.* Beati oculi qui vident quæ vos vidistis, ô pastores; nam multi Propheta & Reges voluerunt videre, quæ vos vidistis, & non viderunt; & audire, quæ vos audistis, & non audierunt. Quanti emisset hunc talem aspectum nati Servatoris Abraham, David aliique? Quid, obsecro, David ardui non fecisset, aut quid thesauri non expendisset, si Servatorem orbis humano cor-

A pore vestitum cernere potuisset? si quis in unicum hunc aspectum sexcentos, si quis mille miliones auri exegisset, nil penitus, putem, opulentiarum abnuisset; si quis regnum totum petuisset, liberalissimè, crediderim, dedisset, si quis pactionem hanc obtulisset, ut tali emerendo aspectu ad peram baculumque pastoritium rediret, & inter pecudes vitam ageret: neque hoc sanè, arbitror, facere detrectasset, tanto rex iste desiderio æstuebat videndi Servatoris. O igitur præcunctis regibus ter beati opiliones, quibus concessum est in salutando Christo Domino inter primæ admissionis amicos numerari!

Volupe profus est cogitare, quantum hic Infans Monarcha delectatus simplicium horum hominum præsentia & consuetudine; vicissim quantum & illi consolationis & gaudii perciperint, dum suis ipsi oculis Deum immensæ Majestatis, membris tectum infantilibus aspicerent, manibus suis tangerent, oscularentur, adorarent.

Ab his ineptis gaudiis, à tantis voluptatibus delibatis. *Reversi sunt Pastores glorificantes & laudantes Deum in omnibus quæ audierant & viderant, sicut dictum est ad illos.* Quemadmodum à præsepæ Angelos venisse ad pastores credibile est; ita hi venerunt ab ovibus ad agnū, & illum verum, quem digito monstrans Ioannes, *Ecce, inquit, ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi.* Tam autem Angeli quam pastores laudantes Deum reversi sunt à præsepæ Domini.

§. VII. De pastorum à Christi cunabulis reditu.

ET reversi sunt pastores, glorificantes & laudantes Deum. Revertuntur & laudant. Ah quanti hodieque laudant, sed non revertuntur! Precationum libellos ferunt, sphaerularū lineam decurrunt, preces iterant, sed mores pristinos non emendant, in eodem hærent luto: post Domini Natalem iidem sunt qui antè fuerant. Bene revertitur, qui glorificat & laudat Deum. Si laudas Deum, sit laus plena, sit sonora, sit speciosa. Non pleno tantum ore, sed & corde toto lauda. Quod Apostolus jubens, implemini, ait, *Spiritu sancto, loquentes vobismetipsis in psalmis & hymnis, & canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino; gratias agentes semper pro omnibus, in nomine Domini nostri IESU Christi Deo & Patri.* Si ergo laudas Deum, sit obsecro laus plena, sit sonora, sit speciosa. Non est plena laus, quam pravi mores imminebant; non est sonora, cui solior obtrepit vita; non est speciosa laus in ore peccatoris. Si laudas, revertere. Deum malè laudat, qui in pristinis idemtidè culpis perseverat. Laus est minimè sonora, laus profus defectiva, ubi morum reversio nulla. Quid enim? Frustrà cantas, si vitam non emendas, si nondum invidere desinis, si veteres avaritiæ sordes, si antiqua libidinum spurcieties, si pristinus superbiæ tumor, si prior gula rabies, si vitiorum inolitæ consuetudines te contaminant, si etiamnum discordias & lites amas, si adhuc frenas laxas iracundiæ, si mendacis & perjuriis necdum valedixisti; Deum frigidissimè laudas. *Revertere, revertere Sunamitis revertere.* Priorem vitam emenda, & ita Deum glorifica. In rem optimè monens Augustinus, *Semper, inquit, tibi displiceat quod es, si vis pervenire ad id quod nondum es. Nam ubi tibi placuisti, ibi remansisti. Semper prosee, noli in viâ remanere, noli retro redire, noli deviare.*

Incipe igitur te illum quem toties promiseras, exhibere. Illud animi tui decretum sequere, quod te dicit ad meliora.

CAPUT VI.

De ipso Infante divinissimo, Christo Domino.

DE umbris & figuris Christi Natalem precedenti- bus, de tempore ac loco Nati, de diversis obsequiis Nato delatis, de pastoribus, de Angelis ad pastores missis, oratione succincta disseruimus, de ipso jam Infante divinissimo locuturi. Suavissimè proflus è suggestu tam humili concionatus est orbi celestis Pulvis, idque lacrymis & exemplo. Prima ferè concio Pueruli discretissimi in luxum vestium fuit, uti jam audiemus.

§. I.

De Christi Nati pannis.

CURAS hominum in concinnando vestitu vanifimas quantum est in rebus, & præsertim in vestibus, inane! Christe bone, ut hic laborant, ut contendunt, ut moliantur, ut satagunt, ne quid vestium continentarii desit! Purpura, byssus, bombyx Arabius, bractearum textile aurum, gemmæ non vendendo corpori, sed ornando adhibentur. Sordent vestes, nisi sint pretiosæ, molles, venusta. Confer, obsecro, hanc vestium lautitiam & luxuriam cum his Christi panniculis & linteolis. In signum, inquit Bernardus, positi sunt panni tui, Domine IESV, sed in signum cui à multis usque hodie contradicitur.

En Bonus ille Deus quam operimento vili tegitur, qui omni animantium generi providentissime sua cuique distribuit vestimenta, has plumis, illas lanâ; has pilis, istas aculeis, squamis, testis; alias aliâ veste contegit, neque tantum animantes, sed & prata, hortos omnemque florum familiam ita eleganter vestit, ut omnes regum purpuras, Imperatorum paludamenta & chlamydes ornatu & artificio longè superent.

Ita dilucidè Christus, Dico vobis, inquit, quoniam nec Salomon in omni gloria sua cooperatus est, sicut unum ex istis: Si autem Deus fecerit agri, quod hodie est, & cras in clypeum mittitur, sic vestit, quanto magis vos minime fidei? Hic ergo liberalissimus optimus Deus, qui tam animata quam inanimata, tam comode, tam venuste vestit, ipse nudus, vix linteolis tegitur in præsepi. Hoc loco Petrum Damianum audio dicentem: Conditor Angelorum dum in præsepio vagiens reclinator, non ostro, sed vilibus tegitur panniculis involutus. Erubescat ergo terrena superbia & arrogantia redempti hominis, ubi erumpentibus radiis exorti conspiciat humilitas Redemptoris. Licet hic illud Annæi u-

videtur in panno. Non enim dicentur tantum illa, sed pro- babuntur. Ego certè aliter audio que dicit Christus nosser, cum illum video nudum stramentis incubantem. Ita enim non præceptor tantum veri, sed & testis est, nec paupertatem solum laudat, sed & amat ac experitur.

Hæc Christi linteola & fasciolar, viles quidem & inelaborata, munda tamen, omni bysso, purpurâ, carbasso, bombycinôque panno, lino vivo, & inter flammâs invictio pretiosiores. Opinatur nonnemò, hos Christi panniculos nullâ Matris provisione ac curâ paratos, sed vel è Virgineis velamentis, vel fortè mutuo acceptos. Errat bonus scriptor. Longè verosimilius est, hos pannos à Deiparâ fuisse preparamos.

Has fascias donavit Eudoxiæ Imperatrici Hierosolymorum Episcopus Iuvenalis. In honorem fasciarum IESV pueruli erecta Basilica. Quam autem longè aliâ sindone velavit Christum cavillator Herodes, que sicut promptissimè aliâ Iosephus Arimathæus, aliâ Virgo Mater beatissima, famulus manus, ita telam fasciasque summâ curâ filio ministravit.

in Theaur. Antiquitatum. Ecclesiastic. Idem tom. 1. c. 34.

A Suam porrò paupertatem Christus; humilemque amictum & pannicularia, cum vestimentis hominum non audeat comparare, sed ferarum tegumentis ea conferens, vulpes, inquit, foveas habent; & volucres celi, nidus: filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinat. Adhuc tamen dives est Christus: erit, cum nec pannos quidem habeat in cruce. Quam autem multum admirationis habet mercator, cuius officina sericâ & holosericâ veste plena est, si ipse rudi panno aut viliori corio vestiatur! Deus totum orbem, homines & animantes vestit omnes: In veste enim poteris, quam habet, totus est orbis terrarum. Inspice vel solas aviculas, quam illis de pellibus & rhononibus bene sit prospectum; & tamen hic ipse Deus hominem indutus, in præsepi malè tegitur, in cruce non tegitur, nisi suomet sanguine, sicque nudus pendet & moritur. Sed uti Rex Macedo Alexander vulnus Lysimachi suo diademate, quod è capite detra-

xerat, circumligari voluit: & quemadmodum Trajanus Imperator, post Decebalum Dacorum regem prælio victum, cum vulnerebus deessent ligamina suam vestem in lacinias conficissam, inter sauciatos partitus est vulnerebus eorum obligandis; ita si tummis ima conferre liceat, suâ nuditate Christus nos omnes vestiit, linteolis suis cycladem immortalitatis nobis comparavit.

Sed compara tu mihi eum Puerò Christo pannis involuto Præfulem illum, qui pinguem tunicam habuit è meris capitellis & pelliculis carduelium suffultam. Hæc certè infantulo nostro fuisset commoda, sed paupertas non habuit quod pellioni daret.

Quam autem Christus pauper concionatus est suaviter è cathedrâ hac tam modicè instratâ? non multas, non grandes, non prolixas in nos invectivas recitavit. Nemini objecit: En tuum hunc intolerabilem fastum, en vestes extra modum delicatas, en vanissimum novitiæ imitationis studium. Hæc opprobriare nescit Infans, hoc unum re ipsâ & exemplo dixit: Hæc egestas, & hæc vestes, mihi Domino vestro concipiant. Si ratio vobis est, vestrum vivendi genus corruptissimum ad Domini vestri mores conformabit. Non est servus major Domino suo.

§. II.

De vagitu & lacrymis Christi.

OPULENTISSIMUS Regum juxta & sapientissimus Rex Salomon de leiplo, Et ego natus, inquit, accepit communem aërem, & in similitè factam decidi terram, & primam vocem similem omnibus emisit plorans: in involumentis nutritus sum & curis magnis. Nemo enim ex Regibus aliud habuit nativitatæ initium. Vnus ergo introitus est omnibus ad vitam, & similis exitus.

Rex pacificus Christus IESV, Salomon verus, communem hunc aërem accepit, & primam vocem omnibus similem emisit plorans. Et quod Hieremias de Civitate sanctâ dixit, de Christo asseri potest. Plorans Thren. c. 17. ploravit in nocte; & lacryma ejus in maxillis ejus. Ad vocem suam dat multitudinem aquarum in calo. Magna est rerum facta mutatio: nunc ad vocem ploratus sui dat multitudinem in terrâ ex oculis suis.

Etenim, homo nugatorie ac levis. Puerulus Christus lacrymas tibi fundit ex oculis, è quibus gaudiorum profluit oceani. Hæ lacrymæ, mare rubrum sunt, quo avernalis Pharaò submersus est. Hæ lacrymæ rivuli illi sunt, ad quos castæ columbæ confident, de quibus sacrum Salomonis carmen, Oculi ejus sicut columbæ, inquit, super rivulos aquarum, que lacte sunt lotæ, & resident juxta fluentia plenissima. En, Christiane, tot tibi gemmæ cadunt ab hujus pueruli oculis, quotquot cadunt guttæ. Non colligis has gemmas, & tuas facis castis desideris.

Handwritten marginal notes in Latin script, including 'Dicitur in libro...', 'Dicitur in libro...', and other references to biblical texts.

Vertical marginal notes on the right side of the page, including 'Dicitur in libro...', 'Dicitur in libro...', and other references.

Vertical marginal notes on the left side of the page, including 'Dicitur in libro...', 'Dicitur in libro...', and other references.

deris? Hoc sanè Ambrosius non neglexit, nam in-
genti profusus affert & dulci sensu, *De*, inquit, *Infan-*
ti Christi vagientis abluunt fletus; ille lacryma mea delicta la-
verunt. Plus igitur, Domine IESU, debeo injuriis tuis quibus
redemptus sum, quam operibus tuis quibus creatus sum. Sed
non omnes æquè solatiùm è Christi lacrymis & in-
junis reportant. Quid enim, ait Bernardus, consoletur eos
qui suam habent consolationem? non consolatur Christi infan-
tia garrulos, non consolatur Christi lacryma cachinnantes,
non consolantur panni ejus ambulantes in stolis, non consolantur
præsepe & stabulum amantes primas cathedras in synagogis sed
æquanimiter sorte unversam hanc consolationem expectantibus
in silentio Dominum, lugentibus, pannosis pauperibus cadere
videbuntur. Ceterum audiant, quòd & ipsi quoque Angeli non
alios consolentur. Vigilantibus enim pastoribus, & custodienti-
bis vigilis noctis, evangelizatur gaudium novæ lucis, & eis na-
tus esse dicitur Salvator. Pauperibus atque laborantibus, non
vobis divitiis (qui vestram habetis consolationem & va divi-
nium) inter ipsas vigilas noctis dicitur sanctificatus illuxit.

Bern. in Na-
tali Domini
Serm. 7. pro-
ximè finem
milit pag. 84.

Christus
sepius la-
crymatus
est.
1. In ortu
suo.
2. Ad La-
zari monu-
mentum.
Joan. c. 11.
v. 33. & 35.
3. Cum ju-
mento ve-
hens obiret
Hierusa-
lem.
Luc. c. 19.
v. 41.
4. In cruce.
Ad Hebr.
c. 5. v. 7.

Ovid. in
Amor.

Mitissimus Dominus IESVS lacrymas profudit sæ-
pius. 1. In ortu suo, jacens in stabulo, aut maternis
hærens brachiis. Infantes lacrymarum largi; molles
iis oculi sunt & humentes, qui quotidie his pluuunt
imbribus. Dei Filius ab hac infaptum indole non ab-
ludit infans. 2. Cùm ad Lazari monumentum staret,
evocatur mortuum, ubertim flevit: nam *infernuit*
spiritu, & turbavit seipsum, & lacrymatus est. 3. Cùm ju-
mento vehens civitatem Hierusalem oculis obiret
eminus, in copiosum fletum erumpens, *Quia si*
cognovisset & tu, inquit, & quidem in hac die tuâ, qua
ad pacem tibi. 4. Suffixus in crucem jam vicinus mor-
ti, lacrymabundus Patrem nobis conciliavit. Nam,
teste Paulo, *preces supplicationesq; obtulit cum clamore valido*
& lacrymis. Numquid non hæ lacrymæ nostri risus
accusatrices sunt? Fundimus quidem & nos lacry-
mas, sed plerumque parum profuturas. Nam aut per-
ditas pecunias, aut amissam gratiam, aut amicum
mortuum, & evanescens lucrum, aut extinctum gau-
dium, aut honorem imminutū, guttis grandibus pro-
sequimur, & ferio ploramus. Nonnumquam ex ipsâ
risus intemperantiâ stillant oculi. Interdum hi nim-
bi fluunt amoribus fingendis. Notum illud vasis Na-
fonis:

Vt flerent, oculos erudiere suos.

O steriles lacrymas & nimium infecundas! Nil facit
ad cælum hic iners fletus. Cum Christo aut propter
Christum effusa profunt lacrymæ. Optimè plorat,
quem peccasse penitet; suavissimè luget, qui cælum
suspirat.

§. III.

De Virtutibus, quas Christus Infans divinus è
præsepio docet.

IN suavissimo hoc mysterio prima omnium virtus
vel oculis conspicienda, est Paupertas. Quidquid in
Christi nascentis antro intuearis, paupertatem spi-
rat. Locus ipse ventis pervius, omni supellectile va-
cuus, nobile dici potest paupertatis palatium. Hic il-
la certè velut in sede suâ regnavit, opum contemptu
& irrisu maximo. Videte pueri cunas, & cunarum
lintea, pulvillos, stragula. Videte culinam & focum,
quæque à foco recentia feruntur fercula; videte su-
pellectilem, & ruta caesa; explore manu lectorum
plumeam mollitiem; circumspecte famulos & an-
cellas; ingredimini penum, & cellam generoso
Cretico spurantem; omnia domus ornamenta,
belluata taperia, annonæ copiam, mensarum trage-
maria & bellaria considerate; primâ statim fronte
summa rerum inopia oculis se offundet. Arcifissima
hæc paupertas habitat, sed Christo carissima virtus,
in cuius sese complexū dedit, quanprimùm in hunc

Paupertas
est prima
omnium
virtus, que
in myste-
rio nativi-
tatis Chri-
sti conspi-
cienda est.

orbem prodit. Hinc recetè primi inter beatos, tam-
quam confanguinei Christi, locantur pauperes: Beati Man-
pauperes spiritus, quoniam ipsorum est regnum calorum. Vix
Christus pedem in orbe posuit, mox caput Pluti con-
trivit. Beatus qui didicit non egere multis; beatus
qui novit salino tenui contentus vivere; beatus, cui
cum paupertate Christianâ bene convenit.

Annæi præceptio est saluberrima, omnibus in-
stillanda: Si vis vacare animo, aut pauper sis oportet, aut
pauperi similis. Non potest studium salutis fieri sine frugalitatis
curâ: frugalitas autem, paupertas voluntaria est. Cupiditatis
nihil satis est; natura satis est etiam parum. In paupertate ni-
hil mali esse intelligit, quisquis nondum pervenit in insaniam
omnia subvertentis avaritia aut luxuria. Paupertas nulli ma-
lum est nisi repugnanti. Magnus est ille, qui in divitiis pauper
est; sed securior, qui caret divitiis.

Altera virtus, Humilitas & Mansuetudo. Quid enim
ex hoc præsepi humillimo suggestu, Humilitatis &
Mansuetudinis Magister doceret aliud, nisi suum il-
lud, *Disce à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Ecce mel
Humilitatis, oleo Mansuetudinis jungendum. Dela-
psum à nubibus manna, non sericis nec aureis velis
exceptum est, neque enim in regum turris, sed in
terram decidit, & apparuit minutum in solitudine. Ita no-
ster hic Angelorum panis, non in aurata Cæsarū pa-
latia, sed in vilissimum pecoris receptaculum delap-
sus est. Et en quàm minutus appareat in cremo hæc
nostrâ!

Hic ipse Christus, ut discipulos suos ad Humilita-
tem erudiret, parvulum in medio eorum statuens,
Nisi conversi fueritis, inquit, & efficiamini sicut parvuli, non
intrabitis in regnum calorum. Ut autem hanc virtutem
omnium animis tantò altius infigeret, primo in or-
bem ingressu, seipsum parvulum in medio nostrum
statuit, perinde si diceret: Nisi efficiamini sicut hic
parvulus (ego ipse) non intrabitis in regnum cælorum.
Hinc, ut Cyprianus ait, à sapientibus & prudentibus
testimonium non quærit, qui parvulis sese revelat.

Quâ de re eleganter Augustinus, *Videte, inquit, magni*
miraculum: Alius est Deus, erigit te & fugit à te; humilis te
& descendit ad te. Quare hoc? Quia excelsus Dominus, & hu-
milis respicit, ut attollat; alta, hoc est, superba de longè cogno-
scit, ut deprimat. Gregorius Magnus illud è Regiis fa-
stis Isai responsum ad Samuelem explicans, *Adhuc re-*
liquus est parvulus, & pascit oves. Abiecit ergo, inquit, *humi-*
lis dicitur: quia contemni se videt, & tolerat; ostendi nequa-
quam curat, sed oves pascit, quia cogitationes simplices in con-
templatione æterna hereditatis nutrit. De his certè pascuis ele-
ctorum à Domino dicitur: ingredientur & egredientur, & pa-
pascua invenient. Intus quippe habent pascua contemplationis, for-
is pascua boni operis. Intus mentem devotionibus impingunt,
foris se deiciunt, sed per internam societatem in summis & æ-
ternis pascuis immorantur. Nam scriptum est: Deus superbis
resistit, humilibus autem dat gratiam. Que autem gra-
tia nisi ut summa videant & cognoscant, cognoscant & dili-
gant, atque ad ipsa dilecta quasi pingues & fortes currant?

Res longè certissima. Tantò quisque vilior Deo
est, quantò pretiosior sibi, tantò autem Deo pre-
tiosior, quantò propter Deum sibi vilior. Qui sine
humilitate virtutes congregat, in ventos pulverem
jactat. Nihil est, quod nos ita & hominibus gratos
& Deo faciat, quàm si vitæ promeritis magni, hu-
militate simus infimi. Verè humilis, non vult humi-
lis, sed vile haberi. Quàm autem longè aliud est,
habere virtutem, aliud virtutis similitudinem: hoc
plurimum est, illud paucissimum. Gregori Magni
læticium verissimum est: *Perit omne quod agitur, si non hu-*

Greg. in
Serm. 1. c. 1.
v. 13. dicit
milit. c. 7.

... militate custoditur. Hoc autem proprium esse specimen electorum solet, quod de se semper sentiunt in se quam sunt. Humilitas magistra est omnium matere que virtutum.

Tertia virtus, quam Christus natus docuit, est Obedientia. Prius certe obedientissimus IESVS Augusto voluit obsequi, quam mundo nasci. Neque tam Virgo Mater e Nazareth ob Imperatoris edictu in Bethlehemi ascendit, quam Virginis filius, qui Matrem ad hoc ipsum instigavit. Quid mirum igitur, aeterno Patri factum hunc filium obedientem usque ad crucem, usque ad sepulchrum, usque ad limbum, qui mortali Principi factus est obediens usque ad stabulum & praesepe, usque ad tributum? Teste Salomone, Vir obediens loquetur victoriam. Christus obediendo restituit nobis rem; obediendo mortem & cacodemonem triumphavit. Homo vermicule, Servatorem Natum, Regem caeli obedientissimum contemplare, & disce obedire.

Obedientia propriae voluntatis est sepulchrum, & gratius cunctis victimis holocaustum. Haec una virtus, Gregorio teste, ceteras virtutes menti inserit, in se fertisque custodit. Fidelis obediens, inquit Bernardus, nescit moras, fugit crastinum, ignorat tarditatem, praecipit praecipientem; parat oculos visui, aures auditui, linguam voci, manus operi, itinere pedes, totum se colligit, ut imperantis colligat voluntatem. b Optimas obedientiae gradus, cum eo animo in iunctum opus recipitur, quo & praecipitur. c Cibus Christi, Obedientia. Testem habemus ipsum Christum: *Meus cibus est*, inquit, *ut faciam voluntatem ejus, qui misit me.* d Si quid, Christiane, melioris gulae habes, hunc cibum appete.

§. IV. Homo contemplatur Christum Dominum in praesepe positum, seque cum illo confert.

Aliquoties se demisit Deus in quantam paupertatis & abjectionis abyssum semet ipse praecipitavit! En Deus in stabulo, involutus pannis, in praesepe, in paleis jacet! Ego vilissimus homuncio in cubiculo comodo, in culcitris, in molli lecto recubo. Deus in cruce, ego in honore. Dei Filius inter dolores ego inter voluptates. Dei Filius nudus, ego feris indutus. Dei Filius suo sanguine confersus, siti exhaustus; ego epulis differtus, vino plenus. Dei Filius in extrema egestate, ego deliciis disfluo. Deus Matri obediens, ego inobediens Deo. Deus in patibulo, ego in peccato fixus haereo. Heu quantum inter me & ipsum chaos firmatum est! Quam immensis hoc caelum & haec terra spatii disjungitur!

Vrias aeo Davidis strenuus & acer miles, abire in domum suam reculans, sed ad vestibulum regii palatii excubans, Arca Dei, aiebat, & Israel, & Iuda habitant in papilionibus, & Dominus meus Ioab, & servi Domini mei super faciem terra manent; ego ingrediar domum meam, ne comedam & bibam? per salutem tuam, & per salutem animae tuae non faciam rem hanc.

Quid ego Christi miles, sed mollis nimium & delicatus, quid aliud hic dixero, quam Vrias militiam clarus ingenue de se falsus, Arca Dei, inquit, in papilionibus, imò in stabulo habitat. Dominus meus non Ioabus, sed IESVS; & Domina mea, Virgo Maria, in spelunca manent, in egestate versantur, & ego domi meae in deliciis sum? per salutem animae meae, non faciam rem hanc. Mirum, bis mirum, haec talia nec in cogitationem quidem venire, aut fit quid horum memoriam subeat, ex animo mox effluere.

Lucifer Angelorum venustissimus, elegantia merè gemma, immortalium formosissimus, decor merè volatum nimis altum cogitans, Ascendam, inquit, super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. Simile quid affe-

xit Eva nec enim illi colubrinus sermo displicuit, *Eriris sicut Dii.* Sed ille & illa miserimè corruerunt in imum, una ruentibus & omnibus illius sociis, & huius omnibus filiis. Sed olim Regum & Imperatorum aliqui voluerunt Dii haberi. Alexander Macedo, Nabuchodonosor, Herodes Apprippa, Cajus, Commodus, Caligula, Domitianus palam salutari Dominus Deusque nosse volebant, qui dein gravissimè puniti, & infra homines etiam abjecti sunt. Sed aeterea nunc redierunt tempora, quibus non velle solum sed & esse licet similem Deo. Nunc virtutis & eximii in Deum amoris est, dicere, Similis ero Altissimo. Neque enim necesse est supra altitudinem nubium, aut super astra in caelum, concendere, & solium suum exaltare. Iam in contrarium est intendendum ad humilitatem stabuli descendere, infra hominum superbiam sese abjicere, factum omnè exuere oportet. Humilis est Deus pauper est Deus; in stabulo, in praesepe jacet. Licet illi esse similem, esse pauperem, esse humilem. Non aspernemur, obsecro, hanc modò similitudinem, alia & melior sequetur. Scimus, quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus cum sciti est.

§. V. Christum appellari Primogenitum.

Et peperit, ait Evangelista, filium suum primogenitum. Inter Hebraeos octo erant praerogativae primogenitorum, idque etiam ante constitutas Moyses leges. 1. Primogeniti erat Sacerdotem agere. 2. Primogenitus in mensa primo recumbebat loco, eique major quam ceteris dabatur portio. 3. Primogeniti vestitus pretiosior erat quam ceterorum, & delicatior. 4. Primogenitus imperium in fratres alios habebat, qui se illi submittebant, eumque venerabantur. 5. Primogenitus suis fratribus benedicebat. 6. Primogenito gemina pars paternarum facultatum debebatur. 7. Oblatus Deo primogenitus quinque fidelis redimebatur. 8. A moribundo patre primogenitus singulariter benedicebatur.

Christus inter fratres suos verè Primogenitus praerogativas omnes istas à Patre retulit. De quo beatus Paulus, *Quis est, inquit, imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturae, quoniam in ipso condita sunt universa in caelis & in terra, &c. & ipse est ante omnes, & ante omnia in ipso constant.* Et ipse est caput corporis Ecclesiae, qui est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primatum retinens. In capite libri scriptum est de Christo, ut sit ipse primus inter omnes, quos aeterna sapientia immortalis vitae destinavit. Quod caelestis Pater per Pfalterem promittens, *Et ego, inquit, primogenitum ponam illum, excelsum praeregis terra.* Pfalterae accinens Paulus, *Cum ait, iterum introducit primogenitum in orbem terra, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei.*

Christus igitur verè primogenitus. 1. Sacerdos fuit, idque secundum ordinem Melchisedech. 2. Christus in cenà ultimà, tam rituali quam mysticà & communi b velut Dominus & Magister inter suos primus recubuit. 3. Intuere niveum Christi vestitum in rupe Thaboreià, ubi amictus erat lumine sicut vestimento. 4. Christus jus summum vitae necisque habuit in omnes fratres, quoniam ipsi serviunt omnia. 5. Christus jam redivivus eduxit suos foras in Bethaniam; & elevatis manibus suis benedixit eis. Et factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis, & ferebatur in caelum. 6. Christus à Patre genitum acceperit, inquit, in caelo & in terra. 7. Christus in cruce seipsum Patri offerens, insignioribus quinque vulneribus omnem humanam gentem redemit. 8. Christus benedictionem omnium gentium à Patre accepit, tanquò Angelus effectus quoniam differentiis praestitit illis nomen hereditavit.

Gen. 1. 26. 3. Virtutis & eximii in Deum amoris est, dicere: Similis ero Altissimo. Luc. 1. 2. 7. Primogenitorum praerogativae inter Hebraeos erant octo. Luc. 1. 2. 20. Christus inter fratres suos verè Primogenitus praerogativas omnes istas à Patre retulit. Ad Colos. 1. 15. Christus primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primatum retinens. Ps. 88. 2. 28. Quod caelestis Pater per Pfalterem promittens, Et ego, inquit, primogenitum ponam illum, excelsum praeregis terra. Ad Heb. 1. 6. Et adorent eum omnes Angeli Dei. b Descriptio Thaboreià, ubi amictus erat lumine sicut vestimento. Agni, Vulgari, Eucharisticà. Ioan. 17. 13. singular. c Ps. 103. 2. d Luc. 1. 29. v. 30. & 31. e Matth. 6. 28. v. 18. f Heb. 1. 1. 4.

Rom. c. 8. vers. 29.

Nos autem Pater æternus, Paulo teste, prædestina- vit conformes fieri imaginæ filii sui, ut ipse sit primogenitus in multis fratribus. Summo id nobis honori est, fratres esse primogeniti huius filii, sive æternum Patrem, sive Virginem Matrem spectemus. Nec hoc nominis Christi erubescens, & suos ipse nos fratres appellans, Vnde, inquit, ad fratres meos, & dices eis: ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum. Non confunditur, inquit Paulus, fratres eos vocare. Vnde debuit per omnia fratribus simulari, ut misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum.

Ioan. c. 10. vers. 17.

Hanc maximam dignitatem nostram obstupescens beatus Joannes, Videre, inquit, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur & sumus. Propter hoc mundus non novit nos, quia non novit eum. Charissimi, nunc filii Dei scimus, & nondum apparet, quid erimus. Obsecro Christiani, hunc parvulum primogenitum fratrem nostrum in præsepi reclinatam, qui verè frater & caro nostra est, medullis, intimo totòq; pectore amemus. Hoc philtrum, sicut hic Infans: amari vult, ut amet. Inò amat, ut ametur.

1. Ioan. c. 3. v. 1. & 2.

§. VI. De amore Domini IESU erga homines per ejus Nativitatem singulariter elucescente.

Is. c. 7. v. 13. Vide Vitegam in Apoc. c. 12 comment. 3. sect. 16. circa finem, mihi pag. 604.

Certamen Christus Nascentis indixit orbi, sed certamen amoris. Expostulatio illa Isaiæ (Namquid parum vobis est, molestos esse hominibus, quia molesti estis & Deo ne?) ad præscorum Patrum mentem, hoc sensu capienda: Num pusillum vobis certamen cum hominibus, quoniam Deus præstat agonem? Perinde ac si dicat Isaias: Parumne vobis est certare cum hominibus, cum ipso etiam Deo belligerare vultis? Sic ita sanè: jam hinc vobis spondeo, Deum novo profus & inaudito bellandi ritu in aciem proditurum, & oblaturum omnibus admirandum certamen: Ecce Virgo concipiet & pariet filium. Et huius quidem belli secundissimos progressus asserens Propheta, Quia, inquit, antequam sciat puer vocare patrem suum, & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samaria coram Rege Assyriorum. Quod sancti Patres de gentibus per Magos ad Christi cultum redigendis interpretantur. Verè Deus nobiscum certavit amore. Audite, obsecro, quam amica Deus velitatione nobis pugnam indicat.

Is. c. 7. v. 14.

Is. c. 8. v. 4.

Vos homines, mei subditi, nascituro mihi casam negabitis? ego autem amore vestrum, non gravatè stabulum etiam subibo. Iam nato cunas invidebitis? contentus ero præsepi. Me Dominum vestrum agnoscere recusabitis? ego autem vos non tantum servos meos, sed & amicos, sed & meos filios agnoscam. Nullos mihi ministros conceditis? ego ipse vester cupio minister fieri. Nam Filius hominis non venit, ut ministraretur ei, sed ut ministraret, & daret animam suam redemptionem pro multis. At etiam verba impia, iud & lapides in me jactatis? ego autem pro vobis Patrem meum deprecabor. Et en ego ipsè adsum. Consortiū meum horretis & refugitis? at meæ deliciae sunt vobiscum esse. Apertum contra me bellum stultis? ego verò pacem vobis per caduceatores meos Angelos jubeo promulgari. Sed enim ad necem me queritis? obsecro vos, atque hoc unicum rogo, ne nimium hac in re prope- rate; ego ultro ad necem me offeram, & volens jubens pro vobis moriar. Annos pauculos exspectate, nobiliorem mortis & ignominia triumphum habebitis, quam si me Puerum necassetis. Scio equidem, acetum & fel mihi propinabo sanguinè & meo corpore, & mille vulneribus. Spineum meo capiti sertum texeritis? at ego vobis diadema reddam gemmeum. Crucem mihi fabricabitis pro lectulo? at ego vobis parabo so- lium sublime in caelo.

Marc. c. 10. vers. 45.

Profecto nova bella elegit Dominus, & portas hostium

ipse non subvertit, sed ædificavit. Cor meum diliger hinc, Israël Principem, qui propria voluntate obrulit sese discrimini & morti. Novum hoc certamen amoris est, in quo etiam victi solent vincere ac triumphare.

Christus sic amore certans diademata sibi, seu, paravit coronas quatuor paravit. Prima erat corona carnis, quam illi Virgo Mater in ejus natali die imposuit. Ita divus Ambrosius illud sacri carminis exponit: Egre dimini, & videte filie Sion regem Salomonem in diademate, quo coronavit illum mater sua in die dispositionis illius. Et in die læticia cordis ejus. Altera corona è paliuris & verberibus contexta, quam Pilati milites placentes de spiritu imposuerunt capiti ejus, & veste purpurea circumdederunt eum. Tertia fuit honoris & gloriæ, quam dedit æternus Pater. De qua Paulus liquidò, Eum autem, inquit, Filius qui modico quàm Angeli minoratus est, videmus IESUM propter passionem mortis, gloria & honore coronatum. Quarta Quam est tot gentium à fabulis & impurâ superstitione ad unius Christi cultum traductio; nam Patris ad Filium liberâ lingua vox est: Filius meus est tu, ego hodie & post hæc genui te. Postulata à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam æternam terra. De coronâ non multum ablimili gatulatus sibi inter Paulus, Itaque fratres mei charissimi, ait, & desideratissimi, gaudium meum & coronam meam, sic stete in Domino charissimi.

Quemadmodum verò quadruplicem coronam Christus acquisivit, ita quater potissimum novam oris & vestium figuram in vitiâ sumpsit. 1. In nativitate, de qua itidem dici potest, Transfiguratus est ante eos, & facta est species vultus ejus altera, & vestitus ejus albus. 2. In vertice montis Thabor, de quo Mattheus & Marcus, Et respiciunt facies ejus sicut sol, inquit, & vestimenta ejus facta sunt splendens, & candida nimis velut nix, qualia nullo non potest super terrâ candida facere. 3. In supremâ cenâ pridie quam excessit è vitâ, ubi non tantum vestimenta sua posuit, & linteo se præcinxit, sed totum se panis candore vestit. 4. In ipsâ cruce. Hanc flebilis oris totiusque corporis figuram eminus Isaias conspicatus, Vidimus eum, inquit, & non erat aspectus, & desideravimus eum: Despectum & novissimum virorum, virum dolorum & scientem infirmitatem, & quæsi absconditus vultus ejus & despectus: unde nec reputavimus eum a. Ita quater mutato rex Israël habitu venit ad bella b.

Siracides mentionem iridis injiciens, Vide arcum, inquit, & benedic eum qui fecit illum: valde speciosus est in decore suo. Gyra vitæ calum in circuitu gloriæ sue, manus excelsæ aperuerunt illi c. Iris conferri potest bellator hic Puer Bethlehemi, qui amoris bellum humanæ genti cepit inferre. Christus enim veluti Sol humanitatis suæ roscidam nubem ita irradiavit, ut in eâ Dei misericordia & amor clarissimè relucere. Iris geminum corpa habet terræ obversum, estque in signum pacis & fœderis. * Duæ sunt in Christo naturæ, pacificantes per sanguinem crucis Christi, sive quæ in terris, sive quæ in caelis sunt. In inde triplex color est; aureus, viridis, ruber. Primus, Christum cælestem hominem adumbrat, Primus homo de terra, terrenus; secundus homo de caelo, cælestis d. Viridis alter innocentiam videt Christi & gratiæ abundantiam designat. Cum ad mortem tra- heretur Christus, dicebat: Quia si in viridi ligno hæc factum est, in arido quid fiet? Ruber deniq; Christi Sanguinè inter tormenta sulum denotat. Vox sponsæ gratulantis est: Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex milibus f. Vide igitur hunc arcum, & benedic eum qui fecit illum g. Quidquid sagittarum ab hoc arcu missum est, amoris erant sagitte. Nimirum undequaque impellimur Deum amare. Non est suavior, sed nec potentior ad amorem invitatio, quàm prævenire amantem. Ecce quàm maturè Puer cælestis nos præveniat. Nimis contumax est animus, qui amorem, quem volebat impendere, nolit etiam rependere. Hic

Hic Augustinus ad amandum excitans, Ama, inquit, amorem illius, qui amore tui amoris descendit in uterum virginis, & ibi amorem suum amori tuo copulavit, humiliando se, sublimando te, conjugendo lumen sue aeternitatis limbo tuo aeternitatis. Beatus, Domine IESU, qui amat te, & amicum in te, & inimicum propter te. Minus autem te amat, o suavis Infans, qui aliquid tecum amat, quod propter te non amat. Qui vere amat, non laborat, aut ipsum amat laborem. Solus amor difficultatis nomen erubescit. Nesc tam durum quidquam aut ferreum, quod ignis divini amoris non emolliat. Ama Deum, & fac quod vis.

§. VII. De ingrato hominum animo adversus Christum natum.

Expendamus paululum, qua humanitate confanguine Christi cognatum suum exceperint. Erant, non dubitem, plurimi & familia David Bethlehemi, qui eo venerant a Palaestina Praefide censendi. Illorum multi (neque hoc dubium) locupletes, & bene nummati, quibus de domo, veste, mensa optime prospectum. Ex his tamen omnibus inventus est nullus, qui recula vel minima egentissimum tribulem suum, & cognatum Christum joverit; nullus qui vel in ultimas domus suae latebras receperit. Singuli & fores suas, & arcas suas, & sua penora servabant obsecrata Christo. Utinam habuissent vel sola refracta pectora, in ceteris facile veniam reperissent!

Quam ingratus porro animus Iudaeorum ceterorum, & peculiariter Bethlehemitarum omnium. Sileamus beneficia innumera, quibus hunc populum affecit Deus: consideremus illa solum quae praesentis sunt instituti. En ex eorum nobilissima familia nascitur, ad illos venit, in illorum urbibus & domibus habitaturus, inter illos sicut unus ex illis vitam acturus, monarcha tantus, & ille ipse Dominus, qui eorum infantes a crudeli Pharaonis imperio, & periculosis Angeli sanguinolenta rhomphaea liberavit. Neque vero cum erectis faucibus, aut grandi supercilio ad illos venit, sed infantuli forma, habitique mendiculi angustum & vile rogat diversorium. Sed nullus audit, nullus admittit; excludunt & ablegant omnes; porro inde abire jubent ingratum hospitem. Nemo est, qui cum ab Herodis fida conetur defendere. Clamant omnes: Hunc nescimus unde sit. Dicitur illis: IESUS a Nazareth est; clamant iterum: A Nazareth potest aliquid boni esse? Turbantur omnes cum Herode, qui sibi plurimum congratulari debuissent. Simul omnes vociferantur: si hunc dimittis, non es amicus Caesaris. Omnis, qui se regem facit, contradicit Caesari. Non habemus regem nisi Caesarem.

O liberales cetera Iudaei, peregrinum etiam hunc pauperillum admittite! Ecce infantem se gerit, & quidem pauperrimum, & quidem infantum omnium postremissimum. Nullum ab hoc Infante periculum est ulli regno: daturus regna venit, non erepturus; admittite.

Enimvero Bethlehemitas praeter omnibus Hebraeis singulariter demereri, sibi que conciliare voluit caeli Dominus, suo Natali, suisque incunabilis: voluit illos Angelorum descensu & cantibus, pastorum accursu & plausibus, Regum adventu & muneribus, caelo terraeque facere honorabiles. At ipsi spreverunt, repulerunt, ejecerunt, ad bestias damnarunt suum Messiam. Ingrati cives! imo immisericordes & impii cives.

Sunt qui eos defendere nitantur, & dicant: Scire non poterant tantum Principem sui medio nasci. Scire poterant, o bone, sed credere volebant. Et quoties illis praecipit Deus, ut advenam & peregrinum colligerent, domo reciperent, hospitio fove-

rent? Si Messiam hunc vestrum, o ingrattissimi Bethlehemitas, nosse non poteratis, aut quod verius, nolebatis; certe peregrinum hunc, eumque pauperem agnoscere debueratis. At ex vobis omnibus, qui vel angulum suae domus huic indigenti patefeceret, nullus erat, nullus, nullus, nullus. Ad unum omnes aut invidia laborabant, aut immisericordia, & ingrati animi detestando crimine.

Sed haec totius orbis in suum Conditorem ingrattissima fuit perfidia, Rex aliquis aut Caesar nascitur? Orbis applaudit & gratulatur, missilia ignita & flammam pacales volant, dies festi aguntur, Iudi & triumphum instituntur, exultat regnum gaudio. Nascitur Christus? nemo se movet. Nec eo solum tempore, quo nascebatur Christus, torpebant homines; posterioribus quoque saeculis multos tenuit hic torpor. Et nos quoque hoc aetate quam multi sunt, qui Domini IESU natalem diem non nisi lautiore mensa, & nitidiora veste venerentur. Haec omnis gratiarum actio est pro immenso beneficio.

Et quae demum huic divino Pueri mundus natalitia mittit munera? In diadema vepres, laceam chlamydem pro purpura, arundinem pro sceptro, columnam pro foro, flagra pro unguentis, funes pro armillis, clavos pro annulis, catenas pro torquibus, pro nectare acetum, sel pro ambrosia, pro folio crucem. Qui Christum amant, haec cum Christo tolerare non reculant.

§. VIII. Admiraciones super Christo Nato, & de rerum in eo dissimularum conjunctione.

En ille Rex fidei, ille rerum omnium praeoptens Deus, Virgunculae ducit ubera, qui pascit cunctas animantes: qui caelum hyacinthinam velat chlamide, qui terram smaragdina pallia induit, qui vestit omnia, nudus jacet in praesepi, totus est in pupula sanu, quem nulla capit terram, in intercapendo: falciolis stringitur libertatis vindex: Decembre gelu tolerat, & friget mentium castarum pervigil flamma; ploratus iterat moestorum perenne solatium; inops est caeli terraeque monarcha: in tenebris habitat, ad cuius nutum sidera expallescent; inter bestias cubat, in cuius humeris sedet imperium orbis.

En ergo saturitatem esurientem, flammam frigentem, laetitiam moerentem, fontem sitientem, abundantiam egentem. Vide lucem in tenebris splendentem, Solem noctu fulgentem, ignem sub nube latentem. En ex rivulo purissimo profluit mare, ex palmitis vitis nascitur inumbrans orbem, & stella sol oritur, e minimo centro infinita sphaera confurgit, e nubecula immensus splendor emicat. Aspice conjunctionem hanc majestatem cum humilitate, virtutem cum infirmitate, aeternitatem cum mortalitate; caelum cum terra, cum summis infima. En ut fons exaruit, ut gaudium ingemuit; et ut pulchritudo expalluit, ut potentia elanguit; videte, obscuro, ut aeternum Verbum obmutuit.

Deus ille, qui transfudit montes, qui commovet terram, de loco suo, qui praecipit soli, & non oritur, & stellas claudit, quasi sub signaculo, qui extendit calos suos, & graditur super fluctus maris, qui facit magna & incomprehensibilia, & mirabilia, quorum non est numerus. Deus ille vivens, & sempiternus, qui mensus est pugillo aquas, & calos palma ponderavit; qui appendit tribus digitis molem terra, & libravit in pondere montes, & colles in statera. Ecce, gentes quasi stilla stula, & quasi momentum statera repurate sunt; ecce, insulae quasi pulvis exiguis. Omnes gentes quasi non sint; sic sunt coram eo, & quasi nihilum & mane reputate sunt ei. Deus sempiternus Dominus, qui creavit terminos terra, de quo canunt oracula: Non deficiet, neque laborabit, nec est investigatio sapientiae ejus. Ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, & brachium

Handwritten notes in the right margin, including 'DUM' and other illegible characters.

chium ejus dominabitur. Ille ipse Dominus exercituum videtur jam d'ecesse, & multum laborare, jam à pauperculis opilionibus investigatur & invenitur, jam quidè venit, sed infirmus, & brachia ejus ligata sunt.

Deus in cujus manu anima omnis viventis, & spiritus univèrse carnis hominis. Deus excelsor celo, qui super stellarum verticem sublimatur, qui circa cardine cali perambulat. Apud quem potest, & ter or, qui facit concordia in sublimibus suis, cujus militum non est numerus. Deus deorù, Dominus, cujus sunt omnes fera silvarum, jumenta in montibus & boves, qui cognovit omnia volatilia cali, cujus est orbis terra & plenitudo ejus. Dominus Deus virtutum, qui sedet super Cherubim. Dominus in Sion magnus, & excelsus super omnes populos; cujus scabellum pedum adorandum est, quoniam sanctum est. Dominus Deus noster, qui amictus est lumine sicut vestimento; qui extendit celum sicut pellem, qui regit aquis superiora ejus: qui ponit nubes ascensum suum, qui ambulat super pennas ventorum: qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos ignem urentem; qui fundavit terram super stabilitatem suam, qui omnia fecit in sapientia, cuius omnia opera magnificentata sunt. Dominus Deus exercituum, Deus solus omnium regnorum terra, qui fecit celum & terram. Cui celum sedes, & terra scabellum pedum ejus. Hic ille ipse jam inter pedes jacet, præsepulo cingitur, linteolis ambitur, cavea clauditur, ab hominibus tangitur, virgineo lacte pascitur. Et n'onne, ô Deus noster, tu es ille ipsissimus, qui per Hieremiam Prophetam promulgari justitii: Putasne Deus è vicino ego sum, & non Deus è longe? si occultabitur vir in absconditis, & ego non videbo eum? Numquid non celum & terram ego impleo? dicit Dominus. Verè jam ô amantissime Domine, verè Deus è vicino es, nec adèd multum loci occupas, qui angustum præsepulum non satis explēs.

Isa. c. 37. vers. 16. Isa. c. 66. vers. 1.

Hier. c. 23. v. 23. & 24.

En igitur ille Princeps pacis, qui secenties in lege præca Dominus exercituum appellatus; ille ipse qui Moyfi leges dedit inter fulgura & tonitrua; qui pluit super Sodomiam & Gomorrah sulphur & ignem de celo, jam sine sulfure & igne, sine tonitru & fulmine in obscuro silentio adest ipse. Hic ille Imperator est, cujus armamentaria paratùs bellici & telorum plena, jam sine tumultu & strepitu velut in occulto venit nitissimus & hominum inanimus. Arrogantiam retundens Seneca, Nimis nos suspicimus, inquit, si digni nobis videmur, propter quos hæc tanta moveantur. Qui hominem censuit indignum cui celestia corpora famularentur, quid demum diceret ad hæc, si celestium corporum conditorem ipsum cerneret in vilem sese servulum obtulisse, piscatorum pedes lavisse, inter latrones pependisse? Et quàm admirandum illud, hunc Infantem usû rationis & intelligentiæ perfectissimo fuisse, atque illius virorum esse potest; nihilominus omnem oris & corporis compositionem, omnem motum, omnemque actionem nihil ab infantia diverst habuisse, idque non imitatione, aut simulatione, sed re ipsa, ut indoles aliorum est Infantum.

Gen. c. 19. vers. 24.

Hoc est cor-pora calistio.

Eucherius Lugdunensis Præsul in hom. vixit is anno 440.

Exclamat Eucherius: O pietas immensa, ô humilitas ineffabilis, ô sacramentum inenarrabile! Deus homo sit, æternus temporalis, immensus localis, immortalis passibilis; panis involvitur, qui cali ambitu non continetur. Quis audivit unquam tale? quis vidit huic simile?

Zob c. 9. v. 13

En ergo, hic ille Infans est, cujus ira nemo potest resistere, & sub quo curvantur, qui portant orbem. Hic ille est, qui tonabit voce magnitudinis suæ, & non investigabitur, cum audita fuerit vox ejus: tonabit in voce sua mirabiliter, qui facit magna & inscrutabilia, qui facit mirabilia magna solus. Et quis aspexit, quæ hic ipse bellator Dominus præparavit in tempus hostis, in diem pugna & belli? Iam tamen mansuetissimus adest, & placidissimus Princeps pacis. Iam illud est ævi, quo gladii consentur in vomeres, & lanceæ in falces. Iam gentibus pacem loquitur, nam penitentia promulgat, quâ obtinetur vera pax,

Idem c. 37. v. 4. & 5. Psal. 133. vers. 4. Job. c. 38. vers. 23. Isa. c. 2. v. 4.

& regnum Dei annuntiat, quod est æterna pax. Et Claudi aded hic pacis auctor amabit pacem, ut vel inter duos suo nomine conjunctos futurus sit ipse tertius. Nemo suam ipse pacem turbet, nam est non domus tota vult tota civitas pacem admittat, satis est, si duo solum Christi nomine consentiant, tertius illorum erit hic amator pacis, Christus Dei Filius, pax, serenitas mentis, amoris vinculum, confortium charitatis. Hæc est, quæ simulates tollit, bella componit, iras comprimit, superbos calcat, humiles amat, & scordes sedat, inimicos concordat, cunctis placidissima. Nec extelli novit, nec inflari. Hanc qui accepit, teneat; qui amisit, repetat. Ad hæreditatem Domini non poterit pervenire, qui pacem noluerit observare. Nec concordiam habebit cum Christo, qui discors esse voluerit cum Christiano. Disertissime Augustinus, Fac justitiam, inquit, & habebis pacem, ut osculentur se justitia & pax. Si enim non amaveris justitiam, pacem non habebis. Amant enim se duo ista, justitia & pax: osculantur se, ut qui fecerit justitiam, inveniat pacem osculante justitiam. * Due amice sunt: tu fortunam vis, & alteram non facis. Nemo est enim qui non vult pacem, sed non omnes volunt operari justitiam. Interrogamus homines: Vultis pacem? Vno ore tibi respondet totum genus humanum: Opto, cupio, volo, amo. Ama & justitiam, quia due amice sunt justitia & pax. Justitia & pax ipse se osculantur. Si amicam pacis non amaveris, non amabit te ipsa pax, nec veniet ad te. Quid enim magnum est desiderare pacem? Quisvis malus desiderat pacem. Bona enim res est pax. Sed fac justitiam, quia justitia & pax se osculantur, non ligant. Tu quare ligas cum justitia? Ecce justitia dicit tibi: Ne fureris, & non audis. Ne adulteres, & non vis audire. Non facias alteri, quod tu pati non vis. Inimicus es amica mea, dixit tibi pax, quid me queris? Amica sum justitiae: quemcumque invenero inimicum amicae meæ, non ad illum accedo. Vis ergo venire ad pacem? fac justitiam.

Ergo pacem sequimini cum omnibus. Si Dei vocantur filii qui pacem amant, procul dubio satana sunt filii qui pacem turbant. Cum vitis nostris, non cum fratribus nostris litigemus. * Pax Christi exultat in cordibus nostris.

S. I. X. De beneplacito æterni Patris in nato sibi Filio.

Questionem ponens Phariseis de seipso Christus, Quid vobis videtur, inquit, de Christo, cujus filius est? Ad questionem hanc variè responsum. Phariseis hoc unum occurrit dicere, Filium esse David. Non aded malè. Ita clamaverunt cæci: Miserere nostris, Fili David. Ita Chananaea: Miserere mei, Fili David. Ita turbae, & inter has pueri: Hosanna Filio David. Ita Angelus: Dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus. Ad questionem istam Judæi cæteri responderunt: Maria & Iosephi esse filium. Ita illi passim dicebant: Nonne hic est fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria? Nonne hic est Jesus filius Ioseph, cujus non novimus patrem & matrem? Ad eandem questionem longè aliter Petrus, Tu es, inquit, Christus Filius Dei vivi. Ad hanc ipsam questionem Pater æternus pronuntiavit de celo: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Virgo Dei genitrix, quid aliud ad questionem hanc responderit, quàm paternum illud: Tu es Filius meus dilectus, in te complacuit mihi.

Et quid nos omnes alii ad hanc questionem habemus dicere? Quis ejus est animi, ut animosè ault respondere: Meus est filius, meus est, meus, meus. Respondi firmamentum est Christi dictum: Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, qui in celo est, ipse meus frater, & soror, & mater est. Hoc Christus non in speciem, sed politis ambagibus serid, rectissimus in dicendo pronuntiavit: Quisquis voluntatem Patris mei fecerit, hic non solum meus frater, & mea soror, sed & mater

mica

mea est. Hinc igitur matri jurè licebit dicere: Christus meus est filius. Iesv bone, quanta dignitas est nostra? si causa nostra non ipsi turpiter indormiamus.

Porrò caelestis Pater non tantum filium, sed & orbè totum, die Natali Filii, his verbis allocutus censeri potest: Hic est Filius meus charissimus, audite illum.

Omnes imò Angelì cum Gabriele Archangelo ad Domini Natalem concinnasse censendi: Hic ille, qui modò in praesepi jacet Infantulus, erit magnus, & filius Altissimi vocabitur; & dabit illi Dominus Deus sedè David patris eius, & regnabit in domo Iacob in aeternum, & regni eius non erit finis. Interim & ingratus mundus vociferatur: Nonne hic est faber, filius Mariae, frater Iacobi & Ioseph, & Iudae, & Simonis? Nonne & sorores eius hic nobiscum sunt? & scandalizabatur in illo. A Nazareth potest aliquid boni esse? Quomodo hic litteras scit, cum non didicerit? Hæc ingratorum hominum gratulationes, voluti sunt applausus. Qui Christum odisse horret, voluntati divinae ita se attemperet in omnibus, ut pro se quisque ausit dicere: Mihi amantissime Iesv, tu es filius meus dilectus, in te complacuit mihi. Bonus profectò filius, si bonam reperit matrem.

§. X. Christi Nascens & moriens; exordii vite ac finis comparatio.

Nascitur Christus infans & mutus; proximus mortui pariter obmutescit, nec pro infante tantum, sed & stulto habetur. Coram Matre nudus nascitur; coram omnibus in cruce nudus moritur. Nascitur non reperit locum in diversorio; moriturus non habuit sepulchrum nisi commodatum in vicino orto. Nascens pro cubilibus praesepi, moriens pro lectulo habuit crucem. Nascens saltem stabulò habitationi, saltem stramen fœcesum habuit arcendo frigori; at verò moriens nec pulvillum capiti, nec lodiculam vulnerato corpori invenit, Nascenti aqua calida instruentis thermis, morienti defuit frigida restinguenda siti. Natus à Matre infantium involucri; moriturus ab Herode veste albà, mortuus à Iosepho findone mundà involutus est.

Si tempus spectemus, nascitur Christus sub medià noctem, nocte in diem versà; moritur sub medium diem, die in noctem mutata. Natus panniculis involvitur, fasciis ligatur; moriturus fimbriis stringitur, & clavis figitur. Natus lacrymas profudit, nec illas moriturus tenuit, sed sanguine purpuratus auxit. Natus lac Virginis bibit: moriturus fel & acetum gustavit. Pœtor stabuli nascentem, Calvariæ graveolentia morientem afflixit. Inter duas pecudes vitam exorsus est; inter latrones duos eandem finit. In praesepi contemptus, pauper, parvulus; in cruce nec homo quidem, sed vermis & opprobrium hominum, & abjectio plebis est habitus. Nascitur sub Augusti, moritur sub Pilati & Tiberii imperio.

Nascentem fugiens stella praedicat, morientem sol sese abdens & fugiens deplorat. Natus ab Angelis laudatur; moriturus ab omni hominum genere illusionibus & maledictis violatur. Nato Reges ab oriente munera ferunt; moriturum carnifices ut falsum regem spinis incingunt, ludicro scepro insigniunt, omnibus ignominias illudunt. O mi amantissime Deus, qualis hic in vitam ingressus, qualis exitus, quale hoc exordium, qualis epilagus? Cresce, Puer suavissime, jam exacuitur culter, quo circumcidaris. Proxima est in Aegyptum fuga, vicina solitudines horridae, prolixa Iejunia, tentationes feriae, probra & maledicta creberima, infestationes atrocissimae, itinera perpetua, labores infiniti, dolores incredendi, verbera sine numero, vulnera sine malagmate ac fomento; jam vepres & clavi, jam crux & lancea in te parantur. Nunc calicem amarissimum primoribus labellis libas; erit cum ad

A fecestotum exhausties. Nunc mansueti te cingunt animalia, erit cum canes multi & tauri pingues te circumdabunt. Nunc caelestes greges cantant: Gloria in altissimis Deo; erit cum ferociens turba clamabit, Tolle, tolle, crucifige eum. Nunc lacrymas stillas oculis; erit cum sanguinem toto fundes corpore. Atq; hæc omnia salutis nostrae pateris. Nos aegrotamus, tu bibis pharmacum; nos fures sumus, tu subis patibulum. Infinitè profus benignitas & humanitas apparuit. Salvatoris nostri Dei. Generationem ejus qui enarrabit: Felix culpa, quæ talem meruit habere redemptorem.

§. XI. Quid maxime à Christi amore avocet.

Vericus abbas, divi Bernardi discipulus, Pueri Bethlehemi natum velut digito monstrans. Ecce, ait, offerat tibi Iesvs, curre obvius manibus, extende brachia, expande sinus. Devotionem tuam tam affectus probet quam actus. Filium, qui tibi natus est, spe magna venerare, suscipe si de, amplexare charitate.

Hic ille ipse est, quem tot oracula totque vaticinia cecinerunt ad futurum. Enim verò iis, quorum suo loco facta est mentio, adnumeramus & istud, quod Theologiae Sol Thomas Aquinas posterorù memoriae consignavit his ipsis verbis, quæ à tali auctore scripta non censui mutanda: Invenitur in hisloriis, quod tempore Constantini Augusti & Helene matris eius inventum fuit quoddam vaticinium sepulchrum, in quo jacebat homo, auream laminam habens in pectore, in qua scriptum est: Christus nascetur ex Virgine; & ego credo in eum. O Sol sub Helene & Constantini temporibus iterum me videbis.

Transeamus igitur cum pastoribus, & videamus hoc verbum, quod factum est, quod fecit Dominus, & ostendit nobis.

Annæo teste, est aliquid, quod ex magno viro vel tacente proficiat. Est profectò plurimum, quod è silenti hoc Verbo, caelesti Pueri proficiamus. Quidquid in oculis incipit, ad meliorem vitam erudit. Hic omnis fastus, ambitus, luxuria & luxus dampnantur. Omnia ista, quæ Christi stabulò & praesepi oculis atq; auribus nostris ingerunt, attentissime commeditanda sunt, & plenum pravis cupiditatibus exhaustiendum pectus. Ante omnia, omnis è pectore libido eliminanda. Non amat castissimum Virginis Filium, quisquis non odit, & arcet cæcum Veneris puerum. Vbi libido, quantumvis abdit, ibi scelerum lerna, & omnis immunditiæ seminarium. Atq; hoc est, quod plurimum ab amore Christi mentem abstrahit. Non simul habitant, nec in unâ sede morantur Christus & diabolus, Rationis & carnis appetitio. Indulgere libidini, vel in animo solum latenti, omnium malorù est initium. Rationem omnem excludit, qui libidini se permittit. O homo, actus est de te, si pestem hanc animo receperis. Valedit celo, & morere, actum est. Nulli vitio non verecundum est initium, sed ob hoc latius funditur, & à turpi fine proditur. Non facile continebis, ut desinat, si incipere permiseris. Impuris igitur cogitationibus obfiste, quia facilius, ut dixi, non admittuntur, quam extruduntur admittæ. Non vino infirmum animum committamus, non formæ, non illecebris, non rebus ullis blandè trahentibus. Recedamus à lubrico, & omnè libidinis vel umbram fugiamus. Ejice hanc sciam è toto pectore, aut nec in tuo quidè diversorio locum caelestis Pueri inveniet. Impurus amor initio mella stillat, dum illaqueet; denique fel ingerit morissimum. Fuge blandum impostorem.

Fallit, & ignicum derivat in ossa venenum.

Cave vulnus, quod dolore curandum est; si tamen curationem recipiat. Libidinis initium continebis, si exitum cogitaveris.

Handwritten notes in the right margin, including 'LUCI' and other illegible text.

CAPUT VII.

Paradoxum geminum.

Avdite mortales, & hilarefcite; audite cælestes & ingemifcite: Hac nocte cacodæmon mortuus est: Hac nocte Deus coniectus est in vincula. De utroque hoc paradoxo pauca, sed stylo Paululum crectiore quàm antehac, & hilariore.

§. I. Cacodæmon mortuus.

Etherfes, quod Plutarchus memorat, Æmiliani Rhetoris parens, & qui hoc Plutarcho narravit, cum circa Echinadas infulas navigaret, nec favens spiraret aura, noctu prope Paxas delatus est. Cùmq; in navi silerent omnes, & attentius vigilarent, subito clamatum est: Thramne. Horrent cuncti ad clarâ hanc, sed ignota vocem, neque permittit responsum horror. Sicut igitur attoniti, alter alterum sine voce respiciens. Clamatur iterum, Thramnè. Siletur iterum, & magis pavetur. Redit vox eadem tertium. Tandem ter in clamatus ille Thramnus (erat hic gente Ægyptius, & navis illius rector) respondet, & quid se clamor hic velit, interrogat. Cui vox illa jam multò quàm antè clarior: Cum ad paludè fueris, nuntia magnum Pana mortuum esse. Audiunt hoc omnes, sed num voci parendum sit, variè trepidèq; deliberant. Cùm animosior ceteris Thramnus, Audite viri, inquit, & audete quod suadeo: si ventu navem impellendo non silerint, nos silebimus, quod si non flaverint illi & tacerint, nos loquemur, & quod iussi sumus, nuntiabimus. Probant consiliū omnes, & porro navigant, sed non diu. Nam ventus mox insequi desit, & cœpit silere. Illi ubi juxta paludem hæere coguntur, pacti Thramnum monent, qui promptus puppim scandit, & vultu in mare vergens altâ voce clamat: Magnus Pana mortuus est. Vix hoc effatus, cùm innumera ihum gemitus ad miraculum vehemens & confusus auditus fuit. Interea navigium hoc Romam pertingit, & illâ urbium Urbem novo rumore attonat. Ipse Tiberius Imp. curiosus talium, Thramnū ad se accersit, omnia ex fide intelligit, & assentientibus in idem Philosophis, & ipse fide habet. Quam neque à nobis præfractè negandam cenfeo. Quamvis non nescio scriptorem magnum esse, qui hoc potiùs de Christo in crucem acto velit intelligi, cui egolitem (quod absit) non intendo. Solum illud proclamo: Pan magnus hac nocte mortuus est, quâ Deus in orbem natus est. Ad illius verò mortem indubiè Tartarum omne ingemuit. Neque ego assero (quis enim hoc dicat?) cacodæmonū Principem & magnum illum Pana, qui spiritus est, & mori non potest, sed illius in nos robur infractum, imò mortuum, atq; si propriè loquendum, strangulatum suffocatumq; esse & illis quidem ipsis vinculis, in quibus bonus ille Deus se spontè sua hac nocte coniecit.

§. II. Deus in vincula coniectus.

Christe, quid ego hic dicam, nisi hoc solum, non habere me quod dicam? Verè verè Deus coniectus est in vincula. En inter homines, imò nō inter homines, sed en, inter ipsas bestias immensū Numen illo humanæ carnis carcere ambitur. Neq; hoc satis, etiam vinculis constringitur, & alligatur: panniculis & linteolis Deus fasciatur. An non meritò gloriari possumus, obligatum nobis nos habere Deum? certè ligatum habemus. Pæne hodie concedenda sit venia idololatri, qui Deum nimio nostrum amore infatuatum asserunt. Puer divinitime, ignosce hanc stultam, imò impiam, ex pietate tamen prognatam vocem. Scio, Christe, infatuari non potuisti; sapientissimus es, & omnis origo sapientiæ, sed tamen potuisti infantari

(utar hac voce) potuisti & ligari, quia voluisti. Vt nos Deum enim manumitteremur, in hunc carcerem compingi, & in vincula dari non recusasti, vincula non aurea vel gemmea, sed lineæ. Ergo Deus infra servū se abiecit, & pretiosior est carcer vilissimi mancipii, quàm Dei natalis domus? Est certè, nam Æthiopes (si Plutarcho & Tertulliano credimus) auro vinctos in ergastulis habent, & divitiis malos onerant, tantò locupletiores, quantò nocentiores. Sed & apud Romanos tam pretiosas compedes reperio. Nam Antonius regē Armeniorum Artuafdem aureis catenis vinciri iussit. Deus hodie semet ipse constrinxit vinculis, sed heu quàm exigui, quàm pæne nullius pretii! non tantum gemmæ hic non rutilant, auræ catenæ hic non coruscant, sed vix adstant viles centunculi, qui tenellos artus vinciant, & arceant frigus. Occurrit hic, quod de suo carcere vel in extremâ calamitate ridens dixit Jugurtha ille Masanissæ nepos, opibus & ingenio validus, sed tamen à Mario devictus. Hic cùm captus Romam duceretur, & post triumphalem illusionē in carcerem conieceretur, veste spoliaretur, in aures, quas more gentis ferebat, detraherentur, & quidem sic ferociter, ut avelleretur simul ima pars auris: cum denique in imam, eamque tetram & horridâ specum abjiceretur: Papæ, inquit, quàm frigidū est vestrum balneum! atque inibi etiam fame obiit. Misereris Jugurthæ? Homo fuit, superbus fuit, meritis fuit. De Deo quid dicis, pectus adamantinum? Puellus iste immortalis est, supremus est, & qui horum nihil meritis, ipse tamen à Virgine se capi, quid dico capi, vinciri & constringi se passus est. Primam domum habuit Virginis uterum, egressus inde, sed sine regiâ veste, graveolens & solis feris hospitabile, antrum ingressus, presepiolo alligatus est. Quis hic cum Jugurthâ non clamer? Quàm frigidum palatium elegit Deus! palatium dico, quod reverà non fuit nisi fetens & angusta cavea, in quam, humanum scelus damnavit Deum.

§. III. De Valeriano & Bajasitâ vincto.

Valerianus Romanorū seu potiùs orbis terrarum Imperator, quindecim annis felicem sui regni cursum tenuit, tandem & bellum regi Persarum Saporis fecit magnis viribus, sed nullâ fortunâ, nam victus & vivus in hostium manus pervenit tantus Imperator. Rex Sapor victoriam reverent & modestè non habuit, sed ad illum barbarū supercilium crexit. Valerianum catenis oneravit, sic catenatum ut mancipium circumduxit, & quoties equum conscendit Sapor, toties scabelli vice, tergum prebuit Valerianus humi reptans ad instar bestiæ, & pedibus calcari se ferens quod vix ferret bestia. Ingemiscant forsitan aliqui, ad tantam fortunæ in tantum Imperatorem injuriam? Differte gemitus, aut in Natalem Christi diem omnes conferte. Quod Sapor Valeriano fecit, homo homini fecit, mortalis mortali, victor victo. Majus est mortaliū scelus in immortalē Deum. Ad nos ille venit propter nos, hospitium quaesivit, admitti, & ab hinc defendi petiit, audivit nemo, excluderunt omnes. Ergo ad bestias ivit, & semet infra illas pannis constructum abiecit. Sed quæ sensus nostri pravitas est? Valeriani sortem miseramur, & pæne illacrymamur, Deum in extremâ egestate cenimus, & ridemus, cùm afficere nos soleat vel hostium calamitas.

Quis Bajasitem illum in caveâ sine doloris sensu aspiciat? Fuit hic Bajasites (uti me Turcici Annales docent) magnus animo & rebus Imperator, & per decem amplius annos variè victor. At cùm mutaret fortuna, magno prelio à Temir-lanco victus est. Atque cum hi ambo (amicos dixisset, non hostes) pro more gentis Turcicæ, in tapete humi condisissent, voluit Temir Bajasitæ in se animum explorare, atque idco

rati inflammatis animis in hostem iverunt. Magna pugna, magna cædes fuit, & pro omnibus ducibus dux infans. Et cum certantium animi ceciderunt, vagitus pueri erexit; cum non pauci fugere cœperunt, infantis aspectus coercuit; cum hostes nimium invaderent, muta hæc exhortatio repressit. Denique qui pro infante pugnarunt, vi vicerunt, ex hostibus plerisque omnes duces ceperunt, aut ceciderunt, atque reliquã vulgi cæde sic purpuraverunt fluvium Zenam, ut eo die fluxerit cruentus. Ergone tantum potuit infans, in quo solus ducum sanguis tam multo sanguine defensus est; Ergone tantum potuerunt a specte in pugna cuncti? Aspice, oro alias cunas, alium ostendo puerum. En Deum, sed infantem; en infantem, sed militiã nostrã ducem. Adpugnam nascimur; quicumque nascimur ad vitam, & vivere non vult, qui non vult pugnare. Nemo ergo pedem referat, nemo trepidet: Dux noster schema quidem gerit infantem, sed gigantes sternit: plorat in itabulo, at in celo tonat: dormit in sinu Virginis, at pro omnibus pervigilat: in vinculis suspirat, at servos omnes in libertatem vindicet. Audite servi, audite quicumque non verè liberi, cum Senecã magnã voce clamo: Non potest gratis constare libertas. Hanc si magno æstimas, omnia parvo sunt æstimanda.

§. VII. Bernardi Clarevalensis eximius
in hunc Ducem affectus.

Revera noster hic infans divinus, exercituum est Dominus; cui decies nullus centena millia ad omnem nutum parent. Hic ille est, ad beati Fulgentii phrasin, qui portatur ut parvulus, adoratur ut Deus; parvulus in præsepio, immensus in celo; vilis in pannis, pretiosus in stellis; pauper & dives, humilis & sublimis; Rex Iudæorum, sed idem Creator & Dominus Angelorum. Archelaus Herodis filius natus est in palatio, Christus in itabulo; Archelaus natus, in lecto est positus; Christus in præsepio reclinatus; & tamen ille contemnitur, iste quaeritur; ille vix nominatur, iste inventus adoratur.

Bernardus Clarevalensis etiamnum puer gravi capitis dolore dejectus fuerat in lectum. Mox adfuit anus, quæ incantationibus & carminibus dolorem pellerè professã est. Vbi hoc agi sensit nobilissimus puer, acerbè indignatus præcantatricem mulerculam & voce & manu à se rejectit. Nec defuit auxiliatrix è celo dextera. Nam continuo dolor remissit, adolecentulus è lecto abiit. Et opportunè aderat nox Nascentis Christi, quam nemo non pervigilio veneratur. Bernardus dum sedet, & horam divini officii operitur, in somnum solvitur. Hic illi cælestis puer veluti recens natus spectandum sese obtulit in quiete. Persuasum semper habuit Bernardus eam fuisse horam; quã Christus Lux orbis in lucem est editus. Hinc in Bernardo ingens semper & suavissimus affectus arsit ad istud Christi Nati arcanum. Hinc nobilissimum illud scriptum tam ordine, quàm dignitate inter cetera ferè primum, quo missi ad Virginem Salvatoris Angeli, & partus divini mysterium eruditè ac eleganter edisseruit. Et quotiescumque de Nascente Christo loquendum, quod facile curiosus lector observaverit, Bernardo ad eam dictionem sensus profundior, affectus calentior, sermo fluit copiosior. Verbum infans & mutum facit disertos.

CAPUT VIII.

Poëma natalitium.

Hic interjuncto, mi Lector, industriæ tuæ recitanda (idem facturus sum infra) ad legendi tædium numeris & modulis mulcendum, Eodè cantu

A surgentis & in cælum redeuntis Christi gloriam seu gloriæ causam prosequemur. Nunc ergo carmen natalitium inter opiliones, ruri, pennã faciliac minime operosa natum voce præco. Si lubet, mitte trifiores curas, & accine.

INFANTIS DEI DIVINITAS ASSERTA, ET DELETA STAVLI INCOMMODA.

I.

Infantis audes Numinis,
Infans poeta, cunas
Ineruditò carminis
Choragio movere.
Apollinis sacundia
Ipsius obricescit.
Tripus silet, tu perfrica
Frontem fidesque tenta.

II.

Quid ala stridat Pegasi,
Si plaudat Angelorum?
Ludunt Chorale Calites
Divimore Musã,
Carmenque pangunt dulcius,
Et dignus Chorago.
Argutias Luscinia
Cave, Cicada, turbes.

III.

Remitto chordas; imperitum
Castigo prurientem.
Relego sub Parnasides
Musam lateatèr umbras.
Fons unguis siccatus est;
Cessa, Thalia, cessa.
Laudas silendo pleniis,
Et eloquens tacendo.

IV.

Sed in puellus aureo
Ve osculo renidet;
Et hastantem pergere
Hortatur ultrò vatem;
Mugire si fas bobus est,
Rugire fas asello,
Adhumentis Pegasi
Quo jure jura damnem?

V.

Resumo chordas; imperum,
Quem presseram, relaxo.
Redire Masas impero,
Et explicare monstra.
Quibus scaten Bethlehemic
Tugurii ruina.

Nec Bactra secunda sunt,
Nec Indus, aut Canopus.

VI.

En mutus iste Pustio
Fletu modo disertus,
Verbo creavit athera,
Solum salumque verbo.
Tanrillus iste Pustio,
Quem metiaris ulnã,
Hic implet orbem; quantum est,
Et sustinet ruentem.

VII.

Quam pondè cernis, Mater est,
Et est pudore salvo.
Enititur, nec ingemit,
Marrèmq; damnat Evam;
Cujus statuta noxia
Lex ista sit doloris:
Cui debeant purpure
Vectigal hoc laboris.

Dan. c. 7.
vers. 10.
Fulgent. ser-
mon. 5. de
Epi. an.
sub initium.

Guilielmus
Abbas in
vitã Bern.
l. i. c. 2.

Bernardo
ingens
semper ar-
sit affectus
ad Christi
Nati arca-
num.

VIII.

Cum prima lucis munera
Fons ipse lucis hausit,
Vt illa ter beata Lux
Illustrior micaret,
Grandi resulsit fidere
Et insolente calum,
A Delio quod alterum
Aegre gradum teneret.

IX.

Vt ergo sol hanc temporis
Audientiam reseruet,
In intimis sacraria
Que condidit gazis,
Promittit, diemque curris
Dispensat universum,
Tribusque splendet orbibus,
Tunc luna nulla luxit.

X.

Fontes resudant Pallade,
Tuis, Latine, campis,
Currente retro Tyberi
Et adstupente Româ.
Miri quid istud omnium?
Quis explicabit augur?
Hæremus, augur deficit.
Interpretare Celum.

XI.

Audimur, astruabitur
Demissa vox ad aures:
Estote macti gaudis,
Embilas frontem,
Ambos per orbis incola;
Pax alma, certa, constans
Redibit, & rot cladibus
Mersum levabit orbem.

XII.

Nunc hinc, nunc, gens impia,
Illud Numen Insans,
Hic Numen est, hic noster est,
Hic orbis architectus,
Cui muta parent sidera,
Et cui cæca parent,
Qui solus afflictissimis
Vna est medela rebur.

XIII.

His clausa salve Numinis
Angustis potestas!
Finita parvo limite
O amplitudo salve!
Fix orbis implet angulum
Cum sis vel orbe major.
Plorare quamvis audiam,
Credo tonare, credo.

XIV.

Ceu murtus est contices,
Infantia ligatus,
Nego tamen disertius
Facundiusque VERBUM
Esferre posse sidera,
Esferre posse terram;
Imo profari sidera,
Nego, solùmque posse.

XV.

Sed numquid hæc Divinitas
Vastâ latere rupe,
Extorris urbe debuit,
Tuâque, David, urbe?
Homo pellit, antrum suscipit,
Inserviente Tauro.
Homo istud, ille marmor est;

A

Obtruncat Magister.

XVI.

Qui nubibus, qui Seraphim
Assuevit incubare,
Ille, ille (qualem culcitram!)
Fæni premis pugilum
Culmi maligne cæcus est,
Lacertuli ragescunt.
Tu nempe spica rotas es;
Exspirat ergo culmus.

XVII.

Illi in paterno inspidet
Palatio virebant;
Illi rubebant ignes
Bracteis pyropi;
Quacumque gressus fixerat,
Flos emicabat auri.
Et scilicet superbit,
Quod atteri daretur.

XVIII.

Vestram, Beata Menia,
Vestram fidem Cohoni!
Vbi nunc virent inspidet?
Vbi nunc pyropus ardet?
Ostrumve vitrum verberat?
Gemmæve, bracteis?
ADAMANTE solo plenus est
Hic, quo mior erit, orbis.

XIX.

Aulæa nulla vestium
Hoc exultabile
Quam quæ suis ex istibus
Eviscerant arachna.
Sabea mæsis, finis est,
Silex acuta, gemma.
Lutum premunt vestigia,
Vertuntque modum aurum.

XX.

Quamquam quid aurum querimus,
Gemmâsq;e, bracteisque?
Puellus ipse totus est,
Est ipse totus aurum.
Quod si solutus sciscis
Implet firum MARIÆ.
Hem gemma gemmis carior
Ex anulo nivescit.

XXI.

Et fascium constringitur
Pavendus ille Samson;
Vincitur illa dextera,
Dextra illa fulminatrix;
Implenda nullis ignibus,
Sed oculis beanda:
Hæc sunt andris fulmina;
His fulgurabit Insans.

XXII.

Nimbos cedere frigidus
Duos potens per axes,
Nunc ecce nimbos igneos
Duos ciet per orbis.
Rauit calentes lacrymæ,
Et perpluunt jacentem.
Hic una gutta marmora
Cavare dura possit.

XXIII.

Nempe ut Decembres arceat,
Fluit calente gutta.
Crudele frigus, perfidum!
Cydellis aura, vecors!
Et vos malorum barbarum
Exaggeratis agmen?

B

C

D

Indic. c. 16
ret. 21.

o dieng

Historia
de triplici
ab Augu-
sto sole vi-
so.Potaruna
more lo-
quuntur.

Angeli

O digna vestri carcere,
Gens turbulenta, Regis.

XXIV

Vos astra saltem parcite,
Vestrum fovete solem!
Saturne, sidus temperas,
Acrem remitte brumam!
Æternus hostis audies
Infantia immerentis?
Quis aureum te predicet?
Et ferro & are constas.

XXV

Nil vota possunt supplicis,
Nil commoventur astra.
Plorare perstat algidus
Rigere perstat Infans:
Quis addidit nos lacrymas,
Confundimisque sletum.

Has præ Neronis balneis
Thermas probabit Infans.

XXVI

Vt lectulus sit mollior,
Prætexo corda feno.
Prætexo membra singula,
Nam sunt & ipsa FOENVM.
Quid molior? tam duriter
Cogam cubare Numen?
Ignosce, quamvis marmor est,
Emolles preffendo.

XXVII

Tu lingua præbe calcitrans,
Modestiam professa.
Nullo cubabit rectius
VERBUM Patris torali.

Hoc fata VERBO, Tullii
Demosthenisq; suadam
Quantæ relinques passibus,
Quantæ gradu præbis?

XXVIII

Evolve, Mater, fascias;
Agent vicem lacerti.
His lava, & illud dextera
Ebur ligabo vinculis.
Nec ipse rentet rumpere,
Nec me sinente possit.
Adamantinis est Charitas
Robustior catenis.

XXIX

Abena si quem criminum
Catasta compeditur,
Huc advola, dum Numinis
Inermis ira parcat.

Ligatus est, jam fulminat
Nescit trifurca ferre
Nunc advola severior
Super iridem sedebit.

XXX

Huc serve nummi sordidi,
Huc esuritor auri,
Hic era sulca cautibus,
Hic condidit fodinis.
Hic omnium nunc indiget,
Arente rectus herbâ.

Sed dormit herbas incubans;
Tu quando conquestus es?

XXXI

Huc qui tumentis vertice
Contingis astra, Thraso,
Quem purpura, quem murices,
Quem tota regna velant.
Qui nudus hic abjectus est,

A

Rex est, & Alpha Regum.
Si tu ruborem devoras,
Bis erubescet ostrum.

XXXII

Huc unctæ leno, sordibus verberasti
Ne terras caprinis,
Suadebo scitus arbiter,
Quos ardeas amores.
Iube valere Cypridem,
Est dignior MARICA,
Iube valere silium,
Est dignior MARTIA.

XXXIII

Huc quisquis alti pectoris, aut any
Qui Christianus audis,
Qui porrigis te latius,
Quam vita porrigatur.
Hinc discite mores fingere,
Implere nomen ingens.
Quid expectas, quid oderis,
Murus docebit Infans.

B

Ita canimus, seu potius gemimus nos ex infimâ plebe musici, rauci & sordidi mendiculi. Longè suavius cantant beati calites, quorum caelestem harmoniam in hunc locum studio sepositam capite sequenti exequemur.

CAPUT IX.

De Angelorum ad Christi Nascens cur-
nas caelesti symphonâ.

ELIAS VATES, quod Regum Volumina testantur, non antè vaticinari orsus est, quam psalterium fuisset adductus. Christus Servator orbis non prius à pastoribus vult salutari, quam cæli Plaltæ in aëre coeperint modulari. Salomone Rege dicto, quod in cælo de codice memorie produnt, ascendit universa multitudo post eum, & populus canentium tibi, & letantium gaudio magno: & insonuit terra à clamore eorum. Pacifico Salomone nostro in lucem edito Angelorum universa multitudo descendit, summum gaudium testata novis cantibus, quibus demum orbis totus personuit. Iobus interrogans, *Concentium calisat, quis dormire facit?* Pervigiles omnino sunt caelestes hi aulædi, qui nocte sacrâ suis modulis aërem permulserunt. De hac caelium harmoniâ dignissimum est uberrime disserere. Hic nemo me fusioem culpet. Quod res est, fateor, Musicam amo.

§. I. De Cantico Angelorum, Gloria in
altissimis DEO.

ET subito, ait beatus Lucas, facta est cum Angelo multitudo militiæ caelestis laudantium Deum. Vti probabilissimum est omnes omnino Angelos cum Christo ad supremum iudicium descensuros: ita profus creditibile, omnes beatas mentes in terram sese demisisse ad sui regis cunabula, ita quidem ut nullus caelestium animorum (quod Alphonsus Salmeron docet) in caelo tunc remanserit, tamquam universi suum regem cominus adoraturi ad dictam legem: *Adorent eum omnes Angeli.* Videntur boni genii erubuisse caelum habitare, conditore in terrâ sponte abjecto. Adfuerunt igitur suo Principi obsequia sua delaturi, sacramento dicturi & in leges juraturi. Quod Angeli laudaverint Deum, suo nos, inquit Beda, instrunt exemplo. Illi autem ad pastores misso tabellario sese caelestis exercitus adjunxit, ne unius parva videretur auctoritas, & ut fide prout Ambros. loquitur, divina curia adstrueret; & ne paupertate Christi offenderentur pastores. Rectè autem exercitus Angelorum Deum sabaoth, Dominum exercituum laudavit. Militiam vocat

B. Lu.

Quo B. Lucas hanc multitudinem propter ordinem, fortitudinem, maiestatem, quae est in his celsi legionibus. Deinde Christus venerat, ut bellum capesseret, & illum fortem armatum fortior ipse vinceret. Atque uti militiae copules sunt manipuli, centuriae, cohortes, copie, legiones, ita & multitudo Angelorum non exhierarchia aut ordine uno convenerat. Verosimile autem est illos Angelorum exercitum tum demum post expositum pastoribus nuntium ad volasse, nec auditos tantum esse, sed & visos.

Divinum Angelorum melos fuit: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bona voluntatis. Hic Angelorum salutare Hebraeo pacis nomine, omnem salutem & prosperitatem imprecantur, & quidem iis hominibus, qui bona habent voluntatem. * Cum inter caelum & terram diuturnum bellum arserit, id demum pace per nuptias inter Verbum & Humanitatem stabilita sublata est. Quid mirum ab Angelis praecoribus pacem proclamari turbidis & iracundis hominibus, cum ille toties laesus, tamque graviter offensus Deus ad pedes nostros jaceat, & pacem quasi supplex offerat, imò lacrymans petat, paratus luere omnia, quae à nobis offensa Numini deberentur. Pax igitur sit hominibus illis qui vel propensam habent voluntatem ad divinam hanc pacem & misericordiam amplectendam, vel quos optimus Deus ad aeternam vitam electos bona profequitur voluntate. Triplex olim discordia vigeat: gravissima omnium inter Deum & homines: altera inter Angelos & homines: tertia inter ipsosmet homines. Pax igitur terrae restituta, has inimicitias omnes sopivit. Pax ista iure meritisimo Domini pax appellanda. Quod nomen Gedeonis altari indidit. Nam adificavit ibi Gedeon altare Domino, vocavitque illud Domini pax, usque in presentem diem.

Huius paci certatim prisci Patres applaudent. Beatus Maximus, Si tibi, ait, animi viderentur, Angelos collaudantes admirare: si credis vilia, crede & miracula. Aureus Orator Chrysostomus, Olim, inquit, Angeli ad puniendum mittebantur, nunc canunt, & gratias agunt. Gregorius Magnus Pontifex Summus de his Angelis dixit: Gaudent suum numerum impleri. Idem paene pronuntiavit Origenes: Gaudere venisse mecum, qui praeter quod ipsi non poterant. Et D. Cyrillus, Pax, inquit, per Christum facta, qui nos Deo reconciliavit, duosque populos in unum pacificavit, caelicos & terrenos in unum gregem composuit.

Et factum est, ut discesserunt ab eis Angeli in caelum. Quis ambigat cantantes, & divinam bonitatem laudantes in caelum esse reversos? Redierunt autem tamquam abundi venia à suo Domino concessa, nam Dominus ipse diutius in hac laboris & doloris valle decreverat haerere. Ita subinde comiter & perhumaniter Principes agunt, qui à palatino comitatu ad pauperis alicujus aedes deducti, redire iubent omne famulatum alicuium, ipsi soli cum amico paupere mansuri. Sed erigamus dictionem aliquantulum: volemus & cantemus cum beatis mentibus.

§. II. Gaudia inter merores; cantus inter lacrymas.

Hoc tandè die, seu potius hoc elapsè noctis meridie, tellus vario scelere deformis, & caelum factiofo cive vacuum, letari, illa formam aliam, hoc alios cives sperare coepit. Natus nobis est Princeps, natus Servator. Matrem cepit habere, qui creavit ipsam Matrem. Omnia novo vultu, novis deliciis perfusa. Iam coelum terrae amicum gratulatur, terra insolenti plausu remugiens gratulanti caelo respondat. Sidera diceres loco emota ad festas choreas praecunte Luna subsultare. Verè hodie

Accensum multo caelum telluris amore, Conjugis in gremium vorantes impluit imbres, & adeo largiter, ut mox omnia ridere ceperint. Sed

A heu! video quod mihi guttis praegnantibus reddat oculos, & certè lacrymas jam parturum, funebrem partum edituri, ni suffocem. Video laetiam dolentem, & frigentem flammam. Video oceanum sitientem, copiam indigentem, satietatem esurientem. Video involutum fasciis Deum. Et cui adeo cornea fibra, et ius oculi tam duri silices, ut ab illis nec guttam exoreret, si cernat Deum infantem, uti vultu genis vagientem, & tenellis imbribus pluentem, non ex atrato caelo, sed ex rubicundis oculis? Illum quidem superi ut regem reverentur, sed ubi Scipionis Allobrici argentea vasa? ubi Drusillani Rotundi lanx quin genaria? ubi Persarum Regum vitis aurea? ubi Amyntaracemi ex unionibus faberrime elaborati? ubi Cyri domus à Memnone candidissimis lapidibus, & auro revinctis extructa? ubi capaces Heliadum crustae, & inaequales Virronis berylli? ubi Dionis Syracusani nebulosa slynnata, carbasi que textiles vanti? O regis nimiam egestatem! palatium illi praebet fordens caula; pro cocineâ gausapa stipula est triste fodicans; pro lectulo eburneo horridi praesepis fragmenta & cunae è cespite, pro perdicum plumis palustres cannae, pro thureis nubibus saeva stabuli mephitis. Sed quid huic suppellectili illacrymor? Hic divites sunt & summae. Abite lacrymae, quis enim rex ille tam opulentus, cuius genethlia effusum in terras caelum cecinerit? Noster hic est, quem non infelix ille populis augurium Cometes, sed novum sidus nuntiat, sidus omni Dionæo astris fulgentius. Noster hic est, quem caelum phalanges divino carmine toti orbis divulgant. Regius Psaltes cantabat olim: Laudate Psal. 148. Dominum de caelis, laudate eum in excelsis. Nos jam vertimus & cantamus: Laudate Dominum in stabulis, laudate eum in infimis. Nimirum cogitat Christus mature inter pecudes assuescere (ne miremini, o Angeli) progressu aetatis hic ipse Dominus inter bestias esurire, inter latrones mortem appetet. Sed fas mihi sit, Christe, cunas tuas deserere, ad quas non philologi, sed Philothei vocantur, aut etiam illi, sed ut sine istis: Fas sit, divine Puer, antro egressi & auribus haurire modulantis illius coetibus suavissimum nectare.

Amitemi, uti me docet Iulius Obsequens, Consulibus Romae Servilio Capione & Atilio Sarrano, cum ex ancilla puer nasceretur, dixit: Ave. Hic dies ille auspiciatus est, quo puerum Virgo enixa, quae se ancillam vocarat, & non erat, & hoc illud Ave est, quod hodie caelestes genu concinunt dulcissimis modis. Et, o Deus, quid visum, quid auditum in aere? Discursu triumphali completur magnum hoc inane, auræ renident ferenâ facie, audiuntur cantus ultra cuncta vocum oblectamina. Putes canoras aviculas prolectante verno tempore, concentus suaves adsonare. Credas arbores Austrinis laxatas fratribus germine foliorum vestiri, & clementi brachiorum maerui dulces strepitus obfibilare. Censeas magno procellarum sedato fragore, ac turbido fluctuum tumore posito mare quietas alluvies temperare, caelum autem nubiloso squalore rejecto, nudo sudorque luminis proprii splendore candere; ridere, gestire omnia.

§. III. Novi Orphei à caelo regati canunt.

Si fides fabulis est, Orpheus in silvis cantavit, inter Delphinas Arion. Ille exilio multatus, hic navigio praecipitatus; ille immanium bestiarum delinctor, hic misericordiarum belluarum oblectator; ambo miserimi cantores, quia non sponte ad laudem, sed necessario ad salutem cantarunt. Eos ego impenitus admiraret, si hominibus potius placuissent, quam bestiis. Et quis hominum satis miretur caelestes illos Orpheos, qui non per solitudinem, sed per aeris amplissimos campos diffuderunt inauditum melos? Eos

Amplissimos aeris campos inauditum melos? Eos

Handwritten marginal note in the top right corner, partially obscured by the binding.

Handwritten marginal note on the right side of the page, written vertically.

Eos Orpheos, hos Arionas cælum misit, audivit terra. Et cui pectus non subsulset, cum superæ illius aulae musicos in has valles venisse, & verò etiam cecinisse recordatur? Facessa hinc Thrax ille, qui crebum cantu rupisse, furorem tigrum inhiuisset, Iliarum & Strymonem stitisse, imparidos agnos lupis junxisset fertur. Hodie primum auditi chordacista, qui stygiarum tigrum in nos iram infregerunt, tartarum terrefecerunt, immortalium bonorum fontes laxarunt, diurnum inter cæles & nos odium extinxerunt. Procul hinc & Thebarum ille conditor, qui cautibus sensus inferuisse, & montes animasse fertur. Felices illi spiritus mortalium pectora, quæ saxi instar obriguerant, ad virtutis ardorem animarunt divino modulamine. Non hic audio Xenocrem organicis numeris furorâ medentem: non Eryphilum agrorum venas rhythmi moderantem: non Thaletem citharæ loquacitate virtus pellen-tem. Alii nobis hodie & musici sunt & medici. Somniavit Pythagoras orbium cælestium admirabilem harmoniam. Somniavit, inquam, non audivit. At si unquam possit defendi Pythagoras, hac die poterit, quâ videri potest stellifer cæli cursus cantasse & ex sua volubilitate nascentem musicam infudisse opilionum auribus.

Refert Macrobius eundem Samium Philosophum perturbationes animi lyra composuisse, ejusdemque tirones, seu vocarent somnum, seu pellerent, lyram manibus tentasse, quò essent pacatior ad quiescendum, erectiores ad vigilandum & agendum. Servator noster in hanc vitam natus beatos genios cantantes, è vitâ hac denatus, rupes & scopulos ferale quid sonantes habuit. Cum scilicet cæli musicis ob funus sui. Domini non luberet suaviter modulari, lubuit cautibus lugubriter indignari. Et sic nascentem laudârunt Angeli, morientem plorarunt scopuli.

Getæ, aliæque gentes, si Theopompo credimus, cum legationes obeunt, & pacem vel impetrare, vel impetratam stabilire cupiunt, citharas increpant erudito consilio. Credunt enim musicam, & rectè, optatâ pacis blandissimam conciliatricem. Servârunt hoc idem superi Regis hydraulæ. Legatos illos cælo demisit Numen (ò tales; talis Dominus ad nos vermiculos!) Legatos, inquam, misit, qui orbi pacem nuntiarent, pacem tot annis exulantem, pacem tot sæculis rogatâ, nec impetratam. Sed qui suâ legatione functi sunt hi legati? Præclarissime, quia suavissimè. Durum erat mortale genus, & ad pacem admittendâ asperum. Quid proficerent hi tales Legati apud gentem ad eò inculatam, ad eò barbarâ, ad eò ferinam? Arte usi sunt, & felici. Odaria prompserunt in cælo cani sueta, & modulatione permulserunt aërem, ut possent animos. Et certè potuerunt, læto successu. Omnia tunc à bellis silebant. Pax summa, & longæ ferri ferriæ, & otium armorum erat tranquillissimû. In vinculis fuit Mars, & furor, & quidquid in Martis truculento comitatu est. Ianus post Urbis incunabula quintum clausus conticuit. Et hoc est, quod olim ab Homero canitur, Deos ad tollendas seditiones cantu usos. Seditio erat in toto orbe. Ibat in Numen impio bello, &, heu nefas! tot scelerum mucrones intentabantur vel ipsi Deo. Bellum passus est, qui inferre debuisset; intulerunt, qui pati. Pax tandè post tam impias seditiones restituta beatarum mentium mellisvis odis.

§. IV. Ad Phalangii morsus sanandos quantum musica profuerit.

Linias Pythagoricus, uti mihi testis Athenæus, & vivendi ratione & moribus difficilior, si quando ab iræ facibus animum flammari deprehen-

disset, lyram reprehendit, & digitis pererravit. Causam rogantibus. Mitigior, dicebat, & deducor ad tranquillam mentem. Achilles Homericus saepe, cum arsit irâ, nervorum sensu ad animi sensum rediit. Et quæ ante Servatoris Natalem inæstuant ab irâ tum & libidinû incendia? dixisses vitiorem Æthas & Vesuvios in hominû animis spirare. Ad sunt hodie omnis voculæ mellei modulatores, & suavissimi concentus temperic turgidos mortales liberant corybanteo hoc furore. Narrant; & audite rem dignâ narratu à magnis scriptoribus. Phalangium, inquit inter alios Julius Solinus, aranei genus est, quod & tarantulam dicimus, dirum animalculum, tactu pestilens; & si nifum quæras, nulla vis est; si potestatem, ictum hominem veneno interficit. Degit in cavernulis, quas inter segetes ædificat. Atque cum æstu anni flagrantissimo assiduus Sol campos Apuliæ torret, tum maxime seu afflatu noxio, seu æstu accensa hæc phalanga tam exitiali licentiâ in humanos artus grassantur, ut, quotquot ab hæc pestiferâ lue libantur, irrequieti vel canant, vel saliant, vel lacryment, vel delirent, aut tam lethali stupore pressi jaceant, ut membra omnia senescente tabo putescant, & sic animam extrudant. Huic tamen tantæ pesti reperit pharmaci humana sollertia. Sed nec aliud nec certius quam cantum; atque ita cum quis à tarantulâ læsus jam nec gradi nec fari, nec ullo sensu fungi valet, sed pro funco & morti vicinissimus habetur, mox ubi tibiam modos audit, miti illo sono demulsus, velut gravi somno excitus, oculos attollit parumper, mox se in pedes erigit, sensim vestigia figit, cantus tamen lege servatâ. Iamque auferente concentu, quasi firmato iterum animo, in saltus gestuque; nec indecoros, nec à cytharæ sono dissonos erumpit, atque sic vâctudinè recipit non sine mirando tripudio. Et quæ illa virulenta sunt phalanga? Extorres cælo spiritus. Prorepserunt illi ex flammeis inferorum cavernis, & in humanam gentem palam sevierunt. Æstibat univèrsus orbis, imò ardebat infandorum scelerum flammis. Admordebantur passim ab Acheronticis illis tarantulis innumeri mortales. Et quis tunc à plagâ immunis? & tamen, qui d in morbis pessimum, non habebant mali sensum. Edebatur, bibebatur, iudebatur, certabatur quis citius, quis gravius periret. Iacebant homines animi lethargo tacti, & miserè spirabant viva Plutonis funera. Quid multus? Adorabantur inferni lemures, calcabatur verus Deus. Et quæ medela pugnaret contra tot pestilentissimos morsus? Lævius videbatur ægrotare, quam sanari. Salus ipsa servari non posse credebatur. En adest mitissimus Deus, musicos mittit, qui cantent, qui sanent, qui fugent venenum omne, qui nepentes propinent vocum concentu. Impunè prius è tartaro collecta sanies in quovis spargebatur. Canunt hodie celestes animi, & pacem inducunt, infernas tarantulas in spelæa sua sic retrudunt simphoniacâ voce, ut jam ille solùm lædi possit, qui lædi velit. Divine Infans, quas grates referamus pro hoc in nos amore? Vacuasti cælo, ut in terrâ medereris ægris mortalibus. Humanis moribus (ò himium!) te Deus attemporasti.

§. V. Flaviani Præsulis nobilis stratagemâ in Theodosio Imperatore per musicam expugnando.

Refert Sozomenus, ævo Theodosii Imperatoris Eugenium tam grave bellum movisse, ut Theodosius exhausto ærario, augendis vectigalibus succurrendum putârit. Displicuit hoc Antiochenis, & ausi in ipsum Imperatorem verbis debacchari, manibus in ipsius statuas, quas solo æquarunt. Mox quasi tempestate, sedante iracundiâ, erroris poenitere, discrimen

Getæ credunt musicam optatâ pacis esse conciliatricem. Angeli pacem orbi nuntiarunt læto successu.

men æstimare, temeritatem deplorare, delictum accusare, implorare Numen, lacrymabiles preces ad Imperatoris pedes decantare. Nec ipsis Flavianus ipsum Præsul defuit, qui omnia agere, omnia tentare, proficisci ad Imperatorem, rogare, nec cessare, precari & deprecari. Sed frustra & incassum omnia. Neque jam amplius interpellandus videbatur Imperator, qui totus in eo erat, ut atroci poenâ refractarios vindicaret. Hæsit hic Præsul successus, non hæsit consilium. Novum quid molitur, & feliciter. Solebant symphoniæ epehebi ad epulas Cæsari accinere. Hos Flavianus aggreditur, demulcet, rogat & obsecrat, ut Antiochenarum precum carmina ad mensam decantent. Nec illi ad preces surdi abnuunt. Itur ad epulas, discumbitur, cenatur. Eunt & pueri, & quæ docti, canunt, & tam mites sensus Imperatori instillant, ut carthesium, quod fortè tenuit, irrigarit largis lacrymis. Et mox, Cedo, inquit, & veniam concedo Antiochenis. Simili voce videtur Numen hodie suam in nos benevolentiam exposuisse. Præliabantur in Deum miselli homunciones, effigiem ipsius tædabant, gloriam illi debitam negabant. Et quam iure secutus fuisset ultrò à tergo? sed pepercit bonus Deus, & cantores, quos nos debueramus, ipse misit, ad se quasi placandum, à quibus adeò mitigatus est, ut, dum ipsi cantarent in aëre, ipse ploraret in stabulo. Atque hi sunt illi psaltes, qui gloriam, quam nos ieramur ereptum, regi suo restitunt. Gloria, canunt, in altissimum Deo. Bene Gloria, & soli Deo. Ignorant enim, ut rectè Seneca, homines gloria cupidi, quid illa sit, aut quemadmodum petenda. Sed quid, ô suavissimi choragi, quid hominibus fiet, an bellum iis expectandum ab eo, quem bello lacefferunt? an verò pax, an venia speranda est? Verè est. Et in terra, inquit, pax hominibus bonæ voluntatis. O dulces, ô solùm audiendos concentus! & tales choraulas atula superiorum alit. Et hæc illa est musæ cantilestiarum, melleis alis prædita, hi illi regis recens nati tibicines, qui non boum nervos, non ovium intestina, non mortuam buxum digitis sollicitarunt, sed neque peccidem, neque magadem, neque tibiam spiritu animarunt, caelestium tamen modulorum delinimentis mundum universum refocillarunt.

§. VI. Quid demum caelestis Angelorum musica nos doceat.

Diversos animi affectus, si Cassiodoro credimus, induunt cantores. Et Dorius quidè ad castitatem & prudentiam, Phrygius ad pugnas movet & certamina. Æolius animi tempestates serenat, Lydius curarum procellas dissipat, Iasus mentis veterum excitat. Sed quid ad divinam hanc modulationem seu Æolum simplex, seu Asianum varium, seu Lydium querulum, seu Dorium religiosum, seu Phrygium bellicosum? Nugæ merissimæ, & puerile crepitaculum, omnis humana harmonia cum caelesti collata. Neque miror ego Tyræum Lacedæmonum ducem, qui militem suum modulorum gravitate concitum in Messenios immisit & vicit, neque Timotheum Milesium, qui Alexandrum Macedonem Palladio carmine arma fumere, eodemque eadem deponere coegit, neque Angarem, qui ad Astyagis convivium Cyri adventum divinavit, neque Terpan drum Lesbium, qui disjunctos Lacoenum animos cantu conjunxit. Felices hi quidem ad chorum cicada, sed ad superos illos fidicines nihil. Verùm, sunt, puto, imò esse scio, qui cum Antæo Scytarum rege malunt audire hinnientem equum, quam Ismeniam cantantem. Sunt, inquam, quibus gratius est tinniens voluptulæ, aut pecuniolæ, aut mulierulæ, aut gloriolæ cymbalum, quam cantans cæli. Ah! umbras

Tom. II.

A sectamur & somnia, & multa luctamur brevi ævo, & sæpe cum pueris ob mellita crustula, gravissimè stomachamur. Attollenda mens est, suspicienda sidera, despicenda terra. Et quæ hæc echeneis tenet? En natus est dux ille, qui cæli præclusas sedes referet. Sed quàm nobis & ipsi dispares sensus? illi pauperies, nobis opes placeant: ille infima, nos affectamus summa, voluit ille contemni, abjici, cakari, & nos progenies è putri luto suspici, prædicari, adorari volumus: illius pertusi panniculi luxum omnè condemnant, at nostra multitia nebula que lineæ & rasa galbana luxum omnem commendant. Tugurioli latebras elegit orbis architectus, at nostrum supercilium vix aurea Neronis domo capitur. Et quales ille verbas aluit, & quàm nos clientum centuriis gatidemus? quàm ille voluptatem omnem procul esse iussit, & quàm nos illam recipimus avido anplexu: Heu nimis in diversum abimus! redeundum tandem est, & vel à gramineis illis cunis descendum, odisse mores Deo inimicos. Rectè quidem ad Lucilium Seneca, Cogita, inquit, Deos, cum propitii essent, scitiles fuisse. Sed rectius ego: Cogita Deum, cum summe propitius esset, hominem fuisse, & hominum postremissimum, imò infra hominem ad pecudes abjectum. Quamvis nullus regum tales Philomelas umquam habuerit ad superbissimam mensam, qualis hic noster ad vilissimas cunas. Atque utinam hos cantores æmulemur. Sed nos cum Nerone potius Nauphi mala bene canimus, nostra bona malè disponimus. Erratum & exorbitatum fati est; in viam tandem revertamur, & pacem ultrò oblatam, ultrò amplectamur. Sed tum demum veteram cum hominibus, imò nobiscum ipsi pacem habebimus, quando cum vitis nobis bellum erit.

§. V M. Divini Francisci circa hæc mysteria singulare studium.

Hoc bellum assidue gessit Franciscus Assisus familia tam amplæ beatissimus parens. Qui maximo semper affectu ferebatur in Christum Natum, & Angelos Christi Nati musicos. Insigne habuit ea res ad iumentum. Triennio antequam vir sanctus naturæ concederet, ut pueri I e s v Nati memoriam, quantâ posset veneratione, instauraret, ad castrum Grecii rem oculis subjicere instituit. Atque ut nemo leviter vel temere quid factum suspicaretur, à summo Pontifice ad id instituti veniam rogavit. Eâ obtentâ, ligneum præsepe strui, stipulas & fanum congeri, acillum & buculum eò duci voluit. Ad rude hoc & paupertinum, sed pium spectaculum magna hominum multitudo confluit. Personabat silva lætificis vocibus, frequentabatur copiosis luminibus. Stabat vir Dei pietate ac sensu plenus, lacrymis infusus, caelesti gaudio delibutus, & sub re divini Evangelii decantabat. Vt autem non oculis solum populi, sed & auribus tanti mysterii dulcedo instillaretur, Franciscus de Nascente Christo Rege pauperissimo verba fecit admirando animi ardore. Observatum est, non alio fere nomine Infantem divinissimum à Francisco compellari solitum, quàm quod ei affectus suavior dictabat, Puerus de Bethlehè. Ad dit Bonaventura, qui hæc memorat, virum nobilem, honesti & veri amantem, Ioanham de Græcio immissum plebi adfuisse, qui sibi visus sit videre formosissimum infantem medio præsepi dormientem, quem Franciscus videatur velle excitare. Ita ille, quem dixi, testis sincerâ fide refert.

Nimirum bonus Deus vocatu facillimus; Vbi sunt Matth. c. 18. duo, inquit, vel tres congregati in nomine meo; ibi sum in vers. 20. medio eorum. Amat bonitas immensa consortium humanum, si illud amet divinum. Appropinquemus Deo, Jac. c. 4. v. 8 & appropinquabit nobis.

Cc

CAPVT

Duo pauperies, homini opes placeant.

S. Francisci erga Christum natum, affectus.

S. Bonnav. in vita S. Francisci c. 10.

CAPUT X.

De Nato Christo à Magis quesito.

NASCENTIS Christi gloria tum demum cepit splendescere, cum astrum Magos ex Oriente ad Pueruli cunas perduxit. De hoc Orientis proceribus, eorumque in Dominum IESUM religione, Theologus Thomas Aquinas tertiâ parte, quæstione trigelima sextâ, non tam eleganter & disertè, quod Oratorum est, quàm eruditè ac sapientè, quod Theologorum, disserit. Hunc ego viâ duce, inter ceteros mihi sequendum censui. Atque ut res ordine, quàm potest, clarissimo sub aspectu veniat, tria potissimum de Magis Christum Natum adorantibus explicanda: *Profectio*, *Veneratio*, *Donatio* Magorum. Singula singulis capitibus exequemur, eo quo cœpius dicendi genere.

§. I. Magorum ad Christi Nati cunas profectio.

Tria admiranda de tribus Magis.

1. Profectio.
2. Submissio & reverentia.
3. Eorum liberalitas.

Ex qua Orientis parte hi reges Palæstinâ petiverunt.

ADmiranda (quod dixi) verè sunt, quæ de tribus Orientis Dynastis sacri codices loquuntur. Tria tamen potissimum occurrunt, quæ inter admiranda hæc meritò numeranda. Primum, Profectio illorum, & iter in terram tam remotam. Alterum, Submissio illorum & reverentia in Regem tam ignotum. Tertium, Liberalitas tam larga & conveniens in novam prolem tam admirandam. Primo loco iter illorum se mihi offert. Quid hic non admirandum? Regio è quâ discesserunt, domus quam quaesiverunt, via quâ iverunt, lux viæ cui adhæserunt: Omnia hæc, inquam, admiranda. Ex Orientis partibus hos Principes venisse luculentè affirmat sacra pagina. Et rectissimè ex Oriente venerunt, quia unde dies nascitur (cum Chrysofomo loquor) inde verè religionis iubar illustrissimum processit. Hic illud quaeri posse video. Illæne Orientis regio, è quâ hi Triumviri Palæstinam petiverunt, ipsi Palæstinâ vicinior fuerit, an ab eadem remotior? Quorum quidem hoc alterum longè verosimilius est, si Chrysofomo, Ambrosio, Leoni Pontifici credimus, qui ternos hos Divos, remotioris Orientis incolas, & gentè in longinquis Orientalis plagæ regionibus sitam appellat, imò ex remotissimâ Orientis parte venisse disertè affirmant. Idque sacra historia convenientissimum videtur; ille enim Puer, qui per ærnum illum & igneum tabellarium tam distitas à gentes ad se accivit, eo clariore signo Hebræam perniciam notavit, quo ex remotiore loco venerabundum agmen ad se pertraxit. Quid enim ad infamiam turpius pediculuso illi deo Herodi, qui ebulliens vermium examen eodem suo, è quo prorumpabant, vivo cadavere pascebat: Huic, inquam, tyranno, & omnino Hierosolymitano, sed & Bethlehemitico civi, quæ ad ignominiam turpius, quàm illum Regem in suo agro natum, non tantum non coluisse, sed ne scisse quidem natum esse, nec etiam, quod gravius, scire voluisse, quem tamen extremi Orientis phalanx venerit adoratura? Voluit ergo divinus hic Infans remotissimis populis se regem, cælo testante, natum patefacere, quem nosse recusarunt viciniissimi Israëlites. At quæ hæc Orientis regio fuerit, è quâ hi tres Toparchæ profecti sunt, varius sanctorum Patrum sensus est.

§. II. Ex qua regione profecti sint Magi.

Alii è Perside eos producant, alii è Mesopotamiâ, seu Chaldeâ, vel quia Magorum scita originem sumpserunt à Chaldeis, vel quia Balaam Chal-

A dæus, inter cuius posteros hi tres Magi à quibusdam censentur. Ego (si fas sententiam meam hic interponere) ex Arabiâ Felice illos ad Christum iter instituisse planissimè persuadeor: & regius quidâ Pfaltæ, reges Arabum dona Christo allatuos, claro fati vaticinio prædixit, cui & magni vatis Isaia vox accendit. At verò non ex Arabiâ Desertâ, quæ cultores ignorat, nec ex Petræâ, quæ meridiè spectat, triumphos hos purpuratos venisse, nemini puto non liquere. In eadem hanc sententiâ iverunt olim antiquissimi Scriptorum. Iustinus, Cyrillus, Tertullianus, Cyprianus, quorum iste apertius, Nec multò post, inquit, Arabum fines huius rei notitia penetravit, & incolis Saba præclari stella luminis caeleste Numen novis splendoribus indicavit. Et horum tam magnorum testimonium auctoritas non sit, ipsa certè donorum ratio id cuius persuadeat. Arabiam Felicem, auri & aromatum feracem esse, vel ex illo naturæ præcone Plinio discimus, qui solam ferè Arabiam thuris fecundam matrem agnoscit. Quàm ergo hæc coniectare pronum à tribus illis Satrapis, suæ regionis divitiis, fulva montium viscera, & fragrantibus Arabicarum arborum lacrymas Christo Regi in munus delatas? Et videntur his quasi symbolis tres illi Arabici duces professi, se, suamque terram, suaque omnia in eius fide & potestate futura, quem dono cultum; tam suppellice fuissent venerati. En sibi iter tam ignotum, tam arduum, tam non ameno cælo ad Hebræi pueruli gramineas cunas susceperunt, opibus & profapia tantiprius tamè ab auctore illo cæli oratore ad succipiendum hoc iter persuasi. Atque hic est, quod non homines tantum, sed hominum imperatrix natura admiratur & obstupefacit. Stellas extra cælum, & terræ tam propinquas in alieno quasi regno, vidit illa nunquam. Hoc tandem die leges illa suas non tantum in pariente Virgine mutatas, sed & in aère sic splendescente superatas cognovit.

§. III. De Stellâ profectiois istius duce.

Mirabatur natura nuper à Virgine prolem, hodie in aère stellam inulitato & inaudito partu produsse pœne indignatur. Elusa hic est Astronomorum ars omnis, quæ etiam numeratas sibi tot cæli stellas jactiter, illarum motus designet, ortum obitumque commonstrat, ad hoc tamen unicum astrum infacunda & rudis obmutescit. Enimverò dicat, si id possit, è quâ materie aërea hæc tæda sic rutilat? quis illum per auras deportat, quis motum istum subministrat? num eam è cælo genius aliquis impellit, num aër protrudit? num ipsa se movet? quò tandem, munere suo perfuncta, aufugit? quas deniq; latebras petiit? an per auras evanuit? an in ipsas sese auras transforsavit? Hic ego Augustinum magis audiam, quàm Astrologum. Eximie hic Doctorum Doctor, *Novam stellam*, inquit, *declaravit Natus, qui antiquum solem obscuravit Occisus. Quid erat illa stella, que nec usquam antea inter sidera illuxit, nec postea monstranda permansit? quid erat nisi magnifica lingua cæli, que Numinis gloriam narraret, qua Virginis partum nuntiaret inustrato fulgore. Ita Hipponensis Pontifex. Verè terra disciplinam tunc ab aère accepit per hanc directricem flammam tam sacri itineris. Et quàm admirandus fuit motus ac progressus istius è cælo fulgurantis prodromi! Et quomodo se suis illis, quos ducebat, comitibus attemperabat aëreum hoc sidus! Stabant illi? Stabant illi? præibat istud. Per montes illi suum agmen erigebant? & hoc sese tollebat altius. In valles illi declinabant? & istud sese depressius ferebat. Hospitium illi è viâ petebant? eidem pæne & stella succedebat, inde certè non prius movebat, quàm illi. Quid hic magis mirer, an stellam tam fideliter præcurrentem,*

an co-

an comitatum regium tam obedienter sequentem? Miramur à parvo pisciculo ingentem duci cetum, à nigro pumilione maximum terræ pondus gubernari elephantum, funiculo regi camelam, succino trahi aceres, Caciâ nubes, adamantem ferrum. Hæc natura miracula sunt. Quæ autem in hoc astro admiranda, supra naturam sunt; quippe naturæ conditor, dum adhuc abscondebatur in stabulo, agnoscebatur in celo; dum adhuc exiguo detinebatur oppidulo, universo mundo declarabatur; adhuc Matris lambebat ubera, & ab Oriente trahebat Reges per novum hoc sidus omni Dionæo astro fulgentius. En hic ille magnus, hic ille adamas, qui ab ipsis usque surgentis solis quasi cubilibus, ad antrum suum, in quo delitescibat, pertrahebat Arabicum exercitum. Hic ille Puffio, qui camelos & dromedarios regebat per novam illam, quam in aère suspendebat lampadem.

§. IV. A stella & Magis Hebræam persidiam esse convictam.

Quid agitis impii Hebræi? apud vos Christus jam vaticinans loquitur, nec auditur; apud idololatrias confuscans stella tacet, & persuadet. Indignum facinus! in his ipsis terris hi peregrini Infantem nondum loquentem adoraverunt, in quibus civēs & inquilini jam virum miracula edentem fixerunt cruci: illi Deum membris humanis tectum coluerunt, quem illi miraculis clarum interfecerunt: quasi verò plus fuerit nascente illo videre orientem stellam, quam moriente occidentem & lugentem solem. Quid respondetis paricidæ Hebræi, quos nec submissilium volucrum epulantes pluvie, nec cadentis illius Ambrosiæ quotidiani nimbi, nec aridæ rupis limpidi fonticuli, nec divisum scipione pelagus, nec gemini illi viæ duces columna & nubes, nec ipsius verj Messias divina facundia potuit flectere; en, idololatrias unica hæc stella Nascentis Domini famula, ad adorandum, quem nuntiabat, natum Dominum permovet. Non miror Sabæam illam Imperatricem ad audiendum Salomonem vestrum venisse; Reges hos ad colendum Infantulū tantum viæ fecisse miror, sed nec miror amplius, cum igneam illum viam ductorem tam admirandum contemplor. Hic ego Epiphanium non audio, qui nuntiavit hanc stellam biennio antè fulsisse afferit, quàm stellam Dominus stabulum illud immigravit; cum iter illud, illis præsertim jumentorum adjumentis, intra tredecim dies confici omnino potuerit. Adde, moram omnem longam nimis videri festinantibus, quales hos tres Divos fuisse, pæne certum judico. Ergo non prius stella illa in aère est orta, quàm in antro Christus Sol nosfer; ita ut Servatorem natum proderet ortus fideris, quod quidem in aère radiabat, sed & radios suos in ipsa regum peçtora insinuabat. Et auis dicere: Largiorem splendorem diffundebat per regum animos, quos collustrabat, quàm per illos aëris campos, quos pererrabat. Occulta vis fuit indubiè, quæ suis sedibus tantos Dynastas excire, per institutum iter regere, ad vilissimum tuguriolum perducere potuit. Perducere tantum? permovere etiam ut ingrederentur, proemberent, adorarent. Cum enim aurato symmate prævolans fax illa casæ culmen intexisset, non potuit illas purpuras summæ paupertatis horror ingressu abarcere, stabat stella, & multa quasi voce inclamabat: En, hæc est, ô Viri, quem per ardua viarum quæritis; hic meus Creator habitat. His tenebris abditur, qui mihi meam lucem concessit: hæc humanâ formâ tectus latitat, qui cælum fabricavit, qui creavit omnia; ingredimini, salutate, veneramini, adorate. Disertum te oratorem, dux illustrissime, qui ligatum fascioliis puellum ostendebas, & persuade-

bas esse Deum; beatos vos ternos principes, qui ad supremi Regis domicilium, non quidem præeuntes vicenos quaternos cum fascibus lictores habuistis, sed ignem istum dignitatis, vestra convenientissimum insigne.

§. V. Quod sicut Reges olim & Imperatores ignis, ita stella hæc Orientis Satrapas præcesserit.

Principum olim & Imperatorum Romanorum insignia, lictores, fasces laureati, & si quid præterea tunc receptum distinguendo Principi. Accesserunt sequenti ævo purpura, diadema, ignis, & hic quidem planè ad exemplum regum. Apud Tranquillum Cæsar Capitolium ascendit ad lumina, quadraginta elephantis dextrâ atque sinistra lychnichos gestantibus. Apud Herodianum etiam Commodus Martiæ suæ velut Augusta, omnes honores, præter ignem tribuit. Apud eundem Enogabalo & Gordiano ignis de more præfertur; neque tamen hic ignis è carbonibus aut ligno, sed qualis ille apud Horatium prima bathillus, sed lampas fuit; & videtur hic mos à Persis traductus, quorum Reges prælati sunt ignis. Quàm igitur hic convenienter omnia. Reges (tales eos fuisse consignatis mox dicam) Reges, inquam, ad cunas suas evocavit Rex regum, quippe ni evocationi tam admirandæ insigne quoque regum addiderit? ignem ergo & decoram lampadem his regibus præferri jussit, non à servo aliquo aut mancipio, sed (ut quorundam Theologorum opinio est) à motore Angelo. O Regum pulcherrime Lucifer, stella natalitia! O fax lucidissima, quæ vel ipsum solem tuo splendore potuisti (si Chrysofomo & Damasceno credimus) etiam superare. Omnium enim astrorum jubar sol suis radiis retundit, tuum unius non potuit: tu unica illa es, quæ extra aliarum legem, mero meridie divisum quasi imperium cum mundi oculo habebas, & fulgebas unâ cum sole, imò ad solem ducebas, imò solem ostendebas; sed non illum qui in celo lucebat, sed regum qui latebat in stabulo, quem Ioannes Aquila illa pæne sola irretortis oculis potuit intueri. Tu illud, ô jubar cæleste, orbis lumen, quod veterem mundo caliginem deterfisti: ab Oriente ad Orientem Magos duxisti, & auctorem lucis in tenebris jacentem ostendisti. Quoties ad id usque ævi, malorum infelix augurium Cometes, vel urbium everfiones, vel regnorum interitus, vel diram famem, sævâque pestem, vel cruenta bella, vel Principum virorum funera portendebat. Tandem astrum illud felicissimum affulsit, quod supremi Monarchæ & Dictatoris, non fatalem, sed natalem diem vel in ultimo Oriente proclamavit. Proni in terram mortales, quid depressos vultus humi regitis? erectos ad sidera tollite, quid umbras sectantini & somnia? quid ævo tam brevi luctamini tam multa? attollite mentem humo, & alta suspicite. Novus per auras ignis scintillat, & Regum anteaambulò incedit, ad regia incunabula ducturus. Quid vetat sequi, rerumque Dominum in infantia sua salutare, quæ nostræ istæ in luxu tam turpi moræ sunt? modum tandem ponite cupidinibus, & originem vestram cogitate, in terrâ frustra quæritis, quod non prius in celo invenitis. Eja tandem placeat, bellis fieri dissimiles, & mentem fordidissimis curis depressam, cum libertate erigere ad novam hanc flammam quæ ducit ad Deum.

Hæc stella adorandum natum Dominum idololatrias permovet.

Non prius orta in aère, quam in antro Christus.

Occulta vis ei fuit.

Suo splendore solem superavit.

Supremi Monarchæ natalem diem proclamavit.

Handwritten notes on the right margin, including 'LICTORES' and other illegible text.

CAPUT XI.

Quâ Veneratione Christum Natum
adorarint Magi.

DE Magorum profectioe, & profectiois ducē
differimus: nunc porro dicendum, quā sub-
missione, quanto in omnes posteros exemplo pueru-
lum, qui nihil divini ultra humanam speciem præ-
ferre videbatur, sint venerati, cum Matthæus dicat:

Math. c. 2. Et procedentes adoraverunt eum.
vers. 11.

§. I. Magos, qui Christum adorarunt,
fuisse Reges.

Triū Ma-
gorum ad-
miranda
Christi ad-
oratio.

DIximus de Magorum admirandâ profectioe,
hac tamen longē admirabilior adoratio, quā
vagientem in grano lectulo infantiam venerati
sunt tres isti sapientissimi Regum. Tres, ajo: neque
enim ego glossationem illud audio, quod plures tri-
bus confingit; sed neque Iansenii, aliorumque opi-
nionē probo, qui Reges fuisse negant. Majoris apud
me ponderis est Augustini, Chrylostomi, Theophy-
lacti, Eucherii, Prosperii auctoritas, quā ut tam fa-
cile illis regios honores ademptam eam. Nam & do-
ctissimus Tertullianus regium nomen illis tribuens,
Magos Reges, inquit, serē habuit Oriens, & Damascus Ara-
bie retrō deputabatur, antequam transcripta esset in Syro-
phanicem ex distinctione Syriarum, cuius tunc virtutem Chri-
stus accepit, accipiendo insignia ejus, aurum scilicet & odores.
Huic sententiæ accedens Arnoldus Carnotensis, Re-
ges, ait, Arabum & Saba ab Oriente egressi secuti stellam in-
soliti luminis, gemibus curvatis, & hinc desuente purpurâ,
IESVM nostrum pannosum adorantes venerati sunt. Quam
non ambigē illud suum oraculum de tribus his Re-
gibus pronuntiavit Iſaias, qui omnem pæne terram
tenebris & caligine operiendam, Hierosolymam ve-
rō inuitato nitore colluendam, divinitus jacti olim
prævidens, Et ambulabunt, inquit, gentes in lumine tuo,
& Reges in splendore ortus tui. Sed & Iſaiæ Prophetæ
carmina à Tharsicis, Sabæis, Arabicis Regibus fe-
renda munera clarissimè attestantur. Ipsa certè do-
na, quæ de prompterunt, & thesauri, quos Christo
Deo aperuerunt, regios apparatus illos esse æstiman-
dos, conjecturam faciunt probabilissimam. At Hero-
des, inquit, non eâ pompâ, quæ Reges hospites de-
cussit, aut excepisse, aut dimississe exceptos videtur.
Sit ita: sit hoc certum, cuius tamen sacram paginam
testē non habemus, sint non ut Reges ab Herode ha-
biti; an Herodianâ superbiam nefcis, ad quam etiam
subitus pavor accessit & trepidatio? Superbiâ inflatus
præ se uno neminem agnoscebat Regem, trepidatio-
ne turbatus, hospitalem curam non satis curæ habe-
bat; unum illud agitabat animo, quâ ratione regnum
sibi stabiliret, recens natum Regem tolleret; remotos
illos Arabiæ Regulos non curabat. Certum est mihi;
hos ab Arabiâ Dominos, & tres numero, & dignitate
Reges, & rerum scientiâ sapientes, & ideo dictos
Magos fuisse.

§. II. Hos Reges, non fuisse maleficos, sed sapientes
Astrologos. Aliquid de Regum palatiis.

Hic mihi litem intendunt scriptores aliquot duce
Origene, cui malefici, & nescio qui præstigia-
tores hi sancti advenæ visi sunt. Ego Origeni mul-
tam salutem dico, & hinc valere jubeo. Licebit mihi
cum Anselmo, Leone Pontifice, Isidoro, Cypriano
rectius sentire, & Anselmi verbis dicere, Non male-
ficos, sed sapientes Astrologos fuisse, & verbis Epi-
phanii, spectandorum siderum arte polluisse. Atque
si Hieronymum audimus, triplex apud Persas fuit

Apud Per-
sas triplex
fuit genus
si Magorum.

A Magorum genus, è quo illorum nonnulli doctrinâ
& facundia nobilissimi, qui rejectis aliis epularum
lautiis, farinâ solùm & oleo victarunt. Ex horum
sectâ hos Magos fuisse, incredibile non est. Iure igitur
inter admiranda numero; quod ultimus Oriens
diademata sua subjecerit illius Infantuli cunis, quem
proximi accola ignorarunt; quodque regius sanguis
in sordente caula illius puelli plantulas laeserit ol-
culis, quom nemo Bethleorum civium vel domo di-
gnatus est: & nisi pecudes nutum præbuisent ho-
spitium, nec tecto quidem à se inclementem bru-
mam excludisset. Et tamen Reges ab ortu subire non
verentur hoc ipsum pecudum receptaculum, ante
infantem in terram ruere non cunctantur hac ipsâ in
casâ, ah quali & quâ malè materiâ! Aliter certè
Reges habitare consueverunt. Cambyses, Xerxes, &
Darius, pæne ut Diâ habitarunt. Horum alter apud
Susam & Ecbatana in fano quodam sacrosus nulli te-
mere notitiam sui moris pandebat, sed circumspic-
batur admirabili regiâ, cuius tecta fulgebant eboris
nive, argenti luce, flammis ex auro & electri clari-
tate. Lumina verò alia præ aliis erant. Porta ferrata
& muri adamantinâ firmitate: ante fores viri
fortes, stipatorésque regalium laterum tutelâ per-
vigili custodiam per vices sortium sustinebant. Innu-
mera divisa officia inter alios, inter quos Aures Re-
gis & Imperatoris Oculi quidam vocabantur: per
quæ officiorum genera, Rex ille ab hominibus Deus
credebatur, cum omnia quæcumque ibi gerebantur,
à suis ille talibus & Oculis & Auribus discebat. Si
talem regiâ, talem & comitatum orientales illi
Proceres reperissent, adhuc esset quod miraremur,
si intueremur Reges ipsa limina ore tam prono salu-
tare, regis vestigiis sponte tam blanda jactare basia.
Et quis jam admirandi modus sit, cum cernamus in
vilissimo tuguriolo ad pauperculi Infantuli pedes,
Regum hæere oscula, cum tamen hinc nihil oculos
incurreret, quod Regum vertices infra panniculos
illos inclinaret. Humana hinc cernebantur omnia, imò
ne vix humana quidem. Lectulus sanè non hominū
sed pecudum ului serviebat, & cetera qualia? in qui-
lini regii ne vestigium quidem præ se ferebant; no-
biliarum equi sæpe mollius cubant & pretiosius,
quàm orbis Monarcha. Equi Caligulæ Cæsaris ebur-
nea præsepia habuerunt: rerum Dominus vix è ces-
pite & cannis palustribus stratum impetravit. Sci-
mus quæ ipsorum olim Principum & Regum fuerint
domus, quæ vel cellaria populos capiebant; quarum
vel columnæ tantum, seu marmore variæ, seu
ære solidæ, exercitus clauderant: jam laquearia vi-
tro & ebore curiosè cavata, columnis aureis sulca,
parietes argenteo calamine intecti, aut massis au-
reis solidati, splendore proprio irradiabant, ut diem
suum sibi domus faceret, licet nolente sole. Iam in
pavimentis pæne gemmæ calcabantur. Urbem Ro-
mam assumat Plinius, bis totam cinctam domibus
principum Caii & Neronis, & hujus quidem (ne
quid deceat) fuisse auream. Tuam patientiam terra!
monstra hominum & portenta urbes totas, palatia
sibi statuunt, aurôque ædificant, & cæli architectus
& mundi totius opifex vix pauperimâ casulâ hospita-
tatur, vix in effossâ cavernâ diviticulum recipitur.
Ah! quàm disparibus domiciliis homines, & homi-
num conditor inverfantur! En tuguriolum angustū,
quod rustica manus virgæa vixit crate, oblitum lu-
to, cuius latera algæ & stipulâ clausit, quod in procli-
ve ad imbrium decursus disposita fronde textit, ven-
tis & omnibus injuriis cæli pervium. In hoc tam ma-
gnifico penetrati inter bestias cum virgunculâ & sene
Puer Hebræus habitat.

§. III. Hos Reges nullâ loci aut hominum vilitate ab adorando Christo potuisse absterri.

ET quid vos reges, Eoæ gentis gloria, ad hoc antrum, ad hunc Puerum properatis? Venimus adorare eum. Adorare hoc tam extremâ paupertatis spectaculum? vos Regem Iudæorum queritis, quid ad hunc pauperrimum infantulum deslectitis? Venimus adorare eum. Itane? adorare? nihil hic nec honorandum quidem, nedum adorandum cernitur; si specum neglectissimam ingrediamini, prius resiliatis, quam adorabitis: & adhuc venisse vos dicitis illum adoratum? Venimus adorare eum. At verò lectum illius considerate, quam humilis, quam modicè infratus est? nullus hic torus eburneus, nec picto Campanico tapetio tectus; horridi præsepis fragmenta stipulis fœnôque rigentia malè foveant lacrymantem parvulum. Nos eum adorare venimus. Date veniam alienigenæ; in regno non vestro errare vos credo: Regem inquiritis? Ego hic nihil cerno regi. Non hic curules stellæ, non ostro aurôque ambitiosæ tunicæ, nulla purpuræ non conchyliata peristomata, non aurati thalami, sed nec ulli clientium greges, famulorum nec unicuique. Hic unus est solus cum Matre & senne plorans puer. Hunc ipsum adorare venimus. Sed enim Herodes illum non tantum non adorat, sed nec natum esse scit; sed neque ullus Bethlehemitari, apud quos natus, illum adorat. Nos eum adorare venimus. Ignoscite viri, persuaderi non possum Iudæorum Regem in Iudæâ præter Herodem omnino neminem, aliquem in Arabiâ sciri: falsus rumor spargi potuit, vera fama non potuit. Non famam audivimus, sed stellam illius vidimus, & venimus adorare illum. Illum? sic inclusum antri tenebris, sic involutum linteolis, sic bestiis accubantem? omnes illum pro despectissimo habent, nam omnibus aliis potius concessum hospitium quam illi. Nos illum adorare venimus. At revera, si ultimam hujus Infantis egestatem ipsis oculis percipiatis, vereor, ne quem adoraturi venistis, deseratis contemptum. Venimus adorare eum, non contemnere. At forsan ideo adorabitis, quia oculis, quod de Augusto proditur, plenas majestatis scintillas spargit? Lacrymas. Fortassis, quia ante annos, ut Croci filius, contra naturæ leges loquitur? Plorat. Fortasse ideo hunc illi cultum deseritis, quia admirandâ pompâ, uti Græcorum ditissimus Nicias, servorum habet triginta millia? Binas pecudes. An quia ad Salomonis exemplum venerandum visitur in aureo tribunali? Præsepis. Aut quia ad Neronis normam, domum auream habitat? Stabulum. Aut ad fornâ à Semiramide acceptam, pensiles hortos? Speluncam. Fortassis ideo veneramini, quia tegetit, uti Darius, unionibus & gemmis? Centumulis. Vel quia adorandum se præbet, uti Persarum reges, inter pretiosissima unguenta? Fiores. Fortassis miracula exploratum venistis & visum puerulum, in cuius ore canat Iuseimia, ut in Stesichori fertur cecinisse: aut spectaturi infantem, quem apes alant ut Hieronem; aut lupa, ut Romulum & Remum; aut quem canis nutriat, ut Cyrum; aut quem cerva, ut Telephum; aut quem ursa, ut Paridem. Facessant hinc, qui talia vel falsa, vel sola naturæ querunt miracula, non hos altores aut altrices hæc domus habet, hic inopis Matris ubera ducit ignotus Puer. Quid ergo in hoc, quod adoratione sit dignum, cernitis? Id quod non cernitur. Hoc est, ô sancti Heroës! quod dignum omni cultu, hic omnium miraculorum maximum est miraculum. Non canis, aut cerva, aut ferarum alia homini ubera sua admovet, & nutricem agit. An hoc spelæo Virgo sine dolore peperit, & quem peperit, suo lacte jam pascit. Hoc est, quod coli jam

Tom. II.

A debet, etsi cerni nequeat. O ergo magni, ô admirandi, ô nullis unquam præconijs satis laudandi Reges! Vos nec Herodis impietas, nec Hebræorum malignitas, nec stabuli sordes, nec paupertatis deformitas, ab adorando eo, cuius fidus vidistis, absterri potuit. Magna fides sideri habita, coque major, quo minor oculis. Quæ hæc animi firmitudo, obsecro? Infantem, qui Rex, qui Deus esset, stabuli sordes tres quærebant, repererunt stabulum, & in eo Infantem; quid facerent? Regem illic ille, Deum esse, primorum iudices negabant oculi, sensus omnes reclamabant. Nihil illi oculis, nihil sensibus credebant, stellæ omnia, & illi qui per stellam illos allocutus. O sæculi lumina, & veræ religionis auctores, heroës germanissimi! hoc est virum se gerere, obsequenter, constantè agere. Prius pane arctum cum Deo amicitiam, quam notitiam de Deo habuistis. Hoc illud laudatissimè vestrum obsequium est, quod etsi imperantem Dominum non audierit, vocantem tamen Domini interpretem stellam secutum est. Sic agere solent, qui obedire sciunt, & sese submittere; sic agere nesciunt, qui refragari solent & sese efferre.

§. IV. Herodis vulpis, flagitiosus doli.

Longè aliter nequissimus ille Vulpio, & omni Palamede & Euribate fallacior Herodes sese gerebat, adorationem promisit; & gladium acuit in eum ipsum cui promittit; pia oscula pollicitus est, & sicarios disposuit; submissionem impondit, & sanguinem eademque cogitavit; placidum vultum exeruit, insidias coxit animo. In fronte serenitas fuit, in mente cruoris maria spumarunt. Ridentibus labris blanditus est, myriadas aliquot scorpionum gessit pectore. Itè, ait, interrogare diligenter de Pueri (egregie profectò, quasi verò tu tyranne, nullos haberes tabellarios, nisi Reges ab Oriente?) & cum invenire, veniuntate mihi (pulchrè factum tuum purgas: quasi tu ab illo tam remotus fueris, ut invenire nequiveris?) ut & ego veniens adorem eum (& colloquaris etiam, sed sicut Ioabum cum Abnero: & osculeris etiam, sed sicut idem fratrem suum Amasam, quem osculo simul & gladio petivit.) Bellua impurissima, quid sibi volunt hæc verborum mella, quibus vipereorum tuorum dentium hastas abscondis? fallere cogitas: sed quos? tres illos tuos hospites potuisti, sed nec hos quidem diu; illum neutiquam fecellisti, in quem omnis hæc fallacia struebatur. Tu quidem vim dolo miscebas, consilia firmabas sævitiæ; frustra omnia. Regis illius regnum non crudelitate, sed pietate ambiendum est, & tu cædibus atque milite rem agendam putas? Nihil agis. Incassum contra illum exercitus & castra pugnant, cui astra obtemperant ad nutum, cui è caelo legiones scribuntur. Et fac ista non esse. Quid paras vix nati mortem, innocenti fraudem? quid contra nudum mucrones stringis, contra solum milites educis? quid bellum geris contra cunas, contra ubera telis fulminas, modò haustum lac cruore confusus. Et quid eos, qui tibi hostes putas, prius subire vis tumbas, quam cunas excedere? Audi, rex Herodes, mei consilii est: fatere tuum errorem, & quòd majorem te regem tam tibi vicinum non colueris, culpam tuam esse non nega, sed & jam sequere tuos hospites, & quem tam diu tam facile ignorare potuisti, difficile ne sit vel jam serò honorare. Adde gressum, & comitare. Sed, Itè, inquis; perinde si dicas: Sequar ego, sed alia, quam vos munera feram. Vos aurum, ego pro auro ferrum, illudque strictum; vos thura, ego pugionem pro thure; vos myrrham fertis, pro hac ego sicin mecum adferam, quâ illi infanti somnium conciliem, sed ferreum & æternum. Eug-

C c 3

ge Ty-

Handwritten notes in red ink on the right margin, including the words "IN LICITIA" and "VULPUS".

ge Tyrannorum coryphæe, Sinonum fallacissime, A
nocentissime latronum, quem scelerum maria to-
ta cum Pharaone conspeliverunt; habes quod tibi
de posteris & de longissima progenie gratuleris; et-
iam hodie sunt à tali patre Herodes filii, qui obse-
quium, quod Deo debent, quod spondent, diabo-
lo præstant, docti mentiri vultum, hilarescere fron-
te, ungulâ ferire; fulgere pectore, linguâ viperare;
ore ridere, caudâ vibrare, collo florere, tergo fodi-
care, vulpes fraudulentissimæ, quas nec ipse Hero-
des damnet, ut stirpem spuriam.

S. V. Magorum constantissima religio,
& aulicorum mores.

Sed vos, ô beati Reges, ite tantum, uti jubet He-
rodes, ite: etiam ille non sequatur, habetis
stellam quæ præeat, quæ viam vestram gubernet,
quæ ducat, quæ perducat ad ipsam usque domum,
in cuius cunine stans jacentem in cunis Puerum B
ostenda. Ite, pii Principes: Regem vobis hæcenus
ignotum adorete. Hominem aspicietis, Deum ado-
rabit, nihil hærete, nihil ambigite. Is in præsepio-
lo positus, intra quem cælum est; stramineo lectulo
continetur, quem mundus non capit: ad Nascantis
lacrymosam voculâ speciem resonat, ad Mo-
rientis autem clamorem orbis universus cõtemiscit.
Et hic ille Puer est, licet pauperrimus videatur, qui
regna donare & vult, & potest. Hic ille Infans est,
cui olim iudici omne humanum genus respondebit.
Et heu! quale erit tribunal iudicantis, cum ploran-
tis cunabula superbos reges sic territant? Iverunt er-
go deserti ab Herode, soli, incomitati: stellam ta-
men ducem habuerunt, quam dñm attenderunt, in-
venerunt stabulum, nec horruerunt, inventum sub-
ierunt, prociderunt, adoraverunt. Hic mihi adeste
palatini vernæ, aularum affecle, & vel à regibus
aulici, & imò vel à vobis ipsis discite, summo Regi
habere debitam reverentiam. Videtis tres istos pur-
puratos? Hominem viderunt; Deum, quem non
viderunt, coluerunt. Vos pæne contrarium subinde
facitis. Quos homines esse scitis, fermè ut Deos ve-
neramini. Novus dies novas à vobis ceremonias di-
scit. Aliquem mihi ex delicatioribus aulicis date, &
videte, quas delicias non faciat? quomodo nictet,
nutet, oscula terat, manibus ludat, poplites torqueat,
sæpe pavimentum genibus passus aliquot perreptet,
& limbos purpurarum lambat, verenti ore: videte
quàm vultu & gestu benignus, quoties manum suam
dissuavietur, domini genibus advolvatur, ne gratiâ
excidat: neque hæc adeò vituperò aut damno. Jam
verò quid in templis? quid Deo? plerosque hos ta-
les gonagrâ hic laborare credas, adeò genibus par-
cunt. Poplitem humo allidere, piaculum; genua cur-
vare, nisi illa pulvillus aut simile quid excipiat, nefas.

Absque re-
verentiâ &
attentione
debita ab
aliquibus
Deus ad-
oratur.

Tolerabilia tamen hæc omnia. At verò cum Deus ad-
D
orandus proponitur, cum preces fundendæ, cum col-
loquendum cum Angelorum Rege, quibusnam hic
moribus, quâ attentione res agitur? Pæne pudet di-
cere. Sunt qui tantisper, dum mystes finiat, barbam
instruant, & in leges reducant: alius socio in aurem
garrat ex Hispaniâ, ex Galliis nova; nec desunt, qui
oculis omne templum obambulent, animo domum
remisso. Et quàm hæc talia quod pessimum, non eru-
bescimus? adeò in mores jam vitia transferunt. O si
tales à seipsis in aulis discerent, qui se gererent in
templis! Orientales isti Reges, si talia non erubue-
runt in stabulo, quid facturos putem in templo? non
purpuratum, non diademate ornatum, non gemma-
tum, sed ligatum pannis viderunt, & procidentes
adoraverunt eum. Absunt lictores qui ex certo ritu
virgâ fores feriant; desunt culcitæ procumbentium

genibus substernendæ: pro Sabæis odgribus tetram
halat mephitin stabulum: pro parietum aulicis, na-
tivus tophus; pro aureis sedilibus, quibus hi exteri
optimates locentur, immunda humus est. Et tamen
hoc ipso loco in genua sese Reges abijciunt, diade-
mata submitunt, manus cælo attendunt preces ster-
nunt. Infanti supplicant, munera explicant, proni ad-
orant. Quid mirum, olim supplices solo affusos A-
brahamum, Lothum, alios? Alia illis objecta fuit
facies, majestatis & terroris plena; hæc contrâ ege-
statis & abjectionis. Vel quid mirum, si opulentes
illi per cœlestem Legatum moniti Deum intra pan-
nos agnoverunt & coluerunt? Angelos viderunt;
semocinati sunt; per aëra tripudiantes, cantantes
audiverunt. Neque illos avertere poterant, aut ha-
bitaculi fordes, aut rerum penuria, aut raritas famu-
lorum: illæ jam notæ, hæc propria, ista etiam grata
fuerat. Quoque minor apparatus, eò major illis ad-
itus erat. Contrâ planè omnia in his optimatibus,
quibus tales cunæ nunquam visæ, talis egestas inau-
dita, tanta fervorum infrequentia profus nova. Et
reverè si cogitemus, quàm hæc nimium admiranda
sunt, & quæ ferè non credenda possint videri. Rex
in stabulo, Deus in pannis, orbis restaurator inter
bestias, mundi conditor in puella sinu. Et nihilomi-
nùs procidentes adoraverunt eum Infantem, qui,
quod adorandum erat, moribundo corpufculo pe-
nitus occultaret. O ergo horum verè sapientium ad-
miranda virtus, quæ itylum omnem vincat, cuius
magnitudinem silentio necessum laudare! O & ad-
miranda verè adoratio, sed non sola! dives illa fuit,
& in suum Dominum liberalis. Post delatam reve-
rentiam, post curvata genua & allegatas preces,
donatio primùm secuta & munera. Atque de his,
quæ inter admiranda ultimo loco posui, pauca mi-
hi restant perstringenda.

CAPUT XII.

De Magorum muneribus Christo Infanti oblatis.

EXPLICATIS professione & veneratione Mago-
rum, ad eorum dona perventum est. De his
Matthæus, Et apertus, inquit, thesauris suis obtulerunt Ma-
gi ei munera, aurum, thus, & myrrham. De parte hæc tor-
tiâ, uti de prioribus, cum curâ dicemus.

S. I. Tria munera à singulis oblata, &
primò de Myrrhâ.

Donum, quod Deo homini oblatum, triplex. Dicitur
Aurum, Thus, Myrrhâ; neque hæc temeraria
sors aut regionis ingenium dumtaxat Magorum ma-
nibus ingesserunt. Copiosum sub his donis myste-
rium latet, quod tamen hic evolvere superfluum,
post tot sacrorum Doctorum laudatissimas interpre-
tationes. Illud hoc loco non involvendum silentio:
singuline horum optimatum tria munera obtulerunt,
an eorum quilibet unum solum. Dissensiuiculam
hic adverteo inter Augustinum & Anselmum, sed le-
vem. Ille à singulis singula, nec ab uno plura uno
munere vult oblata: iste contrâ à singulis tria censet
Christo præsentata. Momenti hæc controversia non
est, sed tamen si liceat esse partium, ego potiùs An-
selmo (cum veniâ tuâ magne Augustine) accedam, Christo
credamque id huic mysterio magis congruere. Nam præter
& singuli (à Numine absque dubio in animo sic e-
docti) agnoverunt illum, cui se prostraverunt sup-
plices. Et singuli (quid dubitemus?) professi sunt
myrrhâ hominem, & sepeliendum, auro Regem, &
honorandum; thure Deum, & adorandum. Neque
hic sumptus majores aut expensas obtulisse censam,
quò

quò minùs hoc ita planè ex decoro fieret. Nam ap-
 ge, ut in his Regibus ullam tenacitatem, aut sordes
 cogitemus. Neque mihi muta illa poësis, pictura,
 contrarium persuadeat. Imò si hinc causâ pondus
 accedat, memini ego mihi visam elaboratissimam
 tabulam, quæ illam divi Anselmi sententiam etiam
 oculos sine voce doceat. Sed ipsa dona inspiciamus,
 & primum Myrrham. Hæc Arabiæ germen est (uti
 me Plinius docet) multis in locis fertile, nostro ju-
 niperò, ut aliquorum judicium est, non multum ab-
 simile. Arabes ex myrrhâ (eodem Plinio auctore)
 non dant porciones Deo, quoniam & apud alios na-
 scitur. Regitamen Gebanitarum quartas partes ejus
 pendunt. Rectè myrrhâ felix Arabia submisit Chris-
 to, & sese frugiferam ostendit, etiam hoc pretioso
 fructe. Bis felicem te, Arabia, non solum raris arbo-
 rum, sed & inusitatis virtutum fructibus! Tu pri-
 ma terrarum es, quæ ad tui creatoris cunas factus
 tuos exposuisti, sint alia te feliciores fertilioreque,
 sint amceniores, te certè nulla fuit gratior. Tu pri-
 ma tuum opificem agnovisti; prima quod ab illo
 accepisti, in illum refudisti. Vix in auras mundi
 architectus prodiit, & terni Legati advolant
 ex Arabiâ, qui terræ suæ fecundum ingenium,
 certis symbolis testentur. Quid Palæstina, & in
 hac Judæa simile præstitit? Liberalissimum in hac
 terram fuit rerum conditor, variâ illam fecunditate
 dotavit. Adjecit insuper dignitatem maximam; Na-
 sci in eâ voluit, voluit in eâ humanam vitam vive-
 re, voluit mori. Quid rependit illa Regi in se tam
 munifico? Nascentem agnoscere recusavit, viven-
 tem contumeliis innumeris affectit, morituro vepres
 & paliuros in diadema obtulit, morienti crucem
 subministravit. Hæc illa terræ Judææ retributa mu-
 nera pro gemino, quid dico gemino, pro infinitis
 iisque maximis beneficiis, quæ à suo Conditore ac-
 cepit. Sed ne adeò ut illiberalem tradueamus Iu-
 dæam, videte hujus terræ delicatam hospitalitatem.
 Christo Nascenti pecudum domicilium, & hoc etiam
 agrè, concessit, morienti latronum cæmeterium
 assignavit; sic Christi Nativitas caulæ, mors Gol-
 gothæ æquâ portione obvenit. Porro in his palatiis,
 lecti quam molles & electi? fortassis in perdicum
 plumis, quas Eliogabalus habuit, illi reposuit? Eheu!
 in stabulo grabatulum è fœno, nimirum præsepe; in
 monte thalamum è ligno, nempe furcam intruxit
 hospitalissima Judæa. O fœdum nefas! casam saltem,
 in quâ homines habitarent, indulgisset: saltem de pal-
 metis suis plurimis fructus aliquid pro natalitio mu-
 nuculo misisset. Neutrum fecit ingratiissima: sed
 nec nosse voluit perfidissima. Ergo remota Arabia
 suas gazas impertiit; digna posthac quæ suo merito
 bis Beata vocetur & Odorifera.

§. II. De Auro.

Post myrrham, quæ humiliando homini debebatur,
 oblatum est aurum, honorando Regi. Aurum pla-
 nè regium donum est, seu dantem spectes, sive acci-
 pientem. Sacram vel profanam historiam lustrem,
 hoc munus plerumque donant, aut hoc donantur
 Principes, Reges, Imperatores. Quæ illa fuit vis au-
 ri, quam providentissima Davidis munificentia in
 unum Hierosolymorum templum, à Salomone pro-
 fundendam convasaverat, cum ille suo Salomoni,
 centum & octo millia talenta auri, argenti verò dec-
 cies centena & septemdecim millia talenta separaf-
 set quem auri numerum ad nostratam calculum revo-
 cant doctissimi viri, Hieronymus Prædus, & Baptis-
 ta Villalpandus suis in Ezechielem commentariis,
 ajuntque illa tot talenta, Romanâ monetâ fuisse, tri-
 cies bis millies, octingenties semel & vicies centena,

triginta quatuor millia, viginti quatuor scutatos, ut
 ipsi loquuntur: Romanos aureos nimirum, milliones
 auri ter mille ducentos, 8213400024. scutatos auri
 Romanos. Deus! quis, satis capiat hanc planè au-
 ream, verèque regiam liberalitatem in unicum tem-
 plum, cujus ultimum penetrale vix quæquam, præ-
 ter aurum noverat (cælum aliqd in terris videri
 potuit) immensis divitiis coruscans. Salomone jam
 post patrè imperante Palæstina tributis superarunt
 viginti sex milliones auri; ut vectigalia, ut donati-
 va, ut didrachma in singula capita, ut quadraginta
 millia equorum curulium, duodecim equestrium si-
 leantur. Quid narrem aureas pharetras, quas in eâ-
 dem lege præcâ regis Adareze servi gestabant. At-
 tabalipa novi orbis rex Carolo Casari pro libertate
 septuaginta milliones auri spondisse fertur, nec tam-
 en, malo suo fato, libertatem impetrâsse. Reges
 idololatræ quantum auri in fana sua congesserunt?
 In Babyloniam Iovis ædem, præter aliquot statuas,
 mensa, sella, crateres multi, vasa alia plurima, om-
 nia ex puro puto auro, Regum & Dynastarum do-
 nis collata. Augustus suo Capitolino Jovi, sedecim
 millia pondo auri addidit præter gemmas ininiti
 pretii. Silebo hinc vitem auream Pompeio Magno,
 Platanum auream, Dario illam ab Aristobulo, hanc
 à Bithyno donatam. Reges Persarum (ex Athenæo
 disco) ad caput cubilis regii conclave habebant, &
 in hoc quinque lectos cum quinque millibus talent-
 tum auri. Atque hoc conclave cervical regium ap-
 pellatum. E regione hujus æderum erat, in quo tria
 millia talentum argenti: atque istud scabellum Re-
 gis suppedaneum vocatû. Taceo Sardanapalum inter
 mille auri myriadas ardentè; Hircanum è Davidico
 monumento aurum rapientem. Omitto aureos Pom-
 peii atque Trii triumphos; aureum Constantini fe-
 retrâ. Sileo coronas aureas Alexandro in nuptiis mis-
 sas, Romanis funeribus aut triumphis prælatas, cum
 in unius funere duo millia Cronarum aurearum vi-
 sa. Non obibo statuas aureas, quæ Romæ in Capito-
 lio, Theatris, Foro, Templis, Palatiis pæne populum
 faciebant. Constantinopoli Basilii Imperator (teste
 Ariâ Montano) Turres auro plenas habuit. Et nostro
 hoc aut paulo superiore ævo quantum auri conges-
 serunt in templa Christiani Reges? Edes Lauretana
 satis id fatetur. Neque Ingolstadtii Marianum tem-
 plum auri Regalis muneris experts. Quæ illa Mogun-
 tiæ Christi crucifixi statua aurea sexcentas libras gra-
 vis, & gemmis plena: qui sacri calices ponderis maxi-
 mi, quæ cetera sacrificantis supellex, omnia è solido
 auro: Atque hæc pleraq; omnia à Regibus donata, ac-
 cepta, possessa, aut certæ regie pompæ luculenta te-
 stimonia fuerunt. Cur ergo non etiam à nostris his
 Regibus Christo Regi donatum sit aurum? Reges
 enim potius auri tutores & dominos dicemus, quam
 fabulosos illos gryphas. Neq; enim certius nobilius-
 que regni regumque insigne est, quam sceptrum, co-
 ronâ aurea. Quare aurum rectissime Christo puero
 donarunt tres nostri sanctissimi Reges, non tam, quò
 illum ut pauperem solarentur, quam uti prosteren-
 tur verè Regem esse, qualem se & ipse Christus jam
 flagris cæsus, jam rubis redimitus, jam proximus dam-
 nationi stans vinctus ante Pontium judicè professus
 est. De auri pondere, quod Parenti Virgini cum Fi-
 lio à Magis donatum, incertum est, quidquid affir-
 matur. Illud certius: non ramenta solum, pauculâve
 auri glebulas tam liberalibus dextris porrectum, sed
 tale pondus quale dari decuit à tantis, iisque tribus
 Regibus, etsi illud sanctissima Virginis Martis pau-
 pertas aut accipere verita, aut acceptum in egenos
 brevi possit sit elargita.

Aurum & Magis Christo oblatum est, ut cum verè Regem esse prosterentur.

§. III. De Thure.

Donarium ultimum, thus fuit, solius Arabiae, ac ne totius quidem, felix partus. Feruntque à certis tantum familiis non sine religione has arboris incidi. Atque si Plinio fides est, silva thurea in certas portiones divisa, mutuâ innocentia tuta est: nemo inde furatur alteri; nemo faucios arbores custodit.

Thure potissimum Deos olim cultos, satis id nos doceat vel unus ille rex Macedo, qui ephelus adhuc cum nimis liberali manu thura focis ingessisset, Leonides paedagogus parsimoniae memor, tum demum illo modo Dns supplicare eum posse dixit, cum thuriferas gentes devicisset. Admonitionis & patiens & retinens Alexander, postquam Arabiam suam fecit, thure onustam navem Leonidi misit, simul exhortatiss, ut iam largè Deos adoraret. Univerfim non rara olim sacrificia, in quibus thure coque masculo tribus digitis ex acerra sumpto litatum. Et quamvis thus urendis etiam defunctis adhibitum, ne sine luxu mors ijet, quod Nero princeps fecit, qui, ut periti rerum asseverant, novissimo Poppæe suæ die plus thuris cremavit, quam ferat annuo fœtu Arabia universa: nihilominus thura divini cultus certissima fuisse indicia, testantur illa tot Martyrum agmina, quæ ideo trucidata, quia statuis thus adolerè recusarunt. Ille à Madaurâ Philolophus de seipso prodit, morem fuisse, ut quoquod iret, Dei alicujus simulacrum inter libellos conditum gestaret, eique diebus festis thure & mero, aliquando victimis supplicaret. Apud Livium thus & vinum publicè præbatur, faciendis sacris. Sabæi è thure decimas partes Deo illi, quem Sabin vocarunt, mensurâ non pondere persolverunt.

Thuris usus in prisca lege creberrimus, vero Deo colendo. Hinc illa tot argentea, tot aurea thuribula. Neq; thuris odores Numinis honori accenso, Christiana templa rejiciunt; testimonio aspectabili, dona hæc odorifera & thureos honores, non idolis, non fictis diis, sed uni veroque Deo deberi. Deinde ut illud Iesai psalter tantò altius omnium comprecantium animis infogatur: *Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo.* Ita thus aris Christianis admodum, silens exhortatio est ad preces eo animi ardore concipiendas, ut thuris instar petant cæli sublimia.

§. IV. Arabia verè Felix asseritur.

Quemadmodum autem tres Orientis Satrapæ institutum iter non abriperunt, etiam vaserimus Herodes non comitaretur: haud aliter & nostra segerat Constantia. Cum Magis progrediamur, tendamus ad præsepe, perferamus illuc metallum regium myrrham & odores thureos, quamvis non sequatur Herodes: Perurum unâ cum Matre venerunt, etsi non imitetur Herodes; porrigamus munera, etsi mortem machinetur Herodes. Sed cum Herode Coryco non luctabor amplius. Cum Plinio hinc mihi res est, qui Felicem quidem appellat Arabiam, nullam tamen & gratam cognominis, ut quæ hoc accepit superis ferat, cum plus ex eo inferis debeat. Ignosce Plini, verus hæcenus fueris, hac demum luce desinis esse, quâ illa Felix Arabia, & sui cognominis grata, atque veri Dei vera cultrix thelauros suos, neque eos tantum qui in summo nascuntur, in auctorem suum largiter effudit. Seis Plini, quid potentes illi ex Arabia domini effusissimis studiis fecerint? non phœnicem aliquem, Orientis alitem dono dederunt, sed ipsi potius fuerunt telai phœnicis, inter tot Dei contemptores cultores rarissimi, imò &

Thure olim Deos potissimum cultos probatur.

Thuris usus in prisca & nova lege creberrimus.

Psal. 140. vers. 2.

A magnarum opum largitores, nam & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus & myrrham. Thus & myrrha suaveolentes arborum lacrymæ sunt; aurum pretiosus montium sudor. Nato Christo congruenter admodum lacrymas suas offerit, suumque sudorem Arabia, quibus & Christi crebras lacrymas & sudorem etiam sanguineum videtur ominata. Reverà, si omnem Christi vitam attentius pensemus, quid illa fuit, nisi perpetuè quædam lacrymæ, & copiosus sudor labore, & dolore vario expressus? Scimus etiam quam paucos aut quam nullos hæc lacrymæ moverint. Quos enim illæ Christi extremæ; & sanguine permixtæ lacrymæ collacrymantes habuerunt? præter matrem, vix pauculas mulierculas. Pæne omnis Hierosolyma in sibilos & cachinnos effusa Christum lacrymantem ad crucem raptavit, & dum ille expiraret, ausa est ridere illa, saxis & cautibus durior, ingratiore civitas. O ergo decenter & per arcanum omen lacrymas etsi jam concretas misit Arabia; perinde ac si diceret: Quia homines, tibi Christe, suas negant lacrymas, en suas tibi fragrantas arbores subministrant, damnantque odoriferum suo ploratu, hominum vanissimos risus. Felix iterum Arabia, quæ uti Magdalena flebilem Domini sepulturam unguentis, ita tu lacrymosam ipsius vitam hisce pretiosis guttis prævenistis. Atque hoc nunquam fecisses, nisi tales habuisses regestales & missiles Legatos, qui majores longè tibi thesauros reportarunt, quam inde extulerint. Myrrham quidem & aurum atque thus à te acceperunt, sed reddiderunt eas divitias, quibus jam opulentus redditus orbis universus: ea à te sumptæ sunt, quæ terræ quidem pretiosa sunt & clara; retulerunt verò ea, quæ grata sunt cælo, veri Dei notitiam, cultum, religionem & cælum ipsum.

§. V. Trium munerum explicatio.

Secundam horum munerum interpretatiunculam attexo. Thus scientiam, myrrha sui victoriam (mortificationem vocant) aurum charitatem Christianam adumbrat.

Thus eruditioni & scientiæ conferimus. Thus in altis & inaccessis rupibus nascitur. Quid magis arduum quam solida doctrina? Non illa humi serpit, non in imis otii pratis aditur: in alto habitat, spectat sublimia. E thure decimas Deo suo capiebant Sacerdotes Sabæi. Hoc illud est, sine quo nemo unquam rectè tractavit litteras. Nisi è studiis nostris Deo suam partem, eamque optimam assignemus, male studemus, incalsum laboramus, & in damnum nostrum è litteris discesimus. Cum Deo communicandi sunt thesauri literarii. In hunc finem discendum, non ut nobis fama, sed ut Deo major gloria accedat. Hoc sine neglecto, quisquis scientias sibi colligit, in pestem & perniciem suam fatigatur. Rectissime illi faciunt, qui prius Deo eruditionem suam sacrant, quam illam aliis vendant, & antè Dei honorem cogitant, quam suum. Atque ubi prius omnium bonorum principio ita litaverint, tum demum suo & aliorum bono, scientiâ quam sibi laboriosè compararunt, utiliter expendunt. Solidissima inter Christianos scientia est, scire quam parum aut nihil scias. Scire tantum, aut sciri velle, summa vanitas scientia inflat. Si quis autem, inquit Paulus, se existimat scire aliquid, non scit dum cognovit, quemadmodum oportet eum scire. Non enim judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, hunc crucifixum. O thus odoriferum & selectum! Hoc unum scire, se nihil scire, nisi Dominum Iesum præsepi alligatum, in cruce suffixum.

Myrrha succus quidquid amaroris habet, salubritate compensat; ulcerosis & tabescentibus membris villosa est ipsa.

Thuris usus in prisca & nova lege creberrimus.

Psal. 140. vers. 2.

Thuris usus in prisca & nova lege creberrimus.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

scu

PERORATIO.

EN igitur Nascentis Christi domus stabulum, vestis panis, lectulus præsepe, cibus lac Virginis; supellectilem, ærarium, & familiam præbet paupertas. Hæc altissimo pectore haurienda, hæc grato animo assidue commeditanda. Gratiſſimum est divino huic infantulo assidue nostris cogitationibus interesse. Nascentis & morientis cohortatio memoriæ jugi complectenda sunt. Sciamus hoc Deo acceptiſſimum, & nobis esse saluberrimum. Hæc Christus affigi vult animo, & cogitatione assiduâ pertractari. Rem prorsus admirandâ commemorat scriptor ille fidei ac eruditionis notæ Ludov. Granatensis, Doct. Theologus. Religioni duxerim narrationem anti viri interpolare. E verbo verbum fidei manu exprimam. Hæc omnino Ludovicus & publice dixit, & scripto consignavit. Hæc auctoris voces sunt meo calamo non immutandæ. Hinc est, quod piorum hominum plurimi, atque ii præsertim, qui assiduâ vitæ Domini Salvatoris contemplatione, velut spiritali quodam lacte pascuntur, in hoc sacro præsepi, & in his infantilibus membris & lacryntis contemplandis, miras quotidie delicias experiuntur. Hinc de beatâ Margaritâ (cui cognomen est Castello Italiæ urbe, ubi nata atque sepulta fuit) hoc quoque inter miranda virtutum ejus insignia memoratur, quod frequentissimè in hujus mysterii contemplatione versaretur, maximèque in eo deliciis frueretur. Cùm verò post mortem intestina ab ejus corpore extraherentur (quò cadaver aromatibus conditum propter fidelium devotionem incorruptum asservaretur) ubi cor ejus, ab eâ, quâ pendeat intestinorum parte abscissum fuit, unio insigni magnitudine & pulchritudine non sine ingenti miraculo erupit, in quo velut in tabulâ quâdam Dominicæ Nativitatis imago sculpta erat, eademque virgo genibus flexis ibidem ante dominicum præsepe collocata. Qui quidem unio ad hunc usque diem in sacrario domus beati Dominici servatur. Hoc enim insigni miraculo voluit Dominus, quàm gratum sibi fuisset hujus virginis obsequium, mortalibus cunctis esse testatum. Quod ideo à me dictum est, ut venerandi hujus mysterii imaginem, non tam margaritis aut tabulis, quàm animis vestris inculperem, quæ vos ad speciosissimi hujus Infantis amorem accendat.

Bernardus ad hunc ipsam amorem inflammandum, Nascentis, inquit, Dei Filius (cujus in arbitrio erat, quodcumque vellet eligere) eligit quod molestius est, præsertim parvulo & pauperis matris filio, quæ vix pannos habere ad involvendum, præsepe ad reclinandum. Et cùm esset tanta necessitas, nullam audio pellum fieri mentionem. Primus Adam pellicis vestitur tunicis, secundus pannis obvolvitur. Non est tale judicium Mundi. Aut Christus fallitur, aut mundus errat. Christus, qui falli non potest, elegit quod carnè molestius est. Id ergo melius, id utilius, & potius eligendum. Carnis prudentia mors, prudentia seculi justitia.

Iam verò etiam nocte voluit nasci. Vbi sunt, qui tam imprudenter ostentare gestiunt semetipsos? Christus eligit, quod salubrius judicat; vos eligitis, quod reprobat ille. Quis prudentior è duobus? Cujus judicium justius? Cujus sententia sanior? denique tacet Christus, non se extollit; non magnificat, non prædicat, & ecce annuntiat eum Angelus, laudat multitudo celestis exercitus. Et tu ergo qui Christum sequeris, inventum absconde thesaurum. Ama nesciri, laudet te os alienum, sileat tuum. Adhuc autem in stabulo nascitur Christus, & in præsepio reclinatur. Et nonne ipse est, qui dicit: Meus est orbis

Memoria
nativitatis
& mortis
Christi
Deo acceptiſſi-
ma, & nobis
glu-
berri-
ma est.
Ludov. Gra-
nat. tom. 1.
Concionum,
conc. 3. de
Nativ. Do-
min. §. 3. mi-
hi pag. 276.
penes hunc
auctore ju-
bo esse fidè.
Idè hoc pro-
digium nar-
rat Petrus
Morales
Theol. Doct.
l. 1. in cap. 1.
Matth. 18.
Stat. 1. ubi
pag. 15. ego
in rem ipsâ
nihil mihi
arbitrii su-
mo. Fidem
suam uterq;
auctor tuebitur.
Tarda solet
magis rebuſ
inesse fides.
Sed in his
salibus, ratio
facti potentia
est facti-
cientis.

est ipsa salus. In ipsa etiam cadavera jus illi summum, ut quæ a putredine servat immunita mirandis viribus. Myrrhæ proprium, mederi. Victoria sui, myrrha præstantissima. Vince teipsum, & omnes animi morbos sanasti. Animum frangere, genium fraudare, cupiditates coercere, abstrahere se à corpore, acriter sibimet imperare, odisse seipsum acerba sunt & amara in sensum, sed maximæ virtutis, si spectes animi sanitatem, quam vel servant, vel si amissa sit, reparant. Odium sui velut pomum aureum est, quod dentibus præproperis admorsum amaritatem præfert horrendam, sed pulpam continet pretiosam: fraudare genium cibo, potu, fomno, aliis rebus cupitis, ohe quàm acerbum est! sed succus latet expetendus. Ex ore Christi res certissima est: Qui amat animam suam, perdet eam, & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Quod explicans Gregorius, Fortasse, inquit, laboriosum non est homini relinquere sua, sed valde laboriosum est relinquere seipsum. Minus quippe est abnegare quod habet, valde autem multum est, abnegare quod est. Odium sui, seu mortificatio, myrrha est ad omnem animi sanitatem summè necessaria. Hinc illa Pauli slavula: * Mortificate ergo membra vestra, quæ sunt supra terram.

Aurum obryzum, excoctum, Christiana charitas. Charitatis pretium & leges in verba conferam paucissima. Salomonis oraculum est: *Univerſa delicta operit charitas.* Nemo autem, quod Chrylostomus dixit, potest amare Deum, qui non amaverit proximum, nemo potest amare proximum qui non amaverit Deum. Ama, & omnes Numinis leges servasti. Indubitatum Pauli scitum est: *Qui diligit proximum, legem implevit. Plenitudo ergo legis est dilectio.* Solidum aurum non uno igne commendatum, vera charitas est. Præcipuam auro gratiam conciliat non tam color, qui fidera æmulatur, quàm quod illi uni rerum nihil igne deperit. Quin imò quò sapius arsit aurum, eò magis proficit ad sanitatem, in incendiis etiam rogisque tutum. Adde alteram & majorem causam pretii in hoc metallo, quàm minimum usu deteri, cùm argenti, æris, plumbi deciduâ materiâ manus fordescant. Neque ullum metallum est, quod laxius aut numerosius dividatur. Illud autem in auro præclarissimum; non rubiginem ullam, non æruginem, non aliud ex ipso esse, quod illius bonitatem consummat, minuâtve pondus. Haud aliter vera charitas ignes experitur illæsa, & sine detrimento sui: quò sapius ardet, quò validius impetitur, eò magis, & seipsâ fit melior, non in uno incendio damni secura. Charitas patiens, benigna est; omnia suffert, omnia sustinet; charitas nunquam excidit. Sed & in altero auro æmulatur charitas. Illud in plurimas & tenuissimas bractæas nativâ facilitate diducitur, ista intra unum hominem non arctatur, sed diffundit sese in plurimos, quibus verbis, factis, manu, martirio, doctrinâ, exemplo, consiliis, re prodesse satagit. Denique sicut aurum æruginis perdurat expers, ita quæ vera charitas est, livoris & invidiæ nihil umquam admittit. Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum. Hinc illa beatissimi Epheſini senis assidua exhortatio: *Filii mei, non diligamini verbo neque lingua, sed opere & veritate. Si quis dixerit, quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui non diligit, manet in morte. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Filiioli, diligite alterutrum; quia præceptum Domini est, & si solam fiat, sufficit.*

Charitas
vera quò
validius
impetitur,
eò seipsâ
fit melior.
1. Cor. c. 13.
omnia suffert,
omnia sustinet;
charitas nunquam
excidit. Illud
in plurimas &
tenuissimas
bractæas nativâ
facilitate diducitur,
ista intra unum
hominem non
arctatur, sed
diffundit sese
in plurimos,
quibus verbis,
factis, manu,
martirio,
doctrinâ,
exemplo,
consiliis,
re prodesse
satagit. Denique
sicut aurum
æruginis
perdurat
expers, ita
quæ vera
charitas est,
livoris &
invidiæ
nihil
umquam
admittit.

orbis terræ & plenitudo ejus? Quid ergo stabulum eligit? A Planè ut reprober gloriam mundi, dampnet seculi vanitatem. Necdum loquitur lingua, & quacumque de eo sunt, clamant, predicant, evangelizant. Ipsa quoque infantilia membra non silent. In omnibus mundi iudicium arguitur, subvertitur, confutatur.

1. Ioan. c. 5. vers. 4.

Hæc est, inquit Ioannes, victoria, quæ vincit mundum, fides nostra. Quoniam omne, quod natum est ex Deo, vincit mundum. Quam facile mundum vincere, & Deo similem se facere! Te parem Deo pecunia non faciet, Deum in præsepi pauperem cernis. Nitida vestis & prætexa non faciet: Deus nudus est. Fama non faciet, nec ostentatio tui; Deus humilis est; opuliones inter amicos primos admittit. Non fervorum turba, non robur & vires, non præstans forma beatum te facere possunt. Nihil horum non patitur vetustatem. Querendum est ergo, quod non fiat in dies deterius. Quid hoc est? animus: sed rectus, bonus, magnus. Quid aliud voces hunc quam Deum in humano corpore hospitantem? Hic talis annus tam in mendicium abjectissimum, quam in Regem, quam in Monarcham summum potest cadere. Subsistere in calum ex angulo licet. Exurge modò, & te quoque dignum finge Deo. Fingas autem non argento, non auro: ex hac materia non potest imago similis Deo exprimi. Bonæ voluntatis esto, & imaginè Dei, quam geris, jam decorasti. Sed antequam ad Appendicem de Christo nato progredimur, Christum à Magis adoratum Epithalamio sacro veneremur.

Senec. ep. 13.

CARMEN

DE CHRISTO IN CVNIS PLE DESPONSATO,

scu

SACRVM EPITHALAMIVM

QVOD SVLAMITIS,

five

ANIMA PIA CECINIT

In nuptiis Speciosi præ filiis hominum cum humanâ naturâ.

I.

GAYDETE dulces lacrymæ Quacumque sunt amoris:

Venite Divæ Gratia

Ad nuptias Sororis:

Accende rotas Hesperæ,

Rosâsque sparge rectis.

HVMANA Sponso NVMINI

NATVRA Sponfa nupit.

II.

Cum contineret omnia

Silentium quietum;

Zonâque nox eburnæ

Strinxisset umbilicum:

Sub Civitatis regia

Bethlemio recessu,

Cælestè Matrimonium

DAVIDIDES peregit.

III.

Iesaa virga floruit,

Vitisq; germinavit.

Iam dulce vagit Pusio:

Hymenæe dulcis Hymen.

Iam sancta fragrant oscula:

Hymenæe sanctus Hymen.

Hymenæus Hymen ð Hymen

Hymen Hymenæus Hymen.

IV.

Quid hoc novi spectaculi

Sapient. 18. vers. 14.

Luc. c. 1. v. 32. & 33.

Ilc. II. v. 1. Cant. c. 2. vers. 13.

Nec post, nec ante visis Partum suum vix edidit.

Puella Nazareth:

Miram! Decem retrogradus

SOL lineis recessit:

Achaziani quomoniis

Quod certa monstrat umbra,

Comproba Tellus emicat

Imo revulsa fundo,

Supraque fixos æthera

Librata fertur ignes:

Altissimus fastigio

Majorque mons olympo,

Subsedit in parvisuma

Angusta clausura vallis.

VI.

Inimane vultum Femina

Circumdedit Gigantem:

Et involutum fœcia

Gestat duabus ulnis.

Hic hic Menalca cerneret

Maroniane Pastor,

Vinas duas non amplius

Sparium patere celi.

VII.

Decore Nobiscum Deus,

EMMANVEL decore:

Ergone nostri sanguinis

Dignatus esse confors,

Non horruiisti Virginit

Vterum subire FRATER?

O Frater! o Emmanuel!

Emmanuel decore!

VIII.

Quis te mihi det ubera

Matris mea, quis ð te

Mæris mea det ubera

Sugentem, & imbre lactis

Sparsum videri candido,

Quod succimus sorores?

Fatere: nonne Cyprio

Sunt dulciora vino?

IX.

Crescant amores. Incipe

Puer tenelle risu

Matrem tuam cognoscere,

Ad vota blandientem.

Et ipsa ridet, aspice;

Risumque latiore,

Quam SARA quondam riserit,

Secunda Virgo ridet.

X.

Vterque formosissimus,

Tu Sol (a) es, illa Luna (b)

Vterque limpidissimus:

Tu fons (c) es, illa vena (d.)

Quid possit esse celsius?

Tu mons es, illa collis:

Quid possit esse dulcius?

Tu mel, sed illa lac est e.

XI.

Qui te vider vel eximi,

Vel incubare cupis:

Vider Racemi purpuram,

Botræ crude tinctam:

Et comparandas Punico

Malas rubere malo:

Torrimque vivis confitum

Stellis fragrantis Horti.

XII.

Sed qui parentem viderit,
Te propter adfidentem,
Hic in Cadanis viderit
Palmam virere silvis:
Aut que caput de Libano
Sustollit alta Cedrus;
Aut quam benignis Solibus
Engaddus urit uvam.

XIII.

Tibi manus tornatiles
Ex optimo metallo;
Hyacinthus implet hanc & hanc,
Et hec & illa cander;
Succoque stillat myrreos;
Achemeniisque costos;
Pedes in auro fulgurant,
Ceu marmoris columna.

XIV.

Illigenarum mollium
Scriptura talis ardet,
Imbura qualis tania
Vndante fulget ostro.
Cervice crimes fluctuant
Latè sui renaces;
Aurisque lambunt flabiles
Etesiasque mulcent.

XV.

Pre filijs & fratribus
Speciosus universis,
Olorque toto corpore,
Vi cygnus est Caystri:
Tamen quod aureum caput
Extollis & supinas,
Pulchre capillis absilite
Plenum comante corvo.

XVI.

Decent coma contrario
Nigre nitore pluma.
Aperi soror, soror aperis
Columba nostra, vagis.
(Vagis: id est, ut Daunias
Ales suave cantas)
Cincinmus ater noctium
Sudat madetque guttis.

XVII.

Qui non amat te, furdior
Ponti fremens estus;
Ringente Scylla savior,
Et peior est charybdi:
Fretoque pulsus orgia
Exterritur draconum;
Victorque fixit pramis
Certantibus cerastis.

XVIII.

Qui non & illam diligit,
Dejectus est ab antro
Inhospitalis Caucaus,
Amig, sabulosi.
Pyrham trucidavit suam
Getulicis in arvis:
Factus lapis nocentior
Post terga patricida.

XIX.

Qui non amat te, pardus est,
Immitiorque par do,
Catulisq; raptis tigride
Per resqua sevient.
Illum leana fecibus
Poraverit ferinis,
Aut glauca spumis bellua

A

Eruclaveris marinis.

XX.

Qui non & illam diligit,
Nutritus intercurios,
Truces hyenas amulo
Furore provocavit.
Dirisque Panthera gener
Vel anguim maritus,
Auxit venena flumina,
Nepotibusque cautes.

XXI.

Puelle mi quam pulcher es!
(Nani pulcher es puellus)
Quam blandus es! (nani blandus es)
Quali fragras odore!
(Fragras enim mirabili
Odore) quam renides!
(Certe renides) o puer!
Quo me rapis volentem?

XXII.

Intelligit nos Parvulus,
Et necibus laceste:
Quid poscis Infans maxime?
VERBUM profare verbum.
Hic palua crescit ardua,
Victoriasque spirat,
Et amittit carpentibus.
Vis hinc habere rannum?

XXIII.

Hic nardus, hic ananias, hic
Amellus atque Daphne;
Quorum comas nec Aolus
Novacum rotondit;
Nec os honestum frigidum
Niems momordit ore;
Tua fruuntur gratia.
Vis hinc habere ferta?

XXIV.

Hic ingemit par turturum,
Questuque rumpit agros:
Quales amant argentea
Hesebonis ad fluenta,
Supra canales vitreos
Illime considerare.
Torquare Turtur, emulos
Vini turtures habere?

XXV.

Me perditum! cui supplicem?
Avertit ecce vultum.
Nisi mente lex à fallimur,
Vult lacrymas profundi.
Flet ipse gemmas lugubres:
Herent genis smaragdum.
Electra singulantia
Truduntur & liquecunt.

XXVI.

Dilecte mi, si jungeris
Fas est profana sacris:
Confundo Iordani tuo
Probatiscq; lymphis,
Cordis mei Borysthenem
Istrumque Vistulamque.
Tu congelata halitu
Clemente solve noxas.

XXVII.

Morare stilla pectoris
Rigente clausa stagno!
Nondum gemunt praeordia
Duro revincta ferro:
Adverto lamentabiles
Cogi dolore nubes:

Cant. c. 1.
vers. 5.Cant. c. 4.
vers. 10. &
c. 5. 13.Joan. c. 1.
vers. 1.Cant. c. 7.
vers. 4.

Pretiosa

Pretiosa tempestas venit,
EST FLERE IAM VOLVPTAS.
XXVIII.

Hiberna strident intus
Me lacrymante stabra,
Vritq; Bruma tristibus
Modis meos amores.
Bucca Scybarum personant:
Aquilonibus profundis,
Nivisque densas ingerunt
Immugiente plaustro.
XXIX.

Gelu tremis, qui Seraphim
Inflammas igne vivo;
Caloque tensis pellibus
Salomonis astra velat.
Cui Sirios, Camculas
Et lutos calentes,
Farramque spicis Cycladem
Adulta debet astas.
XXX.

Ab ure Bruma mitius,
Precor, meos Amores,
Almasque pelle Thracias
Ultra Getasque Thralisque;
Ipsamque Thulen ultimam,
Et ultimos Gelonos.
Quid tam molesto turbine
Involvit innocencem?
XXXI.

Si tantus est standi furor
Insaniaq; motus:
Tyrrhena persent aquora,
Et Adriam flagellent.
Vastis minentur classibus,
Pyratice triremi;
Torumque naufragantibus
Stent salutis carinis.
XXXII.

Illic superbi gloria
Ventosior triumphi,
Quantilla parvam Bethlehemi
Domum subire Panis?
Vbi nulla stat Liburnica
Aut Xerxis aut Achillis:
Sed Navis Institoris, &
Fiscella Pusfontis.
XXXIII.

Mingat: sed albis floribus,
Thymbraque cinnamomique
Purisque chaledonibus,
Violisque luteisque;
Gemma caducis grandinet,
Lassidumque nimbus
Ruat solutis alveis
Permissus unionum.
XXXIV.

Quorsum Borea murmura
Ad Turturis querelas?
Apeliora, si sapias,
Me consulem secutus,
Ferociore spiritus
Et indolem domabis;
Et ad salignum poplives
Praesepe complicabis.
XXXV.

Places. Humi prosterneris
Ingens, genuque supplex,
Nunc tolle setas forfice
Abrasa tersus ora;
Ac quidquid obstat osculis

A

Tenerini saporis;
Ne barba ledat hispidas,
Cum basium propinas.
XXXVI.

VER appropinqua, ver novum,
Ver elegantiarum,
Ver gemma in anro, ut annulo,
Hilaris medulla vite,
Iocosa mater gaudii,
Solis venusta Rachel;
Inter quaterna tempora
Dilecta Benjamin.
XXXVII.

Huc ergo verte praepetem
Ab axe lapsa bigam:
Antriq; fines mollibus
Favonis inunda.
Tum preparatas copias
Naso sagaciore,
Versis quasillis deices,
Omnes amica flores.
XXXVIII.

Neu parce myrrho, neu croco
Castiq; Simulicig;
Calthe jacentem fulciant,
Stipent ligustra stantem.
Per colla serpent irides,
Serpilla per lacertos:
Amaranthus ornet verticem,
In fronte Bellis haler.
XXXIX.

His adde spicas torridas
De Mesibus Cilisis,
Vdsque truncos balsamo
Felicioris Ora,
Stallentque, nec non mureta
TRIVM Sabaa REGVM.
Odra sumi virgula
Toto vaporet antro.
XL.

VER appropinqua, Ver novum
Ver elegantiarum,
Tactique vocales move
Lucos, ut insusurre.
Noster tuas EMMANVEL
Audire pronus odas,
Matre annuente roscidum
Convivet in soporem.
XLI.

Iam jam meus SOL occidet,
Crepusculum notatur:
Nam vesper alludens comis,
Invitat ad quietem.
Vergunt ocelli lectulo,
Derexiisque vitrum
Pupilla sensim subtrahit
Mox rursus evocandum.
XLII.

Aduro te Ver musicum,
Per quidquid est amans,
Et filias Ierusalem,
Per mutuos amores:
Ne suscitatis Parvulum,
Vestrum meumque Sponsum,
Scit ipse qua revivere
Nos desin arit horâ.
XLIII.

Reviset autem crastinus,
Cum sole, quem creavit,
Nunc admovete gramina
Panchaa dormientis;

Cant. c. I.
vers. 5.

Luc. c. 2.
vers. 4.

Prov. c. 31.
vers. 14.
Exod. c. 3.
vers. 3.

Pæoniisq; regis
Vacciniisq; nigris,
Fanile tecti pauperis
Et culcitam replete.

XLIV.

Ego vicem papaveris,
Quo somnus advocetur,
Modulabor, & quem tempore
Vtroque jam recepit,
Fracto sedens profundius
Ingurgitabo cantu:
Sed voce vix notabili,
Nec absono fitinno.

XLV.

Desiderate gentibus
Dormi Puella, dormi;
O miles! ô sepissime
Desiderate dormi:
Iunctis decussim brachiis,
(Crux ominosa salve)
Orisq; biance lilio;
Sic nempe Virgo dormit.

XLVI.

Conceptus ante secula
Et in vias abyssos,
LYMEN DEVS DE LVMINE;
Totôque Patre natus,
Semperque Natus unicus,
Semperque nasciturus,
Nascetur atque nascetur
O nasciture Nate.

XLVII.

Nondum gemellos aetheris
Pregnans duobus astris,
Latona parturiverat,
Vt Vas honoris essent,
Titanium, Titaniam,
Minimamque, Maximamque:
Iam tum Tuus, jam de tuo,
De Te, tibi micabas.

XLVIII.

Cornifens ante Lucifer
Quam subligaret alas,
Stellas Orion stringeret
Parcente pulcher irâ;
Vexilla lætus Signifer
Crispata ventilaret;
Iam tum choragos Angelos
Ad signa convocabas.

XLIX.

Tu prima Mens & viridis
Lucina lucis omnis;
Te dante crevit Cynthius,
Et ipse parvus olim:
Mox grandiore circumum
Mutare cepit orbe,
Cristatus atq; spiculis
Surgentium comarum.

L.

Te dante crevit Cynthia,
Implevit & pharetram,
Almamque Cornucopiam
Ardentibus sagittis:
Edocta raptim currere,
Et nominare menses,
Et jam pati dispendia,
Iam duplicare censum.

LI.

Quid? cum chaos diffunderes
In metra collocatum:
Disiuncta rerum semina,
Tom. II.

A

Larêque sparsa, conne-
ctebas modo facillimo;
Seu quo Poëta versum:
Seu quo perita pollicis
Arachna molle filum.

LII.

Hinc se, iubebas, erigant,
Alpes & Ossa & Appen-
ninus (reluctans ingredi
Valles Anacreontis)
Illinc jugi declivitas
Sublapsa porrigatur,
Summosque colles vestiat
Stena virente silva.

LIII.

Fontes scaturientium
Pellucidos aquarum,
Potente librabas manu
Ceu pondus in bilance;
Cum se maris provolverent
Vtero sonante fluctus,
Caliginosa Tethyos
Arcana permeasti.

LIV.

Dein vectus aurigantibus
Per molle marmor Euris;
Tumultuosum Nerea
Collo tenuis prebensum;
Probè capistro diceris,
Vinxisse littorali,
Interminatus Aridam,
Si sepr, transiliret.

LV.

Tunc & choros Nereidum
Ad limen Insularum,
Duxisse diceris, super
Delphine ludibundo,
Sequente semper Africo
Et explicante pennas,
Zephyrisq; remigantibus
Sprantibusq; currum.

LVI.

Talis quidem tunc veneras
DILECTE, talis inter
Nimbos fremencis gloria
Sublimis eminebas.
Iam complicatâ Numinis
IMMENSITATE, dormis,
Tantillus hoc in cespire
Rupis cadaverosa.

LVII.

Procumbit Arcas quadrupes;
Auritus sequendi:
Qui taurus est, fit aulicus,
Et mitigat Decembres.
Cunas curules incolis,
Stramenque laureatum:
Orbis tamen te CÆSAREM
Agnoscit ipse Brutus.

LVIII.

O rive Noster: seu velis
Rex, sive Caesar esse,
Presagio: non semper hic
Inglorius jacebis.
Quondam Deus libabitur
Ex musteo Puello:
Dicetque qui libaverit,
O CANA GALILEÆ!

LIX.

Lycus in Neptunio
Moyebit arma regno.

D d

Prov. c. 8.
vers. 25.Gen. c. 1.
vers. 11.Prov. c. 8.
vers. 29.
Job c. 38.
vers. 8.

Ibid. v. 19.

Psal. 17.
vers. 11.Ad Philip.
c. 2. v. 6, 7.

Ibid. c. 1. v. 3.

Luc. c. 2.
vers. 7.Ioan. c. 2.
vers. 11.

Ansum-

Ibid. v. 6.

Autumnus expulso mari
Sed Hydrias replebit,
Vinumque Thyrsi nescium
Præliq; pampiniq;
Et Consulari Mafico
Certabit & Falerno.

L X.

Ioan. c. 6.
vers. 9.
Luc. c. 5.
vers. 6.

Mixta crescendi modum
In sagino canistro,
Pascer Ceres exercitum
Hebrae quinque granis.
Pisces in alga lubrici
Squamæq; delicate,
Ludent volentes decipi,
Lætumque palpitabunt.

L X I.

Marc. c. 7.
vers. 37.

Muti sobritis vinculis
Facundius loquentur,
Quam qui lapillos Atticus
Verfavit ore Rhetor.
Surdus reducto pessulo
Ad verba pandet aurem,
Et hauriet capacibus
Conchylis senatum.

L X II.

Math. c.
11. vers. 5.

Quod languet excrabitur
Cæco rebelle fidus.
Lyncesque de fuligine,
Aquilasque provocabit.
Artus rigore ferrei,
Vt cera mollientur.

Ioan. c. 5.
vers. 8.

Cervos & ipsam Cyllarum
Aralanta clauda vincet.

L X III.

Math. c.
11. vers. 5.

Disrupta Fatorum COLVS
In funerante morbo,
Vitali usu dextera
Virebit integrata;
Ritūque crescet arboris,
Quam pinguis Hermonas
Transfusus humor educat,
Pulsisque lambit annis.

L X IV.

Luc. c. 8.
vers. 25.
Math. c.
14. v. 26.

Cerno fretum considerare,
Pigros hiare ventos.
Plantis supervolantibus
Substernit unda dorsum.
Quid hoc? Canopus attremis,
Pavesacta sudat Isis.
Portenta sternuntur Phari,
Et casibus satisfunt.

L X V.

Psalm. 73.
vers. 16.

Timent puellam scilicet
Quæ monstra contremiscunt.
(Fallorne an expergiscitur?)
Latrat minax Anubis.
(Moverur) Herodes fremunt.
(Vt oscitat modestè?)
Vigilansne dulcis Pufio?
Nostrum diem reducis?)

L X VI.

Math. c. 4.
vers. 16.

AVRORA nictat luminam,
Et palpebras recludit,
Soles ocelli, roscido
Somni liquore loti,
Humoris è crystallini
Nunc prodent lavacro;
IESVS Eous uvidâ
Prospectat è fenestrâ.
L X V II.

Arcus decens supercili

A

Quam pulchra tela vibrat!
Vibrata quanto vulnerant
Fixæ calore fibras!
Et illa vulnerantia
Quo blandiuntur est!
Blandita, quam medullitus,
Quem perculere, sorbens!
L X V III.

Sis Nolter ô dulcissime
Rerum, manèque Nosstr:
Meum COR, imò corculum;
Te quippe, Christe, parvo,
Cæpere parva diligit,
Et pluri estimari;
Quam qua rument heroica
Proceritate MAGNA.

L X IX.

B

Nec, quod super ramalibus
Culmos premas inanes;
Hunc lectulum contempseris
Et dignitate Censor:
Deum saterur Delphici
Apollinis Sacerdos.
Deum Serapis barbarus,
Et rota Memphis horret.

L X X.

Nascente te Grex Cælitum
Pennatus Orpheorum,
Geniale differit melos
Per aëris procellas.
Æternitatis concidit
Nullo movente Fanum;
Et versa miti Pallade
Tyberina ripa fluxit.

L X X I.

C

Te Persa mithratus super,
Arabique mistus Indo;
Te sentit in terrentibus
Hetruscus Augur extis:
Pedum tuorum pulverem
Supplex corona lingit.
Cumana monstrant carmina,
Et concinunt Sibille.

L X X II.

Tandem Gelonus impia
Suspendit arma ramis.
Et Thrax cruentos projicit
Fractosque calcat enses.
Sistris strepunt Niloticis
Campi, fluent, silva;
Pax alma visit oppida,
Et instruit choreas.

L X X III.

D

Tuo sereno latius
Natura tota ridet.
En balat ad cunabula
Donatus agnus AGNO.
Balare perget, si sinas,
Et, quo, cubas Grabatum
Suo replebit vellere.

Permitte: lana virgo est.

L X X IV.

Sub te, quod ipsa Oracula
Vatèsq; pollicentur,
Speramus illa sacula,
Que vulturem palumbi,
Et grypha jungent vulturi,
Seras jubasque gryphi,
Ovi lupos innoxios,
Messoribus lacertas.

LXXV.

Favi fluere ab ilice,
Saxis oliva manat.
Dodona spritis glandibus
Saturata ruciat uras.
Spumant in auro gurgites,
Crassimque nectar urgent;
Fontesque lacteo pede
Perambulant crenum.

APPENDIX
DE
NASCENTE
DOMINO IESU.

Hic ego, mi Lector, te convenio, cui meas hactenus cogitationes & animi sensa de Christi cunabulis ordine, quo licuit aperui. Vaticinia nascentem Christum antecedentia; prodigia partim praecurrentia, partim etiam comitantia & subsequenta pariter in ordinem disposui. Nascens Servatoris Tempus & Locum monstravi. De Parentum gaudiis & officiis, de Pastorum accessu, de Angelorum cantu, de ipsius infanuli pannis & vagitu ordinatè ac distinctè disserui. Tam verò cum bonà venià tuâ facturum me censeo, si de iisdem amabiliſſimis mysteriis sine ducta lineâ, absque ordine praefinito laxius paulò atque liberius meas tibi cogitationes mixtim, prout illæ sese offerant, exposuero. Inter nos igitur, prout impetus fert, loquamur. Priorem locum habeant, quæ prius calamo & memoria occurrerint: posterius narrentur quæ tardius in mentem venerint. Hic ordo noscitur sine ordine dicere. Hinc illinc Augustini auream dictionem velut intercalare suavissimum melos miscebitur. Augustinus certè, quem dixi, numquam non facundissimus, de Nascente tamen Christo faciendâ singulari copiosus, aurum & gemmas locutus est. Nec dicendo fatiari potuisse videtur. Tam gemmæ dictionis partem sub aspectum collocare mens est.

Et hæc etiã indistincta, sperem, ac promiscua non displicebunt. Subinde ornamento & voluptati est incomposita rerum mixtura. Et certè hoc ordinari est agmini cogitationum nostrarum, incompósito procurſu ferri. Plerumque chaos est quod cogitamus. Ecclesiastæ sanè hic ampliore cogitandi materiam, & forsitan non ingrati inveniant. Ordiamur igitur sine ordine; sed Augustinum dictionis antesignanum præmittamus.

§. I.

AUGUSTINVS.

Avdite filii lucis adoptati in regnum Dei, fratres charissimi: audite, audite, & exultate iusti in Domino, ut vos rectos possit decere laudatio. Audite quod jam nostis, recolite quod audistis, amate quod creditis, prædicate quod amatis. Natus est Christus, Deus de Patre, homo de Matre. De Patris immortalitate, de Matris virginitate. De Patre principium vitæ, de Matre finis mortis. In hac die ad salvanda omnia oritur lux mundo, defunctis resurrectio, vita mortalibus. Natus ergo puer ponitur in præsepe. Et hæc sunt Dei prima cunabula, nec Regnator cæli has dedignatur angustias, cui habitaculum virgineus venter idoneus fuit. Præmiſit enim hominem Ioanmem, qui tunc nasceretur, cum dies inciperet minui, & natus est ipse, cum dies inciperet crescere: ut ex hoc præfiguraretur, quod ait idem Ioannes: *Illum oportet crescere, me autem minui.* *Tom. 11.*

Ater crescere, me autem minui. Debet enim vita humana in se deficere, in Christo proficere, ut qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro omnibus mortuus est & resurrexit: & dicat uniusquisque nostrum, quod dicit Apostolus: *Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus. Illum oportet crescere, me autem minui.* Laudant eum condignè omnes Angeli ejus, quorum cibus æternus est, incorruptibili eoque saginâ vivificans, quia verbum Dei est, cuius vita vivunt, cuius æternitate semper vivunt, cuius bonitate semper beatè vivunt. Illi enim condignè laudant Deum apud Deum, & dant gloriam in excelsis Deo: Nos autem plebs ejus & oves pascuæ ejus, pro modulo infirmitatis nostræ pacem, per bonam voluntatem reconciliati, mereamur. Ipsorum enim Angelorum verè hodierna vox est, quam nato nobis Salvatore exultando fuderunt; *Gloria in excelsis Deo, & in terrâ pax hominibus bonæ voluntatis.* Laudant ergo illi competenter, laudemus & nos obedientes. Sunt illi nuntii ejus, sumus & nos pecora ejus. Implevit in cælo mensam ipsorum, implevit in terrâ præsepe nostrum. Plenitudo enim mensæ ipsorum est, quia in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Plenitudo præsepii nostri est, quia Verbum caro factum est, & habitavit in nobis. Ut enim panem Angelorum manducaret homo, Creator Angelorum factus est homo. Illi laudant vivendo, nos credendo. Illi fovendo, nos petendo. Illi capiendo, nos querendo. Illi intrando, nos pulsando. Quis enim hominū omnes thesauros sapientiæ & scientiæ noverit in Christo occultos, atque in paupertate carnis ejus absconditos? Quia propter nos pauper factus est, cum dives esset, ut illius paupertate ditaremur. Cum enim mortalitatem assumeret, mortemque consumeret in paupertate se ostendit: sed divitias dilatas promissit, non ablatas amisit. *Quam multâ multitudo dulcedinis ejus quam abscondit timentibus se, perfecit autem sperantibus in se!*

§. II.

AVCTOR.

Alexium miramur aut Ioannem Calybitam, ambos in suâ domo ignotos hospites, ambos infra homines in sordentem domus angulum abjectos. Ah! quàm hic iustior admirationis causa: En in stabulo non Alexium aliquem, sed Alexii Dominum & regem orbis, non infra homines, sed infra ipsas bestias abjectum in tenebris, in frigore, in paupertate, in sordentissimâ caulâ jacentem, & moestum vagientem. Et porro lectulum quem habet? nimirum quem à pecore accepit mutuam, præsepiolum vilissimum. Si quis cælorum orbis ad terram depressos narraret, miraremur omnes, attoniti audiremus rei miraculum. Longè hoc majus est. Ille architectus cæli, & cui universus terrarum orbis pila est, quid dico pila? Roris guttula est, ille, quem cælum satis amplum palatium non capit totus, fasciis ambitur, & capitur ab angusto tuguriolo. Silicem habes pro pectore, mi homo, si adhæ non mollescas, & lacrymas misceas cum tui Domini lacrymulis. At reverà sæpe rupes sumus & saxa. Pinguntur nobis ista, dicuntur, occinuntur, nos ipsi legimus ista, lecta credimus, credita cum animo nostro volvimus, (utinam attentè) cogitamus & admiramur. Sed quid huic tantæ submissioni, paupertati tantæ rependimus? quibus moribus Dominicum Natalem agimus? Lautius epulamur, elegantius vestimur, hilarius confabulamur. Apage ista à cunis istius Infantis. At certe vix aliud Dies Domini Natalis spectat, prout passim festos dies agendi mos est. Scio esse & ingratis. Vbi morum & vitæ mutatio? quis dives sui Domini exemplo divitiis præfert egestatem?

D d 2

statem?

statem? quis delicatus nuntium mittit suis deliciis? quis suo se Deo probare per dura & aspera conatur? Audacter quid dicam, & verum dixisse fatebimur. Si hodie Dei Mater cum nutritio Iosepho, a scello & bucula comitante ditiorum aedes obeat, & roget hospitium, quis ditiorum suo supercilio illos non aspelat? audiantur ubique, credo, voces illae: Eant isti pauperuli, talibus inquilinis & hospitiis mea domus non gaudet; cauponariam ego non exerceo. Illorum omnem supellestem casa capiet. Et interea miramur Bethlehemitas in Christi Matrem tam rigidos; irascimur etiam tam duris. Miseri & caeci, irasci vobis deberemus. In nos ipsos rectius hanc excaecitatem deprecemur. Multi Christi (ita dicam) hodie obeunt, pallidi, male tecti, & qui famem vel solo vultu fateantur. Tum vero munificos nos credimus, cum nummulum porrigimus, aut mucidi panis frustillum projicimus manu praeparata. Quis hodie pannosum aliquem & ulcerosum hominem in aedes suas recipit, cenulae suae adhibet, juxta affidet & solatur, re potius quam verbis? Sunt qui id faciant; sed haec tam pauci, ut plures censeam Thebis fuisse portas. Interea tamen Christiani audimus & Christicolae seu Christi amatores & imitatores, dum pessimos quosque imitamur, dum amamus nos ipsos. Non hi mores huic Infantulo placent. Opulentus es? nisi discis opes contemnere, nihil facis ad paupertinam Christi familiam. Turgidus es & inflatus? nisi supercilium deponis, ad has cunas ne accede, aut accede alius. Libidinosus es? Nisi tibi frænum injicis, & castè agis, procul à hoc hospitio. Gulosus es, & lautitiarum amans? Recede, nisi tuam ipse frangas gulam, & esurire floris ac sitire cum hoc infante. En Virginis ubera ducit, qui, quidquid vivit, pascit. Si vis huic divinissimo Infantulo, olim tuo judici amicus esse, conare, ut illi sis quam simillimus. Nam amicitia, si vera est, aut pares accipit, aut facit.

Sedebat quondam infantulus (jam nota narro) ad litus maris, & nescio quid ante serobiculum moliebatur cochleari. Transibat fortè Augustinus, & cum puerum vidisset, Puella mi, ait, quid hic agis, & solus? Mox puer Augustino, Istud ago, inquit, ut in serobiculum hoc cochleari transfundam mare. At verò tu frustra id agis, mi infantule, ait Antistites, mille serobiculi non capiunt vel minimam partem hujus oceanii, nedum ut tuus hic unicus totum. Hic rursum puerulus Antistiti: sed enim & tu frustra Deum tuo ingenio conaris includere, qui nullis terminis ambitur. Dixit & evanuit. Quis cum Augustino non subriserit, si audisset infantulum conari in fossulam transfundere immensum mare? Et tamen id hodie, si cogitamus, verissime factum. En Deum, illud bonitatis infinitum pelagus, incircumscriptum illum rerum omnium oceanum serobiculo mortalitatis nostrae conclusum.

§. III.

AUGUSTINVS.

Hic est ergo dies, quo venit in mundum, per quem factus est mundus: quo carne factus est praesens, virtute nunquam absens, quia in hoc mundo erat, & in sua venit. In mundo erat, sed mundum latebat: quia lux lucebat in tenebris, & eam tenebrae non comprehendebant. Venit ergo in carne, carnis vitia mundaturus. Venit medicina in terram, unde curaret interiores oculos nostros, quos exterior nostra excaecaverat terra: ut eis sanatis, qui fuimus antea tenebrae, lux efficiamur in Domino, & non jam lux in tenebris luceat praesens absentibus, sed appareat certa cernentibus.

Christus venit in carne, ut carnis vitia mundaret.

Ad hoc sponsum processit de thalamo suo, exultavit ut gigas ad currendam viam, amabilis & terribilis, severus & serenus, pulcher bonis, asper malis. Manens in sinu Patris, implevit uterum Matris. In quo thalamo, id est, Virginis utero, natura divina sibi copulavit humanam: ubi Verbum caro factum pro nobis à Matre procedens, ubi habitemus, praeparat nobis. Hunc ergo diem læti sollemniter celebremus, & æternum diem per eum, qui nobis æternus in tempore natus est, fideliter exoptemus, IESVM Christum Dominum nostrum.

§. IV.

AUCTOR.

Sed vide mundi liberalitatem in suum conditorum. Mundus Christum in praesepio excepit, dimisit per crucem; nascenti caulam, morienti Gogotham liberalissimè concessit; orienti vitam struxit à foeno grabatulum, vitam finientem pro thalamo furcam paravit. Hæc scilicet mundi gratia sunt, quas suo Domino persolvit.

De Reginarum cingulis, de Regum cervicalibus & scammis suppedaneis mira profus scriptores præfati prodiderunt. Perfarum Reginae Parylatidis, regio tota in singulum fuit attributa. Nam Perfidis Reginis oppida complura integræque regiones in singulas mundi muliebris partes assignari ex ærario solebant. Exempli gratia in annulos, in armillas, in torques, in strophium, in amiculum, in cingulum, in calceos ac sandalia, & quidquid vestitum spectat, tantum ac tantum auri pendebatur. Quod & Plato testis confirmat in Alcibiade. Ita & Themistocli apud Perlas quinque urbes, Magnesia, Lampfacus, Myus, Percepe, Pælaecephus, in panem, vinum, obsonium, vestem dicuntur tradita.

Catharig Lusitanorum Reginae foccorum & crepidarum nomine quadringenti aurei pensitabantur. Quocirca Franciscus Xaverius ad Catharinam reginam tam falsè quam piè scripsit, non alios fore foccos aut crepidas aptiores, quibus ipsa caelum scanderet, quam puerorum in oratione piscaria Christianam institutionem. Quare orare se, ut foccorum crepidarumque suarum vestigal, ad sternendum sibi in caelum viam, commutatione lætè propagandæ religioni attribueret. Illa, ut erat femina insigni religione, suum illud tributum volens ac libens dictis ulibus concessit.

Quid Reginae Matri Virgini, quid ejus Filio in alimoniam & amicum orbis terrarum, obsecro, attribuit? Paupertatem & indigentiam. Hæc mundi Laetia sunt.

Chares Mitylenæus apud Athenæum memorat (quod nos supra pressius) reges Perfidis eò prolapsos deliciarum, ut ad caput cubilis regii conclave haberent, medio pariete distinctum, eà capacitate, quæ quinque lectos contineret, in eo semper quinque millia talentum auri asservari; a sunt nostro calculo 32750000. coronati, sive, trigentes & bis milles mileni, septingentes quinquages mille. Hoc autem conclave, Cervical regum appellari. E regione verò hujus aliud est conclave trium lectorum, b in quo tria millia talentum argenti, sunt nostræ monetae 1800000. coronatorum, sive milles mileni & octingentes mille coronati. c Atque hoc Scabellum regis suppedaneum solet vocari. In ipso Regis cubiculo vitis erat aurea, gemmis ponderosa, eaque velut pergula regio cubili obtendebatur. Hæc vitis ramos habebat penfiles è lapillis æstimatissimis compositos. Non procul ab eà crater aureus collocari solitus, Theodori Samii officio & arte

In Pandum, & Hieron. Pradum tom. 2. in Ezech. l. 5. dist. 3. c. 59.

Quoniam & arte nobilis. De quo thesauro explicatissime Be-
nedictus Pererius: Quae summa, inquit ad rationem
nostratis pecuniae redacta conficit millies & octies
centena millia aureorum, seu centum & octo millio-
nes.

Ita Perfarum Reges habitauerunt, haec eorum cubi-
cula & conclavia, haec cervicalia, haec scamna suppe-
danae. Quid horum habet Iudaeorum Rex Bethlehemi
natus, quod illius est cervical, quod suppedaneu sca-
bellum? Magnificas quidem voces divini Psalterii au-
divimus: Pulchritudo agri mecum est. Si esuriero, non di-
cam tibi: meus est enim orbis terra, & plenitudo ejus. Haec
dicere supremi tantum Regis est. Sed quoniam haec
mutatio? non jam pulchritudo agri, sed turpitude
stabuli cum illo est: non orbis plenitudo, sed summa
rerum omnium penuria ad huius Regis cunas cerni-
tur. Et considera mihi, obsecro, nascentis lectulum,
morientis thalamum, tumulum mortui. Inter pecu-
des nascitur in praesepe, inter latrones moritur in cru-
ce. Mortuus in tumulo defertur non suum, sed quem
suo magistro viri nobilis & Senatoris ab Arimathaea
pia liberalitas concessit in supremi honoris testimo-
nium.

Ita qui terram palmo concludit, linteolis involvi-
tur. Ita mori coepit vix dum natus; & an non millies,
ter millies, & plane sepius est mortuus in illis membris
suis, quae Herodiana fira immansissime transfixit? sed
nec iste noster parvulus suum sanguinem negabit. Ex-
pectate paululum. Iam lacrymas velut obides mittit,
post annos non multos omnem salurus sanguinem.

§. V.

AVGVSTINVS.

DOMINUS noster IESVS Christus, charissimus, qui
in aeternum est cunctorum creator, hodie de Ma-
tre nascendo factus est nobis Salvator. Natus est no-
bis hodie in tempore per voluntatem, ut nos perdu-
cat ad Patris aeternitatem. Factus est Deus homo, ut
homo fieret Deus. Ut panem Angelorum manduca-
ret homo, Dominus Angelorum hodie factus est ho-
mo. Hodie impleta est propheta illa, quae dicit: Ro-
rate cali desuper, & nubes pluant justum: aperiat terra, &
germinet Salvatorem. Factus est igitur qui fecerat, ut in-
veniretur qui perierat. Sic enim in Psalmis homo
confitetur: Priusquam humiliter, ego peccavi. Et iterum:
Erravi sicut ovis, quae perivi. Peccavit homo, & factus est
reus. Natus est homo Deus, ut liberaretur reus. Homo
igitur cecidit, sed Deus descendit. Cecidit homo mi-
serabiliter, descendit Deus misericorditer. Cecidit
homo per superbiam, descendit Deus cum gratia. Sic
namque Mater Domini ab Angelo audivit: Ave gra-
tia plena, Dominus tecum. Qui natus est primo sine ma-
tre in caelis, hodie natus est sine patre in terris. O mi-
racula! o prodigia! fratres mei, naturae jura mutan-
tur in homine. Deus nascitur, Virgo sine viro gravi-
datur, viri nesciam sermo Dei maritat. Simul facta
est Mater & Virgo; Mater facta sed incorrupta, Vir-
go habens filium, nesciens virum. Semper clausa, sed
non infœcunda. Virgo concepit, sola vulnere nostro
medicinan parere potuit, quae non ex peccati vul-
nere germen pia proles emitit.

O mira & inexplorata compago! o nova & inau-
dita commixtio! Deus qui est, & qui erat creator, fit
creatura. Qui immensus est, capitur: divites consti-
tuens, pauper efficitur: incorporeus, carne vestitur,
sermo crascescit: videtur invisibilis, palpatur impal-
pabilis, comprehenditur incomprehensibilis, immor-
talis occiditur. Quem caelum & terra benedicit, in
praesepe angusto collocatur. Numeratur in saeculo,
qui est ante saecula. Christus IESVS heri & hodie, id est ipse
Tom. II.

& in saecula. Heri dixit propter mortalitatem, hodie pro-
pter aeternitatem. Merito hodie locuti sunt caeli, gratu-
lati sunt Angeli, pastores jucundati, Magi invita-
ti, Reges turbati, Martyres coronati, daemones effu-
gati. Igitur cum gaudio dicamus sanctae Virgini Ma-
riae Matri Domini nostri IESU Christi dicamus, &
non confundamur: Lacta Mater Christum, & Do-
minum nostrum & cibum. Lacta panem de caelo ve-
nientem, & in praesepe positum, velut porum cibaria
jumentorum.

§. VI.

AVCTOR.

EN igitur veri Salomonis lectulum, quem non
sexaginta bellicosi heroës, sed geminae cingunt
pecudes, quae omnem palatinam turbam aulicumque
famulitium supplet.

Videte verum Iacob, qui post solis occubitu
quem quaerit, & pro pulvillo saxum capit, subster-
nit. His, inquit Philo, pro cubili pretioso & solum herbidu,
pro stragulo congeste frondes & folia, pro pulvino saxum ali-
quod aut tumulus paulo acclivior. Nos omne genus vo-
lucrum plumis viduamus, ut somnum nostrum mul-
ceamus. Creator omnium, animantium semesis sti-
pulis incumbit, praeseptolum viminea crate confer-
tum, stramento lectum premit. Quam bene liberalis
& sapiens natura providit animalibus? sua vulpeculis
latibula, sui sunt aviculis niduli, solus rerum condi-
tor tuguriolo alieno hospita.

De Heliogabalo Imperatore Romano Lampridius, Primus omnium, inquit, privatorum torosaureis
toralibus textit. Primus mensas & capas argenteas
cum cacabis habuit; solido argento lectos triclinales
& cubiculas fecit. In Domini IESU natali domo,
non capsula, non cacabus, non mensa, sed nec lectio
ulla fuit argentea; nil argenti habuerunt tanti Regis
cunabula. Nihilominus ea calidissimis affectibus con-
tueri desiderans Chrysothomus, O si mihi, ait, liceret vi-
dere illud praesepe, in quo Dominus jacuit. Nunc nos Christiani
ni quasi pro honore rutilimus luteum, & posuimus argenteum:
sed mihi pretiosius illud est, quod ablatum est. Qui in isto pra-
sepe natus est, aurum condemnat & argentum.

Rem miram & inter prodigia numerandam nar-
rat Ioannes Nyder Theologus insignis & Ecclesia-
sticus. Ego fidem penes auctorem esse iubeo, cuius ver-
ba optima fide adnumerabo. Ita scribit: Sunt vix
duodecim anni elapsi, quod non multum a civitate
Nurenburgensi, in dioecesi Bambergensi pomus cre-
vit in loco campestri & communi, quae multis annis,
ut sequitur, in vigore permanfit. Haec autem arbor
super omnia, quae nostris audivimus temporibus, mi-
rabilis conditionis extitit. Nam in aestatis principio,
in vere videlicet floruit, fronduit, & verus autum-
num more aliarum arborum poma fructificavit. Por-
to annuatim in austerrima & inclementissima hyme-
me semper & solum in nocte Nativitatis Christi,
quando Virgo virginum salvo integritatis flore Dei
genuit filium, pomella virentia in quantitate artus
unius virilis digiti produxit. Est autem pro tunc pa-
tria ad duos menses antea, & post ad totidem, & esse
solet nivibus profundis reecta, congelationibus clau-
sa, & ventis rigidissimis perflata, & incmoda eadem
omnia fructuata una cum arboribus patiuntur eodem
tempore. Stuporem autem augebat prodigii, quod
nec antea nec postea, sed dumtaxat praefata nocte sa-
cratissima pomella germinata sunt. Non enim sicut
arbores hortenses cetera simo nutriebatur, non cir-
cumfodiebatur sarculo, nec sepi circumdabatur aliqua.
Solebant propterea tempore annuo de civitate Nu-
renburgensi, & adjacentibus locis dioecesis Bambergensi

gens plures praefectorum fide dignissimi testes accurrere, & tota vigilare nocte, ut rei veritatem comprobarent. Est enim per omnia similis arbor in alio loco dicta diceffis. Vidi ego praefentari ad videndum in oppido Forchaim dicta diceffis ejusdem poni pomellum Magistro Ordinis nostri Generali Bartholomæo Texerii. Fuerunt praeterea tempore Constantiensis Concilii in eodem plures viri fide digni, praefertim Dominus Episcopus Kigenfis, Doctor divini & humani juris reputatissimus, qui testes hujusmodi prodigii existentes, multos hæc credere fecerunt, qui antea fidem de eo negabant penitus. Idem hæc praefente propositum est pari modo in loco Basiliensis Concilii Gram multis Doctoribus sacrae paginae & juris Canonici, ac artistis & philosophis. Nec ab aliquo audivi, qui merè naturali hoc posset operi rationabiliter attribuere.

*Ioan. Nyder
l. 4. Formi-
cartii, c. 6.
med. mihi
pag. 289. &
seqq. Edius
Duaci à
Georgio Col-
venorio Th.
Professore &
librorum in
Academia
Duacensè
Vistatore,
an. 1602.*

Huic aliud idem scriptor sequenti paginâ subjun-
gens: A Domino Bertholdo presbytero, inquit, plu-
rimùm iterato, & devoto, ac fide digno, qui in
diceffi Eyfetenfi aliquando inquisitor hereticæ pra-
vitatis extitit, hoc, quod sequitur, audivi. Solebat
hic multum superstitiosa odisse & persequi, utpote
zelator fidei præcipuus. Audierat autem, quòd qui-
cumque ipsâ die Nativitatis Christi, vel in vigiliâ,
micas panis, quæ fidelium mensæ superessent, quo-
modocumque in incertum projiceret in aliquem
hortum, non obstante, quòd ibi antea flores, qui
vocantur in Teutonico *Dingelblumen* numquam cre-
visset, radicem fixissent, nec feminati essent, tam-
en sequenti proximâ æstate flores praefati ibi ger-
minarent & florerent apertè. Probavit igitur hoc
propriis manibus prædictus dominus Bertholdus, &
veritatem rei cõperts est, ita flores crevisse, ut præ-
dictum est. Sunt autem flores coloris crocei, quo-
rum semen est quasi circularis figura.

An ista usquequaque certa, ego hic non disputem.
De utroque sitam ipsè iudicium apponens auctor:
De ultimo, inquit, si verum est, sicuti de primo,
nullam video fidei jacturam imminere. Imò eam fidem
promovere, quâ credimus Christum florem stir-
pis Iesæ ex tempore natû esse de intactâ Virgine sine
humano semine, cui primum & ultimum de præ-
fatis mirabilibus alludit. Et prout in Concilio Con-
stantiensi à quodam Professore Theologiae percepi,
Dei sapientia verisimiliter ista fecit in loco nudis &
simplicis populi, ut ab arbore oculis hominum pro-
positâ facilius manu ducerentur ad pronius & de-
votius credendum articulos Christi Nativitatis &
Humanitatis.

Vis autem nosse, ô Christiane, quibus tu vestibus
induaris? Tui Domini pannos aspice. Vis nosse, quas
delicias seferis? Christi cunas intueri. Vis nosse tui
supercilii occultos fastus? domum natalitiam tui Re-
gis contemplare. Hæc te regitâ metire. Hæc dicit Do-
minus, ait Ilias, *gratis venundati estis & sine argento redimemini.* Heu quàm vili, quàm & gratis venundamus nos ipsos! plerumque spurcâ & brevi voluptatula. Christus igitur non aureis nummis, sed lacrymis, gemitibus, tormentis adest nos redempturus. Hac pecuniâ plenus est faccus ille Humanitatis. Iam plorat, jam & acerba tolerat ob peccata tua, & tu

Id. c. 51. v. 9. etiânum peccas? *Consurge, consurge, induere fortitudinem brachium Domini,* vociferatur vates Hebræus. Sed en & infirmum, & ligatum est. Sed adhuc & infirmo & ligato sunt arma. Quænam illa? Quæ Psal-

Ps. 44. v. 6. tes celebrans, *Sagitta tua,* inquit, *acuta,* populi sub te cadent. Cerne Iudæos in pastoribus, cerne gentes in Magis ante hunc Puerum cadentes. Sed quibus fixi

Ad Tit. c. 3. vers. 4. sagittis cadunt? Humanitatis & amoris. *Benignitas & Humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei.* Quis nimum

A hunc amorem Numinis in tenebrôsâ specu vagientis consideret, & amoris igniculos non sentiat? sed hæc non æquâ lance perpendimus; non consideramus ista, ideo non ardemus. *Hoc festum,* ait Nanzianzenus, *non carnaliter celebrandum nobis est, sed spiritaliter, & alta consideratione. Verba nostra bona sunt, quia jam Verbum in carne est.*

Temulentus Rex Balthazar inter epulas laudabat deos suos aureos & argenteos. Nos aliter longè festos dies agitemus; laudemus Deum nostrum non argento, non auro, sed carne, sed pannis nostri causâ vestitum. Illi ante deos suos ponebant cibos, quos seiverant non absumendos; nos pecuniis & cibis juvenus egenos, Dei amicos, à quibus nos scimus in æterna tabernacula recipiendos.

Verùm ideo Christus in extremam sese paupertatem dimisit, ut suos omnes, qui cum paupertate ærumnis colluctantur, firmaret. Cum tres Hebræi proceres in Babylonicam fornacem mitterentur, descendit ad eos quartus similis filio Dei; hinc illi flammarum mediis à flammis illæsi. Nunc autem non Angelus Dei Filio assimilandus, sed ipse Deus Filius, ad nos semet submitit, ut nos in adversis omnibus, & adjutor esset & socius. *Parum erat,* ut loquitur Augustinus, *hortari nos verbo, nisi firmaret exemplum.* Nec facile dictum est, quantum hæc una res animam ad omnem patientiam erudiat. *Magna gloria,* qui Dominum. Idcirco Paulus, *Per patientiam,* inquit, *curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in aucterem fidei & consummatorem IESUM,* qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem. Iam in cunis sustinet. Cum enim venerit abolere noxas, primo aggressu harum radices, divitias & delicias, paupertate sustulit.

§. VII.

AVGVSTINVS.

S Aluator noster, inquit, natus de Patre sine die, per quem factus est omnis dies, voluit in terrâ habere natalem diem, quem hodie celebramus. Quisquis hunc diem miraris, æternum mirare potius omnem diem permanentem, omnem diem creatum, in die hodierno nascentem, à malitiâ diei liberantem. Adhuc mirare: Quæ peperit, & Mater, & Virgo est: quem peperit, & Infans & Verbum est. Meritò cæli locuti sunt, Angeli gratulari, pastores lætari, Magi invitati, Reges turbati, parvuli coronati. Lacta Mater cibum nostrum, lacta panem de cælo venientem, & in præsepi positum velut pium cibaria jumentorum. Propheta cecinerunt Conditorum cæli & terræ, in terrâ cum hominibus futurum; Angelus annuntiavit Creatorem carnis & spiritûs in carne venturum. Salutavit Ioannes ex utero in utero Salvatorem: Simon senex Dominum agnovit infantem: Anna vidua Virginem Matrem. Hæc sunt testimonia Nativitatis tuæ Domine IESV, antequam tibi fluctus subtermerentur calcanti, cederent imperanti, antequam ventus te jubente siluisset, mortuus te vocante vixisset, sol te moriente palluisset, terra te resurgente tremuisset, cælum te ascendente patuisset, antequam ista & alia mirabilia jam juvenilis tui corporis ætate fecisses. Adhuc in manibus Matris portabaris, & jam Dominus orbis agnoscebaris.

§. VIII.

AVCTOR.

Infans cum nasceretur (quod Iulius obsequens narrat inter prodigia) Infans, inquam, cum nasceretur, dixit, AVE. Infantum alius adhuc semeltris in foro boario Romæ triumphum proclamavit, quod

LIVIVS

§. IX.

AUGUSTINVS.

VBique Christus Dominus pulcher occurrebat. Pulcher in cælis, pulcher in terris, pulcher in Patre Verbum pulcher in matre caro & Verbum: Pulcher in utero Virginis, ubi non auisit divinitatem, cum suscepit humanitatem: quia cum hic esset, cum manibus portaretur, lætati sunt cæli, gavisii sunt Angeli, Magos stella direxit, adoratus est in præsepio, cibaria mansuetorum, adoratus est in templo puer Christus à sene Simeone, gestatus est in ulnis, à quo ipse regebatur. Pulcher ergo Christus in miraculis, in flagellis, in sermonibus, in verberibus pulcher, non curans mortem, & mortuos suscitans. Pulcher in ligno, pulcher in cælo, pulcher & in sepulchro. Quis igitur, charissimè, non admiratur, non adoret primum & novissimum, initium & finem, *α & ω*? Quis, inquam, non adoret, per quem respiravit dies, effugatae sunt ombrae? Natus est Imperator, ut ablueretur peccator. Sic enim scriptum est: *Infirmi mundi elegit Deus, ut confundat fortia.* Dominus enim **I E S U S** Christus, per carnem quam suscepit, tribuit nobis magnam spem, magnam consolationem, magnam gratiam. Natus est quod non noveramus, lactatus est à matre, suxit quod noveramus. Mercatus est à nobis, quod hic abundat, nasci & mori. Resurgere, & in æternum vivere, non hic erat. Invenit hic viles merces terrenas, & terrestribus attulit peregrinas & cælestes. Si expavescis, o quisquis es auditor, mortem Christi, ama resurrectionem Christi. Multi quidem contempserunt humilem Christum, & non pervenerunt usque ad altitudinem Christi. Qui autem adoraverunt humilem, invenerunt excelsum.

§. X.

AVCTOR.

Optimus ille Albanensis Episcopus Matthæus, cuius res gestas Petrus Cluniacensis Abbas memorat, ipsa sacratissima Christi nascentis nocte sub auroram finit vitam. Noctis medio cum æra concitarent, ager in fatali lectulo sese atollens, & quo potuit gestu & voce in cælestem lætitiâ erumpens, Christus, ait, natus est nobis: *Gloria in excelsis Deo*; totumque illum hymnum pronuntiavit. Iamque aurorâ viciniore ad crucifixi signum versus, veluti præsentem Christum cerneret: *Mi amantissime Iesu*, inquit, cum veniâ tuâ moriar hac nocte, quâ tu nasci dignatus es. Hæc ultima erant decumbentis verba. Cumque jam luceceret, & in templo illud festæ diei proprium cantaretur: *Lux fulgebit hodie super nos*, &c. Matthæus animam efflavit æternâ luce vestiendam. Quid verò beatus ille Cluniacensis Abbas Petrus pervigilio Christi nascituri suis ad pietatem excitandis dixerit eadem ipsemet scriptione percerent.

Suidâ teste, cygælus avis marina adeo est infirma, ut ipsa sibi nidulum construere non possit, & idcirco in alienis cogatur nidis parere. En infantulum divinitissimum, sed en aviculam simul infirmissimam in vili angustoque nidulo & quidem non suo habitantem. En granum sinapis nimis quàm minutum, sed crescit in arborem crucis, & capite cælum feriet. De hoc Ambrosius, *Nascendo, inquit, in hominem humiliatus ut granum est, ascendendo ad cælum exaltatus ut arbor est.*

D d 4

Cum

Livius & Valerius stantur. Captis à Cyro Sardibus, A cum unus è numero Persarum, in eadem Cræsi Regis concitato ferretur impetu, Cræsi filius loquendi usum etiamnum defecit, sed velut oblitus quid sibi nascenti fortuna denegasset, ne Cræsum regem occideret, proclamavit, eaque voce, jam pæne impressum jugulo mucronem, revocavit. Ita qui ad id tempus sibi vixerat mutus, salutis patris factus est vocalis. Briccius a Turonenis antistes, infantuli, quem sacro fonte tinxerat, testimonio est usus tuenda innocentia sua. Cum Sigebertus b infans, filius Dagoberti regis, die quadragesimo post natalem à divo Amando Christianorum ritu ablueretur, voce clara respondit, Amen. c Anno millesimo centesimo decimo septimo apud Cremonam infantulus in cunis jacens, matrem, quæ familiæ cibum parabat, vocibus articulatis monuit, Deum humanæ impietati iratum graves penas constituisse in tot noxios, sed Dei Matrem magnis precibus obfistere. His dictis denuo cōticit. Hi infantes prodigiosè locuti; noster infans prodigio longè majori obmutuit. Æternum Verbum sine verbo, sine voce fuit. Quod est hoc verbum? ait Augustinus d, quod dicitur ante non silebat, quo dicto non silit qui dicebat? Quod est Verbum sine tempore, per quod facta sunt tempora, Verbum quod labia nullius aperuit caprum, vel clausit finitum; Verbum quod initium non habet ex ore loquentium, & aperit ora nutorum; Verbum quod linguarum gentium disertis non fit, & linguas infantium disertas facit?

Sed liceat interrogare: Vbi est, Puer divinitissime, ubi est cærulea cyclus illa, quæ totum convolat cælum? jam eâ indiges, hyems est. Vbi sceptrum quod suis relidere manibus credit Augustus? Vbi est, quem creasti, mundus? Ita Deum Ægyptii pingebant, tunicâ velatum cæruleâ, capite aas, sceptrum, & lævâ cingulum ferentem, ore ovum emittentem. Veste sublimem Dei vitam, sceptro imperium in omnes, cingulo Providentiam, ovo mundum adumbrabant.

Iam olim canit Moyses: *Dominus de Sinai venit, & de Seir ortus est nobis; apparuit de monte Pharan, & cum eo sanctiori militia. In dextera ejus ignea lex. Dilexit populos, omnes sancti in manu illius sunt; & qui appropinquanti pedibus ejus accipiunt de doctrinâ illius.* Iam & tempus & locus invenit, ut parvuli infucentissimi pedibus appropinquemus. Consciamus nos in pedes, & ad specum cælestis puerperii consciam cum Pastoribus festinamus. Laudare nomen sanctum ejus; lætetur cor quærentiam Dominum: *Benedictus Dominus Deus Israël ab æterno usque in æternum.* Et dicat omnis populus, Amen, & hymnum Deo.

Lætentur cæli & exultet terra. Deus olim per universam terram carbones desolatorios ignitos sparserat; nunc aurum divinitatis imagine signatum pluit largissimè. Nunc montes & colles stillant dulcedinem, mellisui cæli novù rorant manna, olei rivis scaturiunt petrae. Iam suum vetusto vulnere paratissimum è cautibus fluit malagma. Sigebertus Gemblacensis memorat anno millesimo centesimo quadragesimo secundo, die Nascentis Christi anniversario, mel roris instar de cælo stillasse.

Alexander Rex Macedo, quod Iustinus prodit, desiliens equo Lysimachum hastæ cuspidè ita in fronte vulneravit, ut sanguis aliter claudi non posset, quàm diadema sibi ademptum Rex, alligandi vulneris causâ, capiti ejus imponeret. Quod auspiciam primum regalis Majestatis Lysimacho fuit. Simile narratur de Trajano Imperatore, qui suâ veste confessa militum vulnera jussit obligari. Ad sanguinis torrentem, qui è nostris fluebat vulneribus, sistendum, non aptiores erant fasciæ illæ quàm Nascentis Christi; his nostra vulnera sunt obligata, certè aliter numquam coalitura.

Handwritten notes in the right margin, including "Luce in cælo" and other illegible scribbles.

Cum leprosi Samariae opulenta Syriorum castra, ex vano metu deserti reperissent, dixerunt ad invicem: *Hæc dies boni nuntii est, si tacerimus, sceleris arguemur.* Quænam hæc dies? De qua Elifæus, *Cras, ait, modus simile uno statere erit.* In Bethlehem domum Cerealem & panariam è cælo panis vivus pretio vilissimo vendendus venit. Hic panis omni humanæ genti toti terrarum orbi sufficiet in alimoniam bundatissimam, nec tamen omnis hæc annona plaris vendetur quàm triginta argenteis. Hanc nobis felicitatem, si possent, Angeli inviderent. Et certè Lucifer cum suis invidit, Intum scitè compositum supra Angelos evehendum. Angelorum ceteri non amplius se adorari ab homine passi, cum Christus expressè dixerit Magdalenæ: *Vade ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum.* Hæc igitur dies planè boni nuntii, hæc dies nuntii est optimi, quam & Angeli & Prophetæ omnes nuntiaverunt.

Christus l. f. hist. c. 14. pag. 171.

Rex Macædo Alexander interiorum Persidis regionem penetraturus, multis imbris, & prope intolerabili tempestate vexatus, procedere tamen, quò intenderat, perseveravit. Ventum erat ad iter perpetui obitum nivibus, quas frigoris vis gelu adstrinxerat: locorumque squalor & solitudines invia fatigatum militem terrebant, humanarum rerum terminos se videre credentem. Omnia vasta sine ullo humani cultus vestigio attoniti intuebantur: & antequam lux quoque & cælum ipsos deficerent, reverti jubebant. Ceterum ipse Rex equo desiliit, pedesque per nivem & concretâ glaciem ingredi copit. Erubuerunt non sequi primum amici, deinde copiarum duces, ad ultimum milites: primusque Rex dolabrâ per glaciem iter sibi fecit. Exemplum Regis ceteri imitati sunt. Nos Regis nostri exemplum cernimus, sed quis imitatur? Extremam ejus paupertatem & pannos videmus, sed quis ideo insolentem vestitum abjicit? Opum contemptus in oculis est, sed quis ideo amare opes desinit? Specimen humilitatis absolutissimum intuemur, sed quis illud imitari conatur? Hæc verbis laudamus, alia monstramus factis. Aut Regem tuum, Christiane, præeuntem sequere, aut tuum esse Regem negas.

Christus quamprimum natus, cathedram, è qua doceret, ambiit: nec sanè quievit novus hic concinator, dum excelsum eamque celeberrimam concenderet cathedram †, è qua orbem universum ad Humilitatis & Patientiæ mores erudiret. Vbi estis ergo, discipuli? Audite mutum Doctorem obedientiæ leges facundissime tradentem.

Fecit cælestis Pater, quod nonnumquam eruditus Geometriæ doctor tentare cogitur. Hic cum animadvertit, discipulos ea parum capere quæ tradit, demum è cathedrâ descendit, atque in arenâ & pulvere describit circino jam dicta, ut vel oculi capiant, quod aures non admiserunt. Humilitatem, patientiam, amorem paupertatis, jam olim Prophetarum scriptis docebamur. Sed hem! indociles discipuli vix quidquam horum capiebamus. Denique Humilitatis Magister è cælo descendit, ut illius lineas in terrâ depingeret, ad ea vel ipsis oculis imprimenda, quæ aures effugissent. Quin ergo tandem aliquando discimus, quæ cælestis tradit præceptor?

Gen. c. 24. v. 63. & seq. Egredius fuerat Isaac ad meditandum in agro inclinatâ jam die. Hunc ubi Rebecca peregre adveniens contempit, puerum interrogans, *Quis est ille homo, ajebar, qui venit per agrum in occursum nobis? Cui puer: Ipse est Dominus meus.* Mox Rebecca de camelo descendit, & rollens pallium suum operuit se. En Christiane sponsum animæ tuæ Isaacum obedientissimû, vide in occursum venit tibi meditabundus. Et certè meditator grandia. Hanc namque altissimam paupertatem, quam tolerat, aliâ

multò altiore cumulabit; jam lacrymas fundit, paulò post sanguinem fusurus. Et tu egregius scilicet, quem te jactas, imitator Christi, etiamnum gibboso tuo camelo veheris, æstimari cupis, favores colligis, honores ambitione plurimâ undequaque venaris? En infantulus, quem in stibulo cernis, ipse est Dominus tuus. Non erubescis tam contrariis studiis te ab ipso divertere? quin tandem aliquando descendis de tuo camelo, atque humilitatis pallio te involvis, & pompas mundi despicias? Quod & Petrus Damianus instillans, *Nam & ipse, inquit, conditor Angelorum, dum Petrus in presepio vagiens reclinatur, non astro vel togis rutilantibus operis, sed vilibus legitur panniculis involutus.* Erubescat ergo terrena superbia, confundatur & obstupescat arrogantia redempti hominis, ubi mox erumpentibus radiis, exortu coruscet humilitas Redemptoris. Ergo elige quod elegit Christus, & non errabis. Melius est desipere cum Christo, quàm cum mundo sapere.

§. XI.

AVGVSTINVS.

Rogo vos, fratres charissimi, ut libenti animo sermones, quos Dominus dabit, suscipiatis in hac dulcissimâ die: in qua compunctio etiam infidelibus venit, in qua misericordiâ tangitur impius, veniam sperat compunctus, reditum non desperat captivus, remedium desiderat vulneratus, in qua nascitur Agnus, qui tollit peccatum mundi. In cuius Nativitate qui conscientiam puram habet, dulcius gaudet: qui miseram, attentius timet. Qui bonus est, affectuosè orat; qui peccator, devotissime supplicat. Dulcis dies, verè dulcis, & cunctis poenitentibus veniam portans. Promitto vobis, filii, & certus sum, quia in hac die, si quis ex corde poeniterit, & ad vomitum peccati reversus non fuerit, quodcumque petierit, dabitur ei: tantum in fide non dubitet, delectationem non repetat. Hodie totius mundi peccatû tollitur, & peccator desperat? sed videte qualis debeat esse poenitentia: quia multi assidue se dicunt esse peccatores, & tamen adhuc illos delectat peccare. Professio est, non emendatio. Accusatur anima, non sanatur. Pro-nuntiatur offensa, non tollitur. Poenitentiam certam non facit, nisi odium peccati & amor Dei. Quando sic poenites, ut tibi amarum sapiat in animo, quod antè dulce fuit in vitâ, & quod te prius oblectabat in corpore, ipsum te cruciat in mente, jam tunc bene ingemiscis ad Deum, & dicis: *Tibi soli peccavi, & malum coram te feci.* Bene, tibi soli peccavi, quia tu solus es sine peccato. Bene tibi soli peccavi, quia nullus hominum sine peccato: & ideo tibi soli peccavi, quia nullus est sine peccato. Da Domine misericordiam misero, qui tam diu pepercisti criminoso. Inclinet ad remedium humilitas poenitentis, quem permovere non potuit diuturnitas peccantis peccatoris. Dic illi in fletu cordis: Aspice infelicè pietas immensa, respice crudelè misericordia publica. Desperatus ad omnipotentem venio, vulneratus ad medicum curro. Serva pietatè mansuetudinis, qui tam diu suspendisti gladium ultionis: dele numerositatem criminum multitudinem misericordiarum. Ista est, filii, vera poenitentia, quando sic convertitur quis ut non revertatur, quando sic poenitet, ut non repetat.

§. XII.

AVCTOR.

Ioannes * Zumarraga primus Mexicanæ civitatis Archiepiscopus, vir religiosissimus, in epistola, quam anno 1532. ad sui Ordinis congregatione Tolosâ celebratam dedit, testatur, in solâ urbe illâ Mexi-

xico dum diaboli cultus illic vigeret singulis quibusque annis plusquam viginti millia puerorum & puellarum diabolo fuisse jugulata in victimas, ut potissimum corda tot innoxiorum tyranno illi offerrentur. Res pæne incredibilibus, nisi ea signatis tabulis affirmaretur. Si tantam cordium multitudinem urbs unica quovis anno cacodæmoni obtulit, eaque prunis, velut thus adolenda imposuit, quid gravamur si eum quisque cor consecrare, atque offerre orbis Servatori? Nil opus est cor offendum evellere

corpori; dum renemus, offerimus. Nam, quod præsul Hipponensis dixit, *Cor offertur moribus sanctis, cogitationibus castis, operibus fructuosus*. Avertendo à malo, & convertendo ad bonum. Damnando vitium, amando Deum, diligendo proximum, impendendo misericordiam miseris: quia & nos ipsi miseri fuimus, antequam redimeremur. Dimittendo illis qui in nobis peccant: quia & nos omnes sub peccato fuimus. Superbiam calcando: quia per superbiam primus homo dejectus est. Abjiciendo invidiam: quia per invidiam decepti diabolus genus humanum. Quæ cum ita sint, erigite animos vestros, & nullus sit, sive liber sive servus, sive ingenuus, qui non hodie Deo cor suum offerat, simul & reddat, quia nimis miserum est, ut Deo aliquid non offeramus de nostro, qui animam suam pro nobis posuit; & propter nos, cum esset æternus, carnem suscepit. Nunc itaque quicumque iram contra alterum tenet, tantum propter amorem Dei dimittat, & obtulit cor suum. Si quis consuevit jam longè diuturnitate in luxuriâ volutari, respiciat aliquando, & excutiat fordes suas per compunctionem, & clamet in corde suo in oratione secretius ad Dominum: Piissime Domine, misericordissime Deus, sufficiat mihi peccatoribus

hucusque peccavi, quod contempsi te, quod peccatoribus carnis meæ satisfeci, jam nunc te inspirante voveo, me à nequitia meâ convertere. Cum hæc fecerit, & iste obtulit cor suum. Si ita invidia tenetur fratris, & felicitate illius aut actione prosperâ non delectatur, quod est peccatum usque ad mortem, promittit & ipse in corde suo, meditaturum se potius actus bonos, quam livorem eundem habiturum: & cum fecerit, & ipse obtulit cor suum. Si quis verò sibi conscius est de homicidio, indicat sibi ipse in corde suo penitentiam, & vindicet in seipso malam conscientiam, & statuat sibi ante Deum cruciatum penitentia & spatium: & plenum animum veneno, quem antè effusio sanguinis proximi faucibus, cruciet per abstinentiam & humilitatem: & communicare nullatenus præsumat, ut non dupliciter se infelix damnet, dum in corde criminum horribus pleno sacratissimum corpus Domini periculosè præsumit accipere. Quod si quis se talem agnoscat, & hæc fecerit, & ipse offert cor suum. Si quis fortè, ut assollet, detrudere semper consuevit, & aliorum actionibus obloqui, nec suas respicere, voveat hodie Deo in corde suo, & dicat: Hucusque de aliis dixi, me non insepexi, ego eram inferior, & alios miseros existimabam: & ideo nunc sufficit, quod peccavit lingua mea, amodè emendare delibero. Ecce, qui hæc facit, offert cor suum. Si quis crudelem se sentit, misericordiam animi voveat Deo. Si quis superbum, voveat humilitatem. Si quis vino nimium est deditus, sobrietatem voveat. Si quis seniori suo peccavit, veniam petat, & si ille non saperit, petere ille tamen dimittat. Et cum hæc omnia feceritis, charissimi, offerat Deo cor vestrum, & quasi remuneratis Christi.

Quis Deum esse tam humilè antehac scire potuit aut credere? Dixerat Athenis Paulus: *Deus qui segit mundum, & omnia quæ in eo sunt, hic celi & terræ cum sit Dominus, non in manu factis templis habitat*. Sed jam eò

res devenit, ut etiam in stabulo manu factò habitet. Hoc persuasit amor. Agefilaus Rex Spartanus miro in liberos suos affectu, cum pueris domi luserat. Vidit hoc amicorum quispian, & obstupuit tantum Regem inter pueros velut repuerascere, & cum infantibus balbutire, ac pæne infantem fieri. Cui Rex, Hæc, inquit, vis amoris est. Nec enim levitatis hic lusus, sed pietatis videri debet illi, qui expertus est, quanto parentes filiorum ardeant amore. Ita reverè sapientissimum & fortissimum Deum, exercituum Dominum, solus amor infantem fecit mutum. Majestas & amor hic optimè conveniunt, & in unâ sede morantur, in unico infantulo.

O Dominator Domine Deus, misericors & clemens, patiens & multa miserationis, ac verax, qui custodis misericordiam in millia, qui auferis iniquitatem & scelera, atque peccata, nullusque apud te per se innocens est. Quis enim iste est, qui applicat cor suum, ut appropinquet tibi? Ergone credibile est, ut habitet Deus cum hominibus super terrâ? si caelum & celi caelorum te non capiunt, quanto magis deus ista, vel potius caula ista nec pecori satis apta? O Israël, clamat Baruch, quàm magna est domus Dei? Quis invenit locum ejus, & quis intravit in thesauros ejus? Pastores invenerunt, intrarunt, cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc. Vociferatur Hieremias: Fortissime, magne, & potentes, Dominus exercituum nomen tibi: magnus consilio & incomprehensibilis cogitatu, cujus oculi aperti sunt. Ah, quoniam ista transformatio est! jam nec fortis, nec magnus, nec Dominus, sed imbecillis, sed parvulus, sed servus est, & oculi ejus clausi sunt. Obtupescens Isaias, Qui sedet super gyrum terra, inquit, & habitatores ejus sunt quasi locustæ: qui extendit velut nihilum calos, & expandit eos quasi tadmuculum ad inhabitandum. Levate in excelsum oculos vestros, & videte quis creavit hæc. Qui educit in numerum militiam eorum, & omnes ex nomine vocat. Numquid nescis, aut non audisti? Deus sempiternus Dominus, qui creavit terminos terra: non deficiet, neque laborabit, nec est investigatio sapientia ejus. Sed ah! mutandus jam stylus. Admiranda rerum conversio. Jam vociferandum: submittite in imum oculos vestros, & videte Creatorem Infantem. Cæli opifex jam deficit, jam laborat, jam dolet, & facilis est investigatio inopie ejus. Terribilis Dominus, sed olim, & magnus vehementer, sed olim, & admirabilis magnificentia ejus, sed longè jam admirabilior parvitas illius & humilitas. Quantus ibi erat, inquit Augustinus, & quàm magnus, tam parvus factus est. Parvus factus parvos querebat. Quis est parvos querebat? Non superbos, non elatos, sed humiles & miseros colligebat. Majestas ibi latebat, ubi infirmitas apparebat. Ergo Cōstentini illi omnes, quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia ejus; Benedicentes Dominum, exaltate illum, quantum potestis, major enim est omni laude. Exaltantes eum replemini virtute. Quis magnificabit eum sic, uti est ab initio? Multi abscondita sunt majora his: pauca enim vidimus operum ejus. Iam demum opificem ipsum videmus, sed fasciis ligatum, pannis involutum, in præsepulo reclinatum.

Protoplastis jam furti reis tunicas pelliceas Deus pro indumentis dedit. Nunc Dei Filius eò paupertatis est redactus, ut non tantum domesticarum nec Scyticarum mustelarum, sed nec ovium nec agnorum longè viliores pelles habeat.

§. XIII.

AVGVSTINVS.

HVe itaque paululum aures & animos advertamus, si forte valeamus aliquid congruum condignumque dicere, non ex eo, quod in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: sed ex eo quod Verbum caro factum est: si forte dicatur à nobis

Exod. c. 34. v. 6. & 7.

Hier. c. 30. vers. 21.

2. Paral. c. 6. vers. 18.

Baruch. c. 3. v. 15. & 24.

Luc. c. 2. vers. 17.

Hier. c. 32. v. 18. & 19.

Is. c. 40. v. 22. & 26.

v. 28.

Aug. ser. 16. de Nativitate Domini, de temp. ser. 20.

Iudith c. 13. vers. 21.

Ex. Eccl. c. 43. v. 31. & seq.

Gen. c. 3. vers. 21.

Aug. 10. 10. serm. 21. de Nativitate Christi, de temp. ser. 24. min. pag. 224.

Ioan. c. 1. v. 1. & 14.

Aug. 10. 10. de Nativitate Christi, serm. 21. de temp. ser. 20. pag. 214. Cor. Deo offertur moribus sanctis & cogitationibus castis.

Aug. 10. 10. de Nativitate Christi, serm. 21. de temp. ser. 20. pag. 214.

v. 30.

v. 30. 21. de Nativitate Christi, de temp. ser. 24. min. pag. 224. Ioan. c. 1. v. 1. & 14.

Cur dies natalis Christi sit celebrandus. Isa. c. 53. vers. 8.

à nobis, per quod habitabit in nobis, si forte ibi possit esse dicibilis, ubi voluit esse visibilis. Propter hoc enim & istum celebramus diem, quo natus est dignatus ex Virgine, & in quo generationem suam fecit ab hominibus utcumq; narrari. In illa verò aeternitate, in qua Deus de Deo natus est, generationem ejus quis enarrabit? Ibi talis non est, qui solemniter celebratur. Neque enim transit anniversario volumine rediturus, sed manet sine occasu, quia non cepit ex ortu. Est ergo illud unicum Dei Verbum, illa vita, illa lux hominum, aeternus quidem dies: iste autem in quo humanæ carni copulatus est, & in quo tamquã sponsus processit de thalamo suo, nunc hodiernus, eras sit hesternus. Verumtamen hodiernus natus ex Virgine commendat aeternum: quia aeternus natus ex Virgine consecravit hodiernum. Quas itaque laudes charitati Dei dicemus, quas gratias agemus, qui nos ita dilexit, ut propter nos fieret in tempore, per quem facta sunt tempora: & multis servis suis in mundo minor esse aetate, ipso mundo antiquior sine vetustate: homo fieret, qui hominem fecit, crearetur ex Matre quam creavit, portaretur manibus quas formavit, fugeret ubera quæ implevit, in præsepi muta vagiret infantia, sine quâ humana muta est eloquentia? Vide, ô homo! quid pro te factus est Deus: doctrinam tantæ humilitatis agnosce, etiam nondum loquente doctore. Tu quondam in paradiso tam facundus fuisti, ut omni animæ vivæ nomina imponeres: propter te autem creator tuus infans jacebat, & nomine suo nec Matrem vocabat. Tu in latissimo fructuolorum nemorum prædio te perdidisti, obedientiam negligendo: ille obediens in angustiissimum diverforium mortalitatis venit, ut mortuum quæreret moriendo. Tu cum esses homo, Deus esse voluisti, ut perires: ille cum esset Deus, homo esse voluit, ut quod perierat, inveniret. Tantum te pressit humana superbia, ut te non posses nisi humilitas sublevare divina. Celebramus ergo cum gaudio diem, quo peperit Maria Christum, & conjugata conjugii Creatorem, & Virgo virginum principem, & data marito, & mater non de marito, sed castior, quàm si de marito: Virgo ante conjugium, virgo in conjugio, virgo prægnans, virgo lactans. Sanctæ quippe Matrî omnipotens Filius nullo modo virginitatem natus abstulit, quam nasciturus elegit. Bona est enim fecunditas in conjugio, sed melior integritas in sanctimoniam.

Christus natus non abstulit à Matre Virginitatem quam nasciturus elegit.

§. XIV.

AVCTOR.

Aug. tom. 2. ep. 3. ad Volustianum.

Augustinus miraculum Christi nati explicans, Ipsa, inquit, virtus per inviolatæ Matris virgineæ viscera, eduxit membra infantis, qui postea per clausa ostia introduxit membra juvenis. Hic si ratio quæritur, non erit mirabile: si exemplum poscitur, non erit singulare. Demus Deum aliquid posse, quod nos sciremur investigare non posse. In talibus rebus tota ratio facti est potentia facientis.

Joan. c. 14. vers. 23.

Omnes Principum Regumque turres, castra, arces, palatia, terrarum orbis, cælum ipsum non satis dignum Deo habitaculum sunt; sed cor humanum, si sit mundum. Hinc illa Domini pollicitatio amplissima: Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Calum DEI sella, scabellum est terra.

Paracelsus Salisburgi humanatus est cum hoc epi-

Mundus ante adventum Christi veluti vilis urbecula fuit, quæ medicum suis expensis nequit alere. Iam adest medicus, qui non tantum podagram, hydropem, aliisque insanabilia corporis contagia, ut Philippus Theophrastus Paracelsus, sed ipsam etiam mortem, non ab ægro tantum, sed etiam à mortuo potest depellere. Iam Dominus non à longè, sed à propè est;

jam Emmanuel verus, jam nobiscum est Deus; imò unus è nobis est Deus.

Ioannes * Subdiaconus refert, unum aliquem è presbiteris Affectis elegantem parabolâ explicasse, quâ ratione Christus nostri causâ factus sit homo, puer, Lector, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, Episcopus. Verba scriptoris ista sunt: Propter te, homo, Salvator es natus; propter hoc venit Filius Dei, ut tu salvares. Factus est homo, manens Deus; factus est puer; factus est Lector, accipiens librum legi in synagoga, dicens: Spiritus Domini super me, propter quod unxit me; evangelizare pauperibus misit me. Factus est Subdiaconus: faciens namq; de sine flagellum omnes eiecit de templo oves & boves, & cetera. Factus est Diaconus: praecingens namque se linteo lavit pedes discipulorum suorum, praecipiens eis fratrum pedes lavare. Factus est Presbyter, & recessit in medio magistrorum docens. Factus est Episcopus, & accipiens panem benedixit ac fregit, & dedit discipulis suis, &c. Flagellatus est propter te, crucifixus & mortuus est; & tertiâ die resurrexit, & assumptus est. Omnia propter te suscepit in se, omnia juxta dispensationem omnia ordine, omnia consequenter est operatus, ut nos salvaret, & tu propter eum non coleras, quæ tibi veniunt toleranda.

premb. vitam cum morte mutavit. * Ioannes Subdiaconus è Græco bel. 4. numer. 8. apud Rosovejd, mibi pag. 658.

§. XV.

AVGVSTINVS.

Legit sibi, in quâ nasceretur, diem qui fecit omnem diem, & non sine gratiâ prælationis cæteris est diebus habendus hic dies, in quo Deus in hominibus docetur fuisse promotus. Denique ex hodierno accepti incrementum, & augmenta fumit cursus sui, qui eum ad gloriam Dei noscitur. Conceptus est enim æquinoctio verno, & natus est solstitio hiberno. Et quâ die conceptus est in utero Virginis, in ipsâ resurrexit ab inferis cum gloria passionis. Et in conceptu tamen, & in Nativitate ejus diei accepit incrementum, & nascente verâ luce, lucis & diei augmentatur officium. Adverte interea, fratres, adverte Dominicum Sacramentum. In Nativitate ejus dies proficit, in passione deficit, quia à sexta à horâ tenebra facta sunt per totam terram usque ad horam nonam. Et quod imminutum est in passione, ampliatum est in resurrectione. Ecce est illud: Dies diei cruciat verbum, & nox nocti indicat scientiam. Dies Nativitatis diei passionis, & dies passionis diei resurrectionis. Nox Nativitatis nocti passionis, & nox passionis nocti resurrectionis annuntiat verbum. Illic natus, hic passum. In illâ Angelorum gaudium, in istâ totius mundi luctum, sed tamen omnium in resurrectione triumphum, quia in vesperum abundabit fletus, & ad matutinum lætitia. Vesperum passionis, quando sequabatur eum multitudine populi, & mulieres lamentabantur & plangebant. Matutinum resurrectionis, quo mulieres cum gaudio à monumento currebant, & discipuli cum gaudio ad monumentum festinabant. Elegit ergo hunc diem sibi ad Nativitatem, nobis ad felicitatem. Sibi ad obsequium, nobis ad gaudium. Sic enim pastoribus Angelus prædicavit. Ecce, inquit, annuntio vobis gaudium magnum, quod erit universa terra. Quare? quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus. Ut meritò à nobis hodie cantandum sit: Hic est dies, quem fecit Dominus, gaudeamus & lætemur in eo. Crescit ecce dies cum ortu nascentis, & lucrativo proventus, vel successibus momentorum, nos tunc imminuto curricula defectionem sentiunt opera tenebrarum. Die enim aeterno nascente, augmentum debuit dies temporalis accipere. Non ut dies aliquid nascenti conferret, sed ut ex nascente dies prærogativam incrementi vel felicitatis acquireret, & fieret

ret toti mundo festiuis, in quo verus Deus homo natus est in carne perfectus. Omnis ergo hujus Nativitatis schola, humilitatis est officina, patientia massa, virtutis agonia.

§. XVI.

AVCTOR.

Nascens Christi dies verè latissimus, verè dies quem fecit Dominus, imò quo Dominus factus est servus. Alphonus Rex Hispania hoc ipso nati Servatoris die montus à suis ducibus, facile nunc & opportune hostes opprimi posse, respondit: Pluris ego hunc unum diem facio quam omnes victorias. Postea nihilominus felicissimè potius est victorià.

Idololatrà prisci deos suos ne ab se aliò commigrarent, catenis ferreis nonnumquam & aureis ligarunt. Ita Tyrii obsidione pressi Herculis simulacrum, quod magnà religione venerabantur, catenà aureà vinxerunt, ne urbem desereret. Caeli architectus ut sese inter nos sponte habitaturum ostenderet, humanissimè passus est sibi vincula injici, ligari voluit, sed vinculis Adam, artubus humanis.

Lex est, ait recens scriptor, in urbibus Sueviæ, ut si iurgantes à verbis ad manus deveniant, & gladios stringant, aliquis autem, licet eminus, vel puer tantum, aut muliercula inclamet, & nihilominus tamè audito pacis nomine, sed spreto, duellator audeat ferire, & hostem se profiteri, graviter & ad delicti modum quandoque capite puniatur. Natali nocte Servatoris Angeli è caelo cateratim advolantes proclamârunt pacem: In terrâ pax hominibus; & nihilominus nos homunculi nimis quàm temerarii eriamnum pugnamus & digladiamur? neque veris tantum malevolis & injuriolis nos invicem laceramus, sed ipsos nonnumquam dentes stringimus, manu & ferro in mutua lævamus vulnera. Vbiq; lites & rixæ, ubiq; bella & discordiæ. Pax, pax, ô viri feminæque, pax ab Angelis jam promulgata est. Capite lucemus, si post illam pacis promulgationem ruperimus pacem. Quid iurgia ferimus è iurgiis, quid æternis ademus odiis, orcinis potius modum arsurî flammis? O stulti filii Adam, qui contemnentis pacem, & vindictam appetentes aut gloriam, simul & pacem & vindictam gloriamque perditis. Pax jam caelo est, exturbato cum affectis Luciferis; pax & terræ sit, eliminato cum supplicii peccato.

Dixerat olim Deus de hominibus à se creatis: *Pœnitent me facite eos.* O æterne Pater, num adhuc dicis pœnituisse se quoddam hominè feceris in terrâ, illum presertim hominè, qui Bethlehemi jacet in præsepè? Iam certè voces audimus longè suaviores: *Hic est filius meus dilectus.* Per hunc dilectum planè filium & nos quoque non tantum in Dei servos, nec solum in amicos, sed reverà in Dei filios adoptamur, qui hostes eramus. Cum enim æterna Sapientia humanam sibi naturam admirabili prorors ratione archissimo velut matrimonio junxit, nos sibi pariter æterno amoris vinculo copulavit. Transivimus in affinitatem & cognationem obstupescendam.

Rex Macedo Alexander, quod Plutarchus memorat, post Persas tot præliis victos aureà sellâ sub tentorio auroo confedit coronatus, eodémque introductas centum Persides sponsas totidem Græcis & Macedonibus sponsis nuptum collocavit. Ita Rex primus hymenæu orsus potentissimis populis in amicitiam & fœdera coëuntibus, unus ipse sponsus tot nuptiarum auspex & conciliator, tot inter se gentes sociavit, Asiam Europæ junxit. Ceterum Alexander vestem Persicam, imò miscellaneum quemdam Persico & Macedonico amictum sumpsit, ut jam om-

nium Imperator eorum quos armis obtinuerat, animos sibi conciliaret, Macedones non offenderet.

Videre, quæso, Dominum Iesum Regem nostrum Ps. 118. v. 6. tamquam sponsum de thalamo suo procedentem, qui Philip. c. 2. cum in formâ Dei esset, in similitudinem hominum factus, & v. 6. & 7. habitu inventus ut homo. Sic Angelos & homines sic caelum & terram admirabili concordia devinxit. Non pigeat, obsecro, Deum nobis simile amare, qui amore nostri tabernaculum non aureum, quod Regem devinxisset, sed luteum subire, inter pecudes habitare, Virginis lac trahere, algorem hyemis ferre, paleis indormire sustinuit, & in suum hoc tentorium pauperimos quosque, non tantum humanissimè admittit, sed & ultro per coelestes genios vocavit admittendos.

Hic ego si linguis hominum loquar & Angelorû, illius sacratissime noctis seu diei mira numquam satis explicavero. Cælum novam emittit stellam novo cursu per aëra festinantem, viderint Astrologi. Exercitus numquam antea visus jam in sublimi cernitur; milites non tela fundunt, sed cantica; viderint Duces & Imperatores. Pauperes & abjectissimi hominum opuliones Evangelium è caelo accipiunt; viderint opulenti & nobiles. Infans pauperimus ab Illustissimo Legato appellatur Dominus; Logistæ viderint & archigrammatei. Virgo parit; viderint Hebræorum Pontificum consistorium, imò ipsa viderit natura, quid ad novum hunc partum dicat. Hac ipsa nocte quâ Virgo peperit, à Saracenis strages horribilis edita Edessa, ob virginem civis Edessani violatam. Tragicam historiam ex fide recitat Carolus Sigonius de regno Italiae. Atque uti olim ob unicum Dinam Iacobi filiam vitiatam urbs Sichimorû Salem funditus est excisa, ita totum pæne Orientis regnum fuit perditum ob virginem unicum Armenii filiam stupratam Vigilate virgines, & pudicitia cautissimis studiis servate.

§. XVII.

AVGVSTINVS.

Exultate virgines Christi, consors est vestra Mater Christi. Christum parere non potuistis, sed propter Christum parere noluistis. Qui nec ex vobis natus est, vobis natus est. Verumtamen si verbi ejus memineritis, sicut meminisse debetis, estis etiâ matres ejus, quia voluntatem facitis patris ejus. Ipse enim dixit: *Quicumque facit voluntatem Patris mei, ipse mihi frater & soror & mater est.* Exultate viduæ Christi, quia fecundam fecit virginitatem ille, cui vovistis continentia castitatem. Exulta etiam castitas nuptialis, omnes fideliter viventes cum conjugibus vestris, & quod amissistis in corpore, in corde servate. Vbi jam non potest esse à concubitu caro integra, sit in fide virgo conscientia, secundum quam virgo est omnis Ecclesia. In Mariâ Christum pia virginitas peperit: in Annâ Christum viduitas parvum grandæva cognovit: in Elisabetha Christo conjugalis castitas, & anilis fecunditas militavit. Omnes gradus fidelium membrorum capiti contulerunt, quod ipsius gratia conferre poterunt. Proinde quia Veritas & Pax & Iustitia Christus est, hunc fide concipite, operibus edite: ut quod uterus Mariæ in carne Christi, agat cor vestrum in lege Christi. Quomodo autem non ad partum Virginis pertinetis, quando Christi membra estis? Caput vestrum peperit Maria, vos Ecclesia. Nam ipsa quoque & mater & virgo est: mater visceribus charitatis, virgo integritate fidei. Pietatis populos parit, sed ejus membra sunt, cuius ipsa est corpus & conjunx, etiam in hoc similitudinem gerens illius Virginis: quia & in multis mater est unitatis. Omnes itaque unanimes, castis mentibus & affectibus sanctis diem Natalis Domini celebremus.

Hodie

Alexander
Natalis
Gen. 27. 4.
Luc. 2. 22.
Aug. 10. 10.
Natalis
Christi, ser.
11. de temp.
serm. 14.
pag. 218.
Gen. 27. 4.
Math. 6. 10.
Per Christum
in filios Dei
adoptamur.
Plutarchus
de fortuna
Alexandri, l. 1.

Handwritten notes on the right edge of the page, including the name 'LAVET' and other illegible characters.

Hodie Veritas de terrâ orta est, Christus de carne natus est. Gaudete solenniter, & sempiternum diem hodierno quoque admoniti cogitate, aeterna dona spe firmissimâ concupiscite, filii Dei esse acceptâ potestate præsumite. Propter vos temporalis effectus est temporum effector, propter vos in carne apparuit mundi cõditor, propter vos creatus est Creator. Quid adhuc mortales mortalibus rebus oblectamini, & fugitivam vitam, si fieri posset, tenere conamini? spes longè clarior effulset in terris, ut terrenis vita promitteretur in cœlis. Hoc ut crederetur res incredibilior prærogativa est. Deos facturus qui homines erant, homo factus est, qui Deus erat: nec amittens quod erat, fieri voluit ipse quod fecerat. Ipse fecit quod esset, quia hominem Deo addidit, non Deum in homine perdidit.

§. XVIII.

AUCTOR.

Editus est
Lutetia an-
no 1547.
apud Nicol.
Duisem.

Hostiensis Antistes Drogo de Dominicæ passio-
nis sacramento disserens, *Fecisti mihi Domine, in-
quit, de corpore tuo speculum animæ meæ.* Ut sturnus aut
plittacus humana verba discat imitari, magister in-
geniosus objicit ei speculum, ponè quod ipse stat, &
vocem ad aviû sonum inflectens verba format. Plittacus
speculum, & in eo sui imaginè cernens, ab alio
plittaco sibi simili verba, quæ audit, prolata credit,
ita longè facilius eadem, & ipse discit. Hanc artem in
ave docenda usurpatam Nazianzenus hoc metro de-
scribit:

*Quam visa in speculo sturni depicta figura
Edocuit, virg. ingemo præclarus & arte
Stans retro speculum, sturniq; in imaginè fallens,
Dum sua furivâ modulatur carmina voce.*

Christi
humanitas
est specu-
lum quod
homini
objicitur.

Ita igitur Drogo: *Fecisti Domine, inquit, de corpore
tuo speculum animæ meæ.* Speculum, quod objicitur
homini, est humanitas Christi, quâ Verbum æter-
num latens divina loquitur, divina patrat, ut homines
in istud speculum inspicientes, & imaginem sui cer-
nentes à terræ sordibus erigantur ad cœlestia, ad di-
vina.

Muret. li.
Var. lect. c. 2.

Mithridates Rex Asiæ & Ponti, cum adhuc infan-
tulus in cunis vagiret, cœlum mitissimè iratum ex-
pertus est; nam delapsum fulmen, fascias, quibus in-
volutus erat, exussit, nec eum tamen læsit, vestigium
dumtaxat ignis in fronte reliquit, quod facile occul-
taret coma. Cum jam vir esset, ad eò vicinam dor-
mienti fulmen cecidit, ut clausæ pharetræ sagittæ,
quæ proximè lectum pendebant, conflagrarent, rege
penitus intacto. In Antonini Pii & in Nervæ Impe-
ratorum nummis videre fulmen est in toro colloca-
tum. Sunt & alia numismata, quæ pro signo habent
aquilam insidentem fulmini, cui ramus oleæ imple-
xus. Quo symbolo Carolus V. & Maximilianus R.
uli. Bethlemiticam specum ingredi, & fulmen in
toro sed gramineo positum inventes. *Deus olim ultio-
num Dominus, Deus ultionum liberè egit, & in peccantes
iracunda torfit fulmina, fulminisque jaculator humi-
li prorsus loco jacebat exarmatus: neminem ferit Infans
mitissimus.* In hunc Herodis quidem fulmen vibra-
tum est, sed casu afflatu. Herodianam sicam divinus
Puer evasit. Ille unus non est jugularus, quem furor
tot mille infantum jugulis ludens quæsierat.

Lips. epist.
centur. ep. 50
ad Ianum
Hauteman.

Elephantum in urbe Goâ fuisse memorant, qui an-
nuo illo & solempni furore correptus catenas abrupe-
rit & vincula. Fugientibus omnibus, servulû quem-
piam qui ulnis infantem dominicum gestabat, in
aedes properè irrupisse, oblitum sarcinæ quam depo-
suerat in illâ trepidatione ante aedes. Elephas adest.
Mortem omnes & obtritû pueri expectant. Ille con-

Probofide

trâ manu suâ leniter attollit; in humile lectum, quod
è regione aedium collocat, respiciens curiosè, latif-
ne puer illic sine damno. Dein Furibundus cursum
suum exequitur. Id datum omnes interpretabantur
veteri beneficio; quia mulier earum ædium domina,
& infantis mater, elephantî transeunti sapius panem
aut fructus obtulerat.

Hic siste cursum brute homo, quicumque vel li-
bidinis vel aliorum vitiorum impetu in vetitum rus.
Ad has cunas, ad hunc Infantem, cepti furoris tan-
tisper obliviscere. An parvulum hunc nosti? Bene-
factor tuus est. An lacrimando perges in illum lacri-
mare? Redemptor tuus est, qui non lacrymas solum,
sed & sanguinem pro te fulsus. Conditor tuus est,
qui te vel cœlo ad scribere, vel in gehennam ablegare
potest. An in Benefactorem, in Redemptorem, in
Conditorum tuum calcès elidere non defines? furio-
sum hunc cursum tuum non times, lacrymas & san-
guinem Christi conculcatum ibis? Haec tenus ista. Fue-
rimus tales; non amplius sumus. Iam meditemur san-
ctiora. Maltiam tot annis perpetuatam denique cas-
tis moribus expugnâmus. Sat datum est impio furo-
ri. In viâ se objicit divinus Infans. Si bellus non mi-
nus sapius, cœlestem parvulum verebimur, in po-
sterum vitam acturi castiorem.

Rex Macedo Alexander filiolium Darii victo jam
patre in brachia sublatum collo suo admovet. At puer
nihil conspectu tum primùm à se visi conterritus, sine
cervicem ejus avidè manibus est complexus. Motus
Rex tam amabili constantiâ pueri, & Hephætionem
suum intuitus, Quam vellem, inquit, Darius aliquid
ex hac indole hausisset. Cœlestis Puffio Bethlehemi
cujus delictis sunt esse cum filiis hominum, non
horum, & illisimorum etiam servulorum complexus;
quos ultro strictis invadit brachiis, & provocat ad
amandum. Quin ergo pro se quisque dixerit: Quam
velim aliquid divinâ indole hac hauriam! Amo te,
ô amor meus, ô dulcedo, ô vitâ mea! In amantissi-
mos complexus tuos me totum infundo. Cælum &
terra, & quæ cœlo terræque continentur, omnia non
cessant mihi dicere, ut amem te. Da mihi te, ô mi
amantissime IESU, meus à tuo pendet spiritu. Te
enim amo, & validius amare cepio. Bonum mihi longè
mihi optimum est, tibi uni adhærere. Hoc enim
scio, quia numquam non malè mihi est in meipso
extra te. Omnis copia quæ Deus meus non est, ege-
stas mihi est.

Apologum narrans Ælianus: Sachoræ Babylonio-
rum, inquit, prædixerunt Chaldæi, nasciturum Regi-
nè filia nepotem, qui regnum esset adepturus avo.
Rex concepto metu filiam arctè jussit custodiri. Sed
laxatâ subinde custodia demum peperit filia. Custo-
des Regis iram veriti natum infantem ex arce præ-
cipitarunt. Fortè autem prætervolans Aquila, avis
acutissimi visus, illic lapsum cadentis subiens, infantem
exceptit dorso, & in hortum, non ad eò remotum
deportans, leniter deposuit. Hunc horti dominus in-
ventum, præsigni formâ pueri delectatus in filium
educavit & appellavit Tilgamum. Is postea in Ba-
bylonios regnum occupavit. Mutato nomine de te
fabula cantatur tyrannorum scelestissime Herodes.
Infantem Bethlehemi natum sceptro tuo insidiaturum
stultissimè verebaris. Regna daturus venit hic
Infans, non erepturus. *Et regnabit in domo Jacob in æter-
num, & regnû ejus non erit finis, & regnum ipsius omnibus do-
minabitur.* Hunc puerum quem gladio tuo destinasti,
non aquila, sed expedita in Ægyptum fuga subdu-
cet. Tu puerorum lanio atrocissimus hunc unum non
lædes; quem unum macello tuo promittebas. *Non est præ-
sipientia, non est prudentia, non est consilium contra Domi-
num.*

Fre-

Fremat & veluti læsus leo rugiat sæviatque Herodes; non refert: cælestem puerum cantantes Angeli defendunt, qui pro sui Principis salute excubant. In Trimalcionis viri opulenti domo, familia tota cantillare docta convivium omne cantibus permulcebat. Poscentem portionem paratissimus puer cantando poculum præbebat: quiquis domesticorum aliquid rogarus erat, ut daret, non sine cantico dare solebat. Nascente Christo cælum omne lætis canticis exsonabat, *Gloria in altissimis Deo, & in terrâ pax hominibus bonæ voluntatis.* Nihil ad hoc melos cantantium avicularum musica, quam præci Persarum Reges in deliciis habebant. Cùm enim Rex in in publico se conspicui passus, thuribula argentea ministri ferebant totumque iter, per quod ferri destinârat, odoribus complebant. Aurâ læticâ margaritis circumpendentibus recubabat. Distincta erant purpurâ & auro carbasa quibus induebatur. Læticam sequebantur armati corporisque custodes. Inter quos à ramis pendebant aves, quas cantu feris rebus obstreperè docebant. Ipsa regia columnis fulciebatur auratis, quas totas vitis auro cælata percurrerat, aviùmque, quarum visu maximè gaudent, argenteæ effigies distinguebant. Siregium hæc luxum, si & nostrum cum Regis nostri stipulis & pannis conferamus, illud Zachariæ & Matthiæ pronuntiabimus: *Ecce Rex tuus venit tibi iustus & Salvator: ipse pauper & ascendens super asinum, & super pullum filium asinæ. Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, omni pompa & deliciis damnatis, & tu in omnem luxum effusus hoc unum operosè agis, ut submissam pauperatatem, quam Rex tuus unice amavit, foribus suis longissimè arceas? Sed cogita, quod Augustinus monet, quales nos facturus est de divitiis suis, quos divites fecit de paupertate suâ. Quia ergo Pater cognovit figmentum nostrum, quod fœnum lumus, & ad tempus florere possumus, misit nobis Verbum suum, & Verbum suum quod manet in æternum, fœno, quod non manet in æternum, fratrem fecit. Naturâ unigenitum, unicum natum de substantiâ suâ, fratrem adoptatis tot fratribus fecit. Noli mirari, quia particeps eris æternitatis illius, factus est ipse prior particeps fœni tui. Quod excelsum est à te, tibi non denegabit, qui quod humile erat ex te, suscepit.*

Dicat jam nobis pauper, iste, caput nostrum: pauper voluntate, loquatur pauperibus in necessitate, ne fortè ipse sit, & melius ipse agnoscat, & pelicanus in solitudine, & nycticorax in parietinis, & passer singularis in tecto. Christus ergo pelicanus nascendo, nycticorax moriendo, passer resurgendo. Hic in solitudine (in stabulo) velut solus: ibi in parietinis velut occisus ab eis qui stare non potuerunt in ædificio: demum vigilans & volans singularis in tecto, illic interpellat pro nobis. Sed Augustinum de ipso Christi nati lætissimo die non sine singulari gaudio loquentem audiamus.

§. XIX.

AVGVSTINVS.

Læteretur ergo omne mundi hujus exilium, exulet lætæculum pauldè antè captivum. Misit Deus Filium suum, qui naturam terreat, moriatur & vincat. Terruit namque Herodem natus, vicit diabolum innocens crucifixus. Cæla Domine sub pelle carnis animum virtutis, habitum majestatis paullisper occulta. Dege in utero Virginis, egredere & congregere ex tentorio sacræ Virginis. Apta pro me muscipulam, ubi totam liberas creaturam. Gaudeamus ergo, fratres, in commercio Dei & hominis, sponsi & sponsæ, Christi & Ecclesiæ, Salvatoris & Virginis, quæ dum desponsaretur fabro, cædi nupsit architecto. Veneremur Christum in præsepi, qui quadrifarium mundum replevit in fide. Adoremus panos infantæ, ex quibus facta sunt emplastra naturæ. Honorate pastores, qui primi mysterium ab Angelis di-

A dicerunt. Plaudamus cuncti cum cælestibus Angelis officiiisque divinis, & terræ pacem bonæ voluntatis hominibus nuntiemus. Date gloriam in excelsis Deo, redempti credite datam pacem esse captivis. Estote homines bonæ voluntatis, ut mereamini præmium libertatis.

§. XX.

AVCTOR.

Tamerlanus ille orbis terror Ægyptum jam depulatus, Damascus rursus obidione alterâ cinxit, & in tertium usque mensem acerrimè oppugnâvit, ac demum deficiente annonâ in suam potestatem redegit. Quam cùm victor ingrederetur, Mahometi Pontificem unâ cum sacrificulis obvium sibi que supplicem in templum abire jussit. Eodem mox ingens numerus civium triginta millia hominum velut in asylum confugerunt. Tamerlanes obserato jam templo circum circa maximam lignorum struem componi, accendi, & omnes templo clausos concrenari jussit, urbem deinde funditus evertit, & solo aquavit. Captæ urbis post se trophæum reliquit tres è cælorum calvariis turres non sine ingenio erectas.

Ab hac tyrannide Diocletianus non multum abluisset. Nam ipsâ Nascantis Christi sacratissimâ nocte, quod Nicephorus narrat, in templo Nicomediæ supra viginti millia Christianorum convenerunt, Dominico Natali ex more celebrando. Hic Diocletianus Imperator tam frequentem populi Christiani coitionem, præclaram sibi occasionem ratus, templi fores obserari, & circum circa toto ambitu ignem strui, sed & unâ grandi præconis voce proclamari jussit: Quisquis unâ cum templo conflagrare noller, foras prodiret, & ad proximam aram thûs Jovi adoleret. Qui hoc facere in animum induceret, nec unicus quidem è viginti millibus fuit. Unus omnium loco in hunc modum respondit: Omnes Christiani sanguinis sudus, Christum JESVM, verum Deum, Regem nostrum liberè profitemur, illi uni sacrificamus, paratissimi nos ipsos huic Domino in victimam offerre. Dixit, & continuè nimium quantum invalescens ignis, omnes unâ cum templo consumpsit. Ita eo die tot millia hominum cælo nata sunt, quo Dei Filius in terrâ nasci dignatus est. Transferunt isti felicissimè per ignem, in refrigerium educti duce infante.

Hoc ipso Nascantis Christi anniversario die Cantuariensis Episcopus Augustinus à Gregorio Magno in Angliam missus, supra decem millia hominum sacro fonte lustravit.

Eugenæ virgini & martyri aquis & ignibus jam devictis Dominus JESVS in carcere se conspicuum dedit, & per aliquot dies jejunæ panem nivei candoris & inustatæ suavitatis porrexit cum dicto: *Sume cibum, Eugenia, cælo te recipiam, eo die quâ natus sum in terrâ.* Ita ipso Domini die natali missus piculator ferro virginem trucidavit, & ad cælum, prout sponsus promiserat, transfudit. Nimirum dies Nascantis Christi, dies boni nuntii est, ut supra demonstratum, quo natus Rex liberalissimus in nos munificentissimisque fuit. Priori addo.

Christiana virgo cernens paratas sibi in tormentum cunas ferreas & illas quidem candentes atque ignitas, cruciatus suos generoso joco excipiens: In cunis, inquit, infantula, in cunis adulta. Deus olim in monte flammeo inter ignes cum Moysè loquebatur. Jam hic ipse Deus plorat in stabulo, pæne aquâ & igni interdictus à mundo.

Huic Martyres septenos ad ignem subjungo. Anno salutis reparatæ quadragesimo octogesimo quarto Hunericus ab impietate notissimus rex Carthagine Liberatum sexque alijs illius socios athletas Christianos è carcere catenis oneratos educi jussit, in navigio ignibus parato

Ioannes Heroldus lib. 6. Belli sacri continuati. Adrichomius in Theatro vetera sacra, p. 40. de tribu Manasse, mibi pag. 84.

Nicephorus lib. 7. hist. Eccles. c. 6. mibi p. 282. Baronii Martyrolog. die 25. Decembris.

Iac. Gaultierius ad ann. 600. mibi pag. 493.

Resurveyd. in vitis Patrum, lib. 2. mibi p. 348.

Zacharias Lippeloo die 17. Augusti.

Handwritten notes in the right margin, including "LXXIIII" and other markings.

